त्रिवेणी गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिको कार्यालय

त्रिवेणी,लुहाम

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मनतब्य

आदरणीय त्रिवेणीवासी,

त्रिवेणी गाउँपालिकाको यो आवधिक योजना हाम्रो साझा सपना र समृद्ध भविष्यको मार्गचित्र हो। नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको अधिकार र जिम्मेवारीलाई आत्मसात् गर्दै, हामीले यहाँका नागरिकका आधारभूत आवश्यकताहरूलाई सम्बोधन गर्न भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक समृद्धि, सामाजिक विकास, वातावरणीय सन्तुलन, र सुशासनमा आधारित योजनाहरू तय गरेका छौं। यो योजनाले त्रिवेणी गाउँपालिकालाई समावेशी, समृद्ध, र दिगो विकासको बाटोमा अघि बढाउने दृढ सङ्कल्प बोकेको छ।

हाम्रो गाउँपालिका प्राकृतिक सम्पदा, सांस्कृतिक विविधता, र मानवीय सम्भावनाले भरिपूर्ण छ। यो योजनाले स्थानीय स्रोत—साधनको अधिकतम उपयोग, जनसहभागिता, र पारदर्शी कार्यान्वयनलाई प्राथमिकता दिएको छ। हामीले कृषि, जडीबुटी, पर्यटन, र पूर्वाधार विकासलाई जोड दिँदै रोजगारी सिर्जना र जीवनस्तर उकास्ने लक्ष्य राखेका छौं। साथै, जलवायु परिवर्तन र विपद् व्यवस्थापनलाई ध्यानमा राखी वातावरणमैत्री विकासमा हाम्रो विशेष ध्यान छ।

यो योजनाको सफलता हाम्रो साझा प्रयासमा निर्भर छ। म सम्पूर्ण त्रिवेणीवासी, जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, र सरोकारवालाहरूलाई यो ऐतिहासिक अभियानमा सक्रिय सहभागिता जनाउन हार्दिक आह्वान गर्छु। हाम्रो एकताबद्ध प्रयासले त्रिवेणीलाई कर्णाली प्रदेशकै नमुना गाउँपालिका बनाउन सम्भव छ।

खिम बहादुर रावत

अध्यक्ष, त्रिवेणी गाउँपालिका

त्रिवेणी गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिको कार्यालय
त्रिवेणी,लुहाम
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मनतब्य

आदरणीय त्रिवेणीवासी,

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को अधीनमा रही यस गाँउपालिकाले आफ्नो दोस्रो आवधिक योजना तर्जुमा गरि कार्यान्वयनको प्रतिवद्धता सहित प्रकाशन गर्न लागेकोमा खुशी लागेको छ। यस आवधिक विकास योजना तर्जुमाका बिभिन्न चरणमा संलग्न सवै वडा अध्यक्षहरु कार्यपालिकाका सवै सदस्यहरु, विषयगत समितिहरु, विषयगत शाखा प्रमुख लगायत सम्पुर्ण कर्मचारीहरु सवै लाई उहाँहरुको सहयोग र सहकार्यका लागी धन्यवाद दिन चाहन्छु। प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सहयोग र सहकार्य गर्ने सम्वद्ध सम्र्पुण पक्षहरुप्रति मेरो व्यक्तिगत तथा त्रिवेणी गाँउपालिकाको तर्फवाट आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु।

यो योजनाको सफलता हाम्रो साझा प्रयासमा निर्भर छ। म सम्पूर्ण त्रिवेणीवासी, जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, र सरोकारवालाहरूलाई यो ऐतिहासिक अभियानमा सक्रिय सहभागिता जनाउन हार्दिक आह्वान गर्छु। हाम्रो एकताबद्ध प्रयासले त्रिवेणीलाई कर्णाली प्रदेशकै नमुना गाउँपालिका बनाउन सम्भव छ।

सिता खडका पुन

उपाध्यक्ष त्रिवेणी गाउँपालिका

त्रिवेणीगाउँपालिका

गाउँकार्यपालिको कार्यालय

त्रिवेणी,लुहाम

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मनतब्य

त्रिवेणी गाँउपालिकाको योजनाबद्ध विकासका लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम यस गाँउपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना तर्जुमा गरी सार्वजनिक गर्न पाएकोमा गौरवान्वित महसुस भएको छ। त्रिवेणी गाँउपालिकाको योजनाबद्ध विकासद्वारा समस्त गाउँपालिका बासीको जीवनस्तर सुधारको लागि " आत्मनिर्भर,समृद्ध , समावेशि त्रिवेणीः सुशासन र सहभागिता मार्फत दिगो विकास " भन्ने दीर्घकालीन सोच सहित "त्रिवेणीको सपना समृद्ध समावेशिता र सुशासन" को नारा लिएर आर्थिक वर्ष २०८२/८३ देखि २०८६/८७ सम्मका लागि त्रिवेणी गाँउपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता गरेको छ ।

यस आवधिक योजना निर्माणका लागि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नुहुने त्रिवेणी गाँउपालिकाको अध्यक्ष्य, उपाध्यक्ष्य, वडा अध्यक्ष्यहरु लगायत सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी मित्रहरु धन्यवादका पात्र छन्। यस योजना निर्माणका सन्दर्भमा गाँउपालिकालाई निरन्तर सहयोग र सहजिकरण गर्ने गोल्डेन कन्सल्टेन्सी एण्ड रिसर्च प्रा.लि. को समग्र टीम र परामर्शदाता विज्ञ समूहका सदस्यहरूप्रति आभार प्रकट गर्न चाहन्छु। अन्तमा यस गाँउपालिकाले तर्जुमा गरेको आवधिक विकास योजना कार्यान्वयनमा सबै क्षेत्र, समुदाय, निकाय तथा साझेदारहरूका सद्भाव, सहयोग र क्रियाशीलताको अपेक्षा गरेको छु।

खुम वहादुर केसी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषय सूचि

परिच्छेद–१ ....१
प्रारम्भ १
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ योजना तर्जुमाको उद्देश्य २
१.३ योजना तर्जुमाका आधारहरू २
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ३
१ योजना तर्जुमा तयारी र प्रारम्भिक छलफल ३
२ स्थानीयस्तरमा वस्तुस्थिति अध्ययन र द्वितीय स्रोत सङ्कलन ३
३ आधार नक्सासम्बन्धी सूचना सङ्कलन ४
४ वडा भेलाबाट प्राप्त सूचनाको विश्लेषण ४
५ सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिक कार्यक्रमको मस्यौदा तयारी ४
६ मस्यौदा योजनामाथि सरोकारवालासँग छलफल ४
७. एकीकृत दस्तावेज तयारी र स्वीकृति ४
१.५ सङ्घीय र प्रादेशिक योजनासँग तादातम्यता ४
१.६ पहिलो आवधिक योजनाको समीक्षा र हालसम्मको विकास ५
१.७ योजना तर्जुमाका सीमाहरू ८
परिच्छेद–२ ....१०
त्रिवेणी गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण १०
२.१ भौगोलिक अवस्थिति १०
२.२ जनसङ्ख्या, जातजाति र धर्म ११

२.३ आर्थिक स्थिति..११
२.४ सामाजिक स्थिति....................................१२
२.५ भौतिक पूर्वाधार..१३
२.६ वन, वातावरण र विपद् जोखिम........................१३
२.७ सुशासन र संस्थागत विकास.............................१४
परिच्छेद—३ ....१५
दीर्घकालीन सोच, उद्देश्य र लक्ष्य १५
३.१ पृष्ठभूमि १५
३.२ त्रिवेणी गाउँपालिकाको सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती विश्लेषण...१५
३.३ दीर्घकालीन सोच १७
३.४ समष्टिगत लक्ष्य १८
३.५ समष्टिगत उद्देश्यहरू...१८
३.६ गाउँपालिकाका समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्यहरू......१९
३.७ रणनीति तथा प्राथमिकता २१
परिच्छेद - ४...२३
समष्टिगत आर्थिक नीति..२३
४.१ कुल गार्हस्थ उत्पादन र क्षेत्रगत योगदान...............२३
४.२ प्रतिव्यक्ति आय..२५
४.३ लगानी प्रक्षेपण २६

परिच्छेद—५ .... २८

आर्थिक विकास क्षेत्र २८

५.१ कृषि, पशुपन्छी, र सिँचाइ विकास........................ २८

५.१.१ पृष्ठभूमि २८
५.१.२ विद्यमान स्थिति... २८
५.१.३ सवल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर, र चुनौती (SWOT विश्लेषण) २९
५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, र कार्यक्रम ३०
५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि ३५
५.२ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा पर्यटन.................... ३७

५.२.१ पृष्ठभूमि ३७
५.२.२ विद्यमान स्थिति... ३७
५.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ३७
५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, तथा आयोजना ३८
५.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू... ४०
५.३ श्रम, रोजगारी, र सामाजिक सुरक्षा......................... ४२

५.३.१ पृष्ठभूमि ४२
५.३.२ विद्यमान स्थिति... ४२
५.३.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ४३
५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ४४
५.३.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू... ४६

५.४ प्रमुख कार्यक्रमहरू ४७
५.५ क्षेत्र गत नतिजा खाका ४७
परिच्छेद ६: ५१
सामाजिक विकास क्षेत्र ५१
६.१ शिक्षा, विज्ञान, तथा नवप्रवर्तन ५१
६.१.१ पृष्ठभूमि ५१
६.१.२ विद्यमान स्थिति ५१
६.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ५२
६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ५३
६.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ५७
६.२ स्वास्थ्य तथा पोषण ५८
६.२.१ पृष्ठभूमि ५८
६.२.२ विद्यमान स्थिति ५८
६.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ५८
६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ६०
६.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ६२
६.३ खानेपानी तथा सरसफाइ ६३
६.३.१ पृष्ठभूमि ६३
६.३.२ विद्यमान स्थिति ६३
६.३.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ६३
६.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ६४

६.३.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ६७
६.४ महिला, बालबालिका, र लक्षित वर्ग...................... ६८

६.४.१ पृष्ठभूमि ६८
६.४.२ विद्यमान स्थिति.. ६८
६.४.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ६८
६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ६९
६.४.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ७३
६.५ युवा तथा खेलकुद ७४

६.५.१ पृष्ठभूमि ७४
६.५.२ विद्यमान स्थिति.. ७४
६.५.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ७४
६.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ७५
६.५.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ७७
६.६ प्रमुख कार्यक्रमहरू ७७
६.७ क्षेत्र गत नतिजा खाका ७८
परिच्छेद ७ .... ८२
पूर्वाधार विकास क्षेत्र ८२
७.१ सडक, पुल, तथा यातायात.. ८२

७.१.१ पृष्ठभूमि ८२
७.१.२ विद्यमान स्थिति.. ८२
७.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ८३

७.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ८४
७.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ८५
७.२ वस्ती, आवास, भवन, तथा सार्वजनिक निर्माण ८७

७.२.१ पृष्ठभूमि ८७
७.२.२ विद्यमान स्थिति... ८७
७.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ८७
७.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ८८
७.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू.. ९०
७.३ जलश्रोत, विद्युत, र वैकल्पिक ऊर्जा ९१

७.३.१ पृष्ठभूमि ९१
७.३.२ विद्यमान स्थिति... ९१
७.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ९२
७.३.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ९३
७.४ सूचना, सञ्चार, र प्रविधि ९४

७.४.१ पृष्ठभूमि ९४
७.४.२ विद्यमान स्थिति... ९४
७.४.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ९४
७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना. ९५
७.४.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू... ९६
७.५ प्रमुख कार्यक्रमहरू ९६

७.६ क्षेत्रगत नतिजा खाका... ९७

परिच्छेद ८.. ९९

वन, वातावरण, तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र......... ९९
८.१ वन, वातावरण, तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन........... ९९
८.१.१ पृष्ठभूमि ९९
८.१.२ वर्तमान स्थिति.. ९९
८.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) १००
८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना १०१
८.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू १०४
८.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन, र जलवायु उत्थानशीलता..१०५
८.२.१ पृष्ठभूमि १०५
८.२.२ वर्तमान स्थिति...१०५
८.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) १०५
८.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना १०६
८.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू..१०८
८.३ प्रमुख कार्यक्रमहरू १०९
८.४ क्षेत्रगत नतिजा खाका....................................१०९
परिच्छेद ९..११०
संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र.................११०
९.१ सुशासन तथा संस्थागत विकास ११०

९.१.१ पृष्ठभूमि ११०
९.१.२ वर्तमान अवस्था ११०
९.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) १११
९.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना ११२
९.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ११३
९.२ तथ्याङ्क व्यवस्थापन, राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, र लेखा व्यवस्थापन ११४
९.२.१ पृष्ठभूमि ११४
९.२.२ वर्तमान अवस्था ११४
९.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण) ११४
९.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना ११५
९.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू ११७
९.३ प्रमुख कार्यक्रमहरू ११७
९.४ क्षेत्रगत नतिजा खाका ११७
परिच्छेद १० .... ११९
कार्यान्वयन व्यवस्था ११९
१०.१ पृष्ठभूमि ११९
१०.२ विषयक्षेत्रअनुसार अनुमानित बजेट ११९
१०.३ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण १२०
१०.४ स्रोत परिचालन रणनीति १२३

१०.५ आवधिक योजना कार्यान्वयन............................१२३
१०.६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.................................१२४
क) अनुगमन..१२४
ख) मूल्याङ्कन..१२४
१०.७ अनुसूचिहरू १२५

परिच्छेद—१
प्रारम्भ

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ जारी भएपछिको दोस्रो निर्वाचनबाट गठित नयाँ स्थानीय सरकारले जनतालाई सेवा तथा सुविधा प्रदान गरिरहेको छ। यो अवस्थामा स्थानीय शासन मार्फत जनतालाई शासन प्रक्रियामा प्रभावकारी सहभागी गराउन, सार्वभौमिकताको प्रयोगमा आम जनतालाई समावेशी रूपमा सहभागी गराउन र छिटो—छरितो सेवा प्रवाह गर्न सहज भएको छ। यो अभ्यास सम्पूर्ण राष्ट्रको विकास र आर्थिक समृद्धिको मूलमन्त्र बनेको छ। वर्षौंदेखि व्याप्त अविकास, गरिबी, रोग—व्याधि, पछौटेपन, शिक्षा, असुविधा र अन्यायको दुष्चक्रमा फसेका आम स्थानीयवासीलाई योजनामा समेट्दै सुसंस्कृत, प्रतिस्पर्धी, समृद्ध र समतामूलक नेपाली समाजको विकास गर्न यो व्यवस्थाले आशाको सञ्चार गरेको छ। यसले नीतिगत सुधार, विकासका पूर्वाधारहरू र संस्थागत संरचनाहरूलाई अधिकतम प्रतिफल प्राप्त हुने गरी प्रयोग गर्ने नीति अवलम्बन गरेको छ।स्थानीय शासनमा सहभागिता, जवाफदेहीता, पारदर्शिता र उत्तरदायित्व कायम गरी सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउँदै विकास प्रक्रियालाई तीव्र बनाएर जनअपेक्षालाई सम्बोधन गर्ने ऐतिहासिक जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको काँधमा आएको छ। सहकारिता, समन्वय र सहअस्तित्वका आधारमा सञ्चालित स्थानीय शासन प्रक्रियामा जनसहभागिता र साझेदारीको मर्मलाई उच्च प्राथमिकता दिइएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालनका लागि संविधानले प्रदान गरेको अधिकारको प्रयोग र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा

रहेको छ। यो ऐनले सम्बन्धित पालिकालाई आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्र विकासका लागि आवधिक योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस्ता योजनाहरू तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य र प्रक्रियासँग तादातम्य राख्दै सुशासन, वातावरण, बालमैत्री शासन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

नेपालको संविधानले व्यक्त गरेको स्थानीय शासनको भावना, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, राष्ट्रिय योजना आयोगले जारी गरेको आवधिक योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ र सोह्रौं आवधिक योजनाको मूलभूत पक्षअनुसार त्रिवेणी गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना (२०८२/०८३—२०८७/०८८) सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट तर्जुमा गरिएको छ। त्रिवेणी गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि भौतिक र आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु महत्वपूर्ण छ। यो योजनाले गाउँपालिकाको वस्तुगत भौतिक अवस्था, तथ्यपरक तथ्याङ्कसहितको विवरण र आधार नक्सा तयार गरी अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन कार्ययोजना र रणनीतिहरू बनाएको छ। अव्यवस्थित र योजनाविहीन विकासले सही दिशा प्रदान गर्न नसक्ने र समय तथा स्रोतको समुचित उपयोग नहुने भएकाले निश्चित समयसीमा र विकास लक्ष्यभित्र रही निर्दिष्ट उपलब्धिहरू हासिल गर्न यस्ता योजनाहरू व्यवहारिक, समयसान्दर्भिक र उच्च प्रतिफलमुखी हुन्छन्। तसर्थ, त्रिवेणी गाउँपालिकामा उपलब्ध साधन—स्रोतको अधिकतम उपयोग गरी निर्दिष्ट समयसीमाभित्र उद्देश्य प्राप्त गर्न यो आवधिक योजना आवश्यक छ।

१.२ योजना तर्जुमाको उद्देश्य

"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत—साधन र प्रयासलाई एकीकृत र व्यवस्थित रूपमा परिचालन गर्दै "सुशासन, समृद्धि र सहभागिता, आत्मनिर्भर, विकसित र समावेशी त्रिवेणी गाउँपालिका" को सोचलाई व्यवहारमा उतार्नु यो योजनाको मुख्य उद्देश्य हो। यसले संघीय राज्य व्यवस्थाअन्तर्गत स्थानीयस्तरमा आर्थिक र सामाजिक विकासलाई तीव्र गतिमा अघि बढाउन प्रादेशिक र सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त आर्थिक, वस्तुगत र प्राविधिक सहयोगलाई समन्वयात्मक रूपमा उपयोग गर्नेछ।

१.३ योजना तर्जुमाका आधारहरू

त्रिवेणी गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा निम्न आधारहरू अपनाइएका छन्ः

* नेपालको संविधान, २०७२
* राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
* अन्तर–सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
* स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
* राष्ट्रिय जनगणना, २०७८
* सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारले जारी गरेका नीति, कानुन र मापदण्डहरू
* स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८
* सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहका आवधिक विकास योजनाहरू
* उपलब्ध स्रोत–साधन र विकासका अन्तरसम्बन्धित विषयहरू
* नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा व्यक्त गरेका प्रतिबद्धताहरू
* सङ्घ, प्रदेश र त्रिवेणी गाउँपालिकाले अवलम्बन गरेका अन्य आर्थिक नीति र नियमहरू

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

यो योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोगद्वारा प्रकाशित "स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८" र शहरी विकास मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित Planning Norms and Standards, 2017 लाई आधार मानिएको छ। यी मार्गदर्शनका साथै राष्ट्रिय, प्रादेशिक र स्थानीय तहमा योजना निर्माणका असल अभ्यासहरू अनुसरण गरिएको छ। योजना तर्जुमा प्रक्रियामा निम्न चरणहरू समावेश छन्ः

१ योजना तर्जुमा तयारी र प्रारम्भिक छलफल

गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत शाखाका प्रमुख, स्थानीय राजनीतिक दलका अगुवा, बुद्धिजीवी र सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विज्ञहरूको उपस्थितिमा योजनाको प्राविधिक पक्षबारे छलफल र जिम्मेवारी बाँडफाँट गरियो।

२ स्थानीयस्तरमा वस्तुस्थिति अध्ययन र द्वितीय स्रोत सङ्कलन

प्रत्येक वडाको वस्तुस्थिति, सम्भावना, अवसर र चुनौती पहिचान गर्न वडा अध्यक्षको संयोजकत्वमा वडा भेला, छलफल र अन्तरक्रियामार्फत प्राथमिक र द्वितीय स्रोतबाट सूचना सङ्कलन गरियो।

३ आधार नक्सासम्बन्धी सूचना सङ्कलन

विषय विज्ञद्वारा भू—सूचना प्रणालीको प्रयोग गरी भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय सूचनाहरू सङ्कलन गरी आधार नक्सा तयार गरियो।

४ वडा भेलाबाट प्राप्त सूचनाको विश्लेषण

वडा भेला र अन्तरक्रियाबाट प्राप्त सूचनालाई तालिकीकरण र प्रशोधन गरी गाउँपालिकाको सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, सम्भावना र अवसरहरू पहिचान गरियो।

५ सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिक कार्यक्रमको मस्यौदा तयारी

वस्तुस्थिति विश्लेषणपछि राष्ट्रिय र प्रादेशिक लक्ष्यसँग तादातम्य राख्दै स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन हुने गरी सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिक कार्यक्रमहरूको मस्यौदा तयार गरियो।

६ मस्यौदा योजनामाथि सरोकारवालासँग छलफल

सम्पूर्ण सरोकारवाला र कार्यपालिका पदाधिकारीको उपस्थितिमा मस्यौदामाथि छलफल र सुझाव सङ्कलन गरी परिमार्जनका लागि प्रस्तुत गरियो।

७. एकीकृत दस्तावेज तयारी र स्वीकृति

छलफल र सुझाव सङ्कलनपछि योजनालाई विषयक्षेत्रगत रूपमा एकीकृत गरी अन्तिम रूप दिइयो। गाउँसभामार्फत स्वीकृत गरी सर्वसाधारणका लागि प्रकाशन गर्ने निर्णय गाउँ कार्यपालिकाले गर्‍यो।

१.५ सङ्घीय र प्रादेशिक योजनासँग तादातम्यता

सोह्रौं पञ्चवर्षीय योजना र प्रादेशिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिसँग तादातम्य राख्दै यो योजनाका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति निर्धारण गरिएको छ। सन् २०३० सम्म दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने नेपालको प्रतिबद्धतालाई गाउँपालिका तहमा आत्मसात् र स्थानीयकरण गरिएको छ। वातावरण परिवर्तन, लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन र बालमैत्री शासनजस्ता

विषयहरूलाई सम्बोधन गरिएको छ।

१.६ पहिलो आवधिक योजनाको समीक्षा र हालसम्मको विकास

दोस्रो आवधिक योजना निर्माणका क्रममा पहिलो पञ्चवर्षीय योजनाको समीक्षा, विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क, र विषयगत मन्त्रालय तथा सम्बन्धित निकायबाट उपलब्ध सूचना र जानकारीलाई आधार मानेर यो समीक्षात्मक विवरण तयार गरिएको हो। पहिलो पञ्चवर्षीय योजनाले योजनाबद्ध विकासको जग बसालेको छ भने विषयगत क्षेत्रमा मिश्रित उपलब्धिहरू हासिल भएका छन्। सङ्घीयताको प्रारम्भिक चरणमा केही महत्वाकाङ्क्षी योजनाहरू तय गरिएकाले ती पूर्ण हुन नसकेका र तिनलाई संशोधन वा पुनर्विचार गर्न आवश्यक छ। साथै, पहिलो योजनाले तय गरेका र जनअपेक्षा अनुरूपका केही कार्यभारलाई दोस्रो योजनाले निरन्तरता दिनुपर्ने देखिन्छ। पहिलो आवधिक योजना अवधिमा वितरण मुखी बजेट विनियोजित गरेको देखिन्छ, यसरी साना-साना टुक्रामा बजेट खर्च गर्नु भन्दा एउटै प्रकृतिका आयोजनाहरूलाई एकीकृत गरि एउटै ठूलो योजना लागू गर्दा बढी प्रभावकारी हुने देखाएकाले दोस्रो योजनामा यो कुराको हेक्का राखिएको छ। पहिलो योजनाले आर्थिक, भौतिक, सामाजिक, मानव विकास, सुशासन, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासका क्षेत्रमा लक्षित सूचकहरू तय नगरेका कारण विकासको समीक्षा आधार वर्ष (आ.व. २०७६/७७) सँग तुलना गर्नुपर्ने भए पनि तथ्याङ्क उपलब्ध नभएकाले आ.व. २०८१/८२ को अवस्था मात्र उल्लेख गरिएको छ। आधार वर्षको तथ्याङ्क उपलब्ध भएमा यो परिच्छेद सुधार गरिनेछ। हालको विवरण निम्नअनुसार छः

गाउँपालिकाको विकास अवस्थाको विश्लेषण गर्दा आ.व. २०८१/८२ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन करिब रु. १६२.१९ करोड रहेको अनुमान छ। वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर ६.०७ प्रतिशत, प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलर ८३८.५१, साक्षरता दर ७८.६ प्रतिशत, विद्युतमा पहुँच भएका घरपरिवार ६० प्रतिशत र ८२ प्रतिशत घरपरिवारले मोबाइल प्रयोग गर्छन्। यस गाउँपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत गरी ६ वटा माध्यामिक तहका विद्यालय र २९ वटा आधारभूत तहका विद्यालय गरी जम्मा ३५ वटा शिक्षण संस्थाहरु संचालित छन् । सामुदायिक विद्यालयहरूमा ४,६६७ विद्यार्थी अध्ययनरत छन्, जहाँ १८८ शिक्षक—शिक्षिका र ३५ कर्मचारी गरी २२३ जना जनशक्ति कार्यरत छन्। भौतिक पूर्वाधारको दृष्टिकोणले गाउँपालिका केन्द्रसम्म बाह्रै महिना सडक यातायात सञ्चालन हुने गरी सडक सञ्जाल पुगेको छ। सबै वडाहरू

कच्ची सडक मार्फत जोडिएका छन्। कुल २५८ किमि कच्ची सडक छ। वैदेशिक रोजगारीप्रति युवाको बढ्दो आकर्षणले उद्योग, यातायात, होटल, रेस्टुरेन्ट र अन्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू तथा उत्पादन इकाइहरू कमजोर भएका छन्। गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रको विकास अवस्था तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छः

तालिकाः त्रिवेणी गाउँपालिकाको विकास अवस्था (आ. व. २०८१/८२)

क्र.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाइ	आ.व. २०८१/८२ को यथार्थ
१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	रु. करोड	१६२.१९
२	आर्थिक वृद्धिदर (औसत)	प्रतिशत	६.
३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५३.८३
४	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	३६.४८
५	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	९.६९
६	प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	८३८.५१
७	पूर्ण खाद्य सुरक्षा भएका घरधुरी	प्रतिशत	४०.
८	धान उत्पादन	मे.टन	२३४९.
९	मकै उत्पादन	मे.टन	६७३३.६८
१०	गहुँ उत्पादन	मे.टन	६०५५.१२
११	फलफूल	लाखमा	२३९.७६
१२	तरकारी उत्पादन	मे.टन	१९०६६.८५
१३	दूध उत्पादन	लिटर	४९४४८०.
१४	तेलहन बाली	मे.टन	६११.६४

क्र.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाइ	आ.व. २०८१/८२ को यथार्थ
१५	आफ्नै कृषि उत्पादनले आत्मनिर्भर परिवार	प्रतिशत	४०.
१६	श्रम सहभागिता दर	प्रतिशत	६८.८
१७	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	६.६
१८	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	१६.८
१९	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	६०.
२०	सडक घनत्व	किमि/वर्ग किमि	२.२७
२१	जम्मा सडक	किमि	२७०.
२२	कालोपत्रे सडक	किमि	१२.
२३	ग्राभेल सडक	किमि	०
२४	धुले सडक	किमि	२५८.
२५	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता घरपरिवार संख्या	प्रतिशत	४०.३२
२६	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७०.८५
२७	पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्म)	जना	४.८८
२८	जन्मदा २.५ किलोग्राम भन्दा कम) भएका बालबालिका	प्रतिशत	९.६
२९	साक्षरता दर	प्रतिशत	७८.६
३०	माध्यमिक तह (कक्षा ९–१२) मा खुद भर्ना दर	प्रतिशत	६०.५

क्र.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाइ	आ.व. २०८१/८२ को यथार्थ
३१	शिक्षक—विद्यार्थी अनुपात (कक्षा ९—१२)	अनुपात	१:३४
३२	पाइपबाट वितरित खानेपानी सुविधा पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	८२.७
३३	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	२०.
३४	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.८१
३५	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५१
३६	जन्म दर्ता	प्रतिशत	९०.१
३७	संस्थागत सुत्केरी	प्रतिशत	४२.
३८	आर्थिक कार्यमा संलग्न नभएका महिलाको हिस्सा	प्रतिशत	२३.८
३९	घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	प्रतिशत	११.८
४०	पाइपबाट वितरित पानी उपभोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	८२.७
४१	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	९६.७
४२	सिंचाइ भएको क्षेत्रफल	प्रतिशत	२७.५

१.७ योजना तर्जुमाका सीमाहरू

सङ्घीय शासन प्रणालीअन्तर्गत स्थापना भएको स्थानीय सरकारको रूपमा रहेको यो गाउँपालिका, देशका अन्य स्थानीय तहहरूजस्तै, सङ्घीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनको प्रारम्भिक चरणमा छ। योजना निर्माणका लागि आवश्यक पूर्ण आधारभूत सूचनाको कमीले गर्दा यो योजना उपलब्ध सूचना, समय र बजेटको सीमाभित्र तयार गरिएको हो। कतिपय सूचनाहरू सङ्कलन र प्रशोधन गर्न पर्याप्त बजेट, प्राविधिक तयारी र दक्ष

जनशक्तिको आवश्यकता पर्दछ, तर तत्काल यस्तो व्यवस्था गर्न सहज छैन। विषयगत क्षेत्रका सूचनाका लागि विषयगत विशेषज्ञ र ती क्षेत्रहरूको क्षमतामा भर पर्नुपर्दा कतिपय सूचनाहरू पर्याप्त, क्षेत्रगत रूपमा खण्डीकृत र अद्यावधिक नभएको महसुस भएको छ। दिगो विकासलगायत गाउँपालिकाले तय गरेका अन्य विकास क्षेत्रसँग सम्बन्धित परिमाणात्मक लक्ष्यहरूको आधार वर्षका तथ्याङ्क तत्काल उपलब्ध नहुँदा ती लक्ष्यहरू पुनः निर्धारण गर्न भविष्यमा व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ।

गाउँपालिकाले प्रदान गर्नुपर्ने आधारभूत सेवाहरू'जस्तै, खानेपानी, खाद्यान्न, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, सडक, सामाजिक सुरक्षा'का लागि तय गरिएका कार्यक्रमहरूमा तत्काल बजेट अभाव छ। वित्तीय सन्तुलनको दृष्टिकोणले कतिपय कार्यक्रमका लागि तत्काल बजेट नहुँदा पनि भविष्यमा स्रोत पहिचान र व्यवस्था गर्ने उद्देश्यले ती कार्यक्रमहरूलाई आयोजना बैङ्कमा अभिलेख राख्दै अनिवार्यताको आधारमा प्रस्ताव गरिएको छ।

परिच्छेद—२
त्रिवेणी गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण
२.१ भौगोलिक अवस्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिका कर्णाली प्रदेश, सल्यान जिल्लामा अवस्थित छ र यसको स्थापना साबिकका काभ्रा, काँरागिठी, फलावाङ र त्रिवेणी गरी चारवटा गा.वि.स.लाई समावेश गरी भएको हो। शारदा खोला, लुहाम खोला र घुर खोलाको सङ्गमस्थल भएकाले यसको नाम त्रिवेणी गाउँपालिका रहन गएको हो। यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ११९.११ वर्ग किमि छ। यो गाउँपालिका विश्व मानचित्रमा २८°१४' देखि २८°२०' उत्तरी अक्षांश र ८२°०८' देखि ८२°२०' पूर्वी देशान्तर सम्म फैलिएको छ भने समुद्री सतहबाट ७८३ देखि २,१०७ मिटर उचाइमा अवस्थित छ।

यस गाउँपालिकाको उत्तरी भाग राप्ती राजमार्ग र दक्षिणी भाग कालिमाटी—त्रिवेणी सडक सञ्जाल सँग जोडिएको छ। मध्यपहाडी क्षेत्रमा पर्ने भएकाले यसको भू—बनोट भिरालो छ। यहाँको भू—बनोट पत्रेदार चट्टान र पत्रेदार परिवर्तित चट्टान हरूले बनेको छ। माटोको बनावट मख्यतः चिम्टयाइलो, दोमट, बलौटे र रातो प्रकारको

छ। यहाँको तापक्रम सामान्यतया न्यूनतम २ डिग्री सेल्सियसदेखि अधिकतम ३८ डिग्री सेल्सियस सम्म रहन्छ।

औसत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यवसाय को हिस्सा सबैभन्दा ठूलो छ। स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको दोस्रो प्रमुख स्रोत वैदेशिक रोजगारी हो भने व्यापार, नोकरी र अन्य स्रोत हरू पनि छन्। परम्परागत कृषि प्रणालीको विकल्प खोजिरहेका

यहाँका बासिन्दा वन्यजन्तुको प्रकोप र बजारीकरणको समस्या सँग जुधिरहेका छन्। स्थानीय जनशक्ति मजदुरी र अध्ययन का लागि विदेशिने क्रम बढ्दो छ। यस गाउँपालिकाको पूर्वमा कपुरकोट गाउँपालिका, पश्चिममा कालिमाटी गाउँपालिका, उत्तरमा शारदा नगरपालिका र छत्रेश्वरी गाउँपालिका, र दक्षिणमा दाङ जिल्ला पर्दछ।

२.२ जनसङ्ख्या, जातजाति र धर्म

यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या १६,६६४ छ, जसमा पुरुष ४७.५२% र महिला ५२.४८% छन् (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार)। यहाँ ४,११० घरपरिवार छन्, र औसत घरपरिवार सङ्ख्या ४.०५ छ। जनसङ्ख्या वृद्धिदर ०.२४% र जनघनत्व प्रति वर्ग किलोमिटर १४० जना छ। प्रमुख जातजातिहरूमा क्षेत्री (५६.४६%), मगर (२६.८५%), विश्वकर्मा (७.१४%), सन्यासी/दशनामी (२.३२%), मिजार (१.८५%), परियार (१.४४%) र अन्य विविध जातजाति ४% छन्। मातृभाषाको रूपमा नेपाली बोल्ने ९३.५% र मगर खाम भाषा बोल्ने ४.७% छन्। यसबाहेक अन्य भाषिक समूहहरू पनि छन्। धर्मको आधारमा हिन्दु ८९.७%, बौद्ध ६.६%, क्रिश्चियन ३.२% र मुस्लिम ०.४% छन्। गाउँपालिकाको आगामी ५वर्षको प्रक्षेपित जनसख्या तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

बर्ष	२०८१/८२	२०८२ / ८३	२० ८४/ ८३	२०८४ /८५	२०८५ /८६	२०८६ /८७
पुरूष	७,४७०	७,३१६	७,१८५	७,०५१	६,९२६	६,८११
महिला	८,७६७	८,७४३	८,७२४	८,६९०	८,६६४	८,६४३
जम्मा	१६,२३७	१६,०५९	१५,९०९	१५,७४१	१५,५९०	१५,४५४

२.३ आर्थिक स्थिति

आ.व. २०८१/८२ मा गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन रु. १६२.१९ करोड, वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर ६.०७% र प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलर ८३८.५१ अनुमान गरिएको छ। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक क्षेत्रको योगदान ५३.८३%, दोस्रो क्षेत्रको ९.६९% र तेस्रो क्षेत्रको ३६.४८% छ। कृषि र पशुपन्छीपालन जीविकोपार्जनको मुख्य आधार हो। त्यसबाहेक साना व्यवसाय र वैदेशिक रोजगारी आम्दानीका स्रोत हुन्। काम गर्न सक्ने उमेर (१० वर्षमाथिका) १०,३८२ जनसङ्ख्या मध्ये ७८.१% कृषि पेशामा, ६.६% निर्माण क्षेत्रमा, ५.४% व्यापारमा, २.२%

सरकारी जागिरमा र १.८% यातायात क्षेत्रमा आबद्ध छन्। गाउँपालिकाबाट १,१३५ जना वैदेशिक रोजगारीमा छन्। प्रति व्यक्ति मासिक रु. २५,००० रेमिट्यान्स पठाउने अनुमानका आधारमा वार्षिक रु. ३४ करोड ५ लाख रेमिट्यान्स भित्रिन्छ। आफ्नै कृषि उत्पादनले ७—९ महिना खान नपुग्ने १७%, ४—६ महिना खान नपुग्ने ३३% र १—३ महिना खान नपुग्ने ६% परिवार छन्। १२% कृषक परिवारले कृषि ऋण लिएका छन्। खानेपानीको पहुँचमा ३३.६% घरधुरीले सार्वजनिक पाइप, ४९% निजी धारा र १३.५% ढुङ्गेधारा प्रयोग गर्छन्। सबै वडामा विद्युत् लाइन पुगेको छ, ६०% घरधुरीमा विद्युत् र ३६% ले सोलार प्रयोग गर्छन्। खाना पकाउन ९०.६% ले दाउरा, ८.२५% ले एलपी ग्यास र ०.६१% ले बायोग्यास प्रयोग गर्छन्। सूचना र सञ्चारको पहुँच राम्रो छ। एनसिएल र नेपाल टेलिकम मार्फत सञ्चार सुविधा विस्तार भएको छ। यहाँ एउटा इलाका हुलाक कार्यालय छ। गाउँपालिकाको कार्यालयमा सञ्चारका सबै सुविधा उपलब्ध छन्, र सबै वडा कार्यालयमा इन्टरनेट सुविधा पुगेको छ। ८२% जनसङ्ख्याले मोबाइल फोन प्रयोग गर्छन्।

२.४ सामाजिक स्थिति

यस गाउँपालिकामा महिला साक्षरता ७१.४%, पुरुष साक्षरता ८६.८% र औसत साक्षरता ७८.६% छ। ४,६६७ विद्यार्थी विभिन्न तहमा अध्ययनरत छन्, जसमा बालविकास केन्द्रमा ६.५%, कक्षा १—५ मा १०.९२%, कक्षा ६—१० मा ९.१६% र उच्च माध्यमिक तहमा १.४३% यस गाउँपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत गरी ६ वटा माध्यामिक तहका विद्यालय र २९ वटा आधारभूत तहका विद्यालय गरी जम्मा ३५ वटा शिक्षण संस्थाहरु संचालित छन् । विद्यालयहरूमा शौचालयको व्यवस्था भए पनि विद्यार्थीमैत्री शौचालयको अभाव कतिपय स्थानमा छ।

स्वास्थ्य क्षेत्रमा एउटा १० शय्याको अस्पताल सहित ७ स्वास्थ्य संस्था छन्। एच.ए., अनमी र अहेव मार्फत सञ्चालित ६ स्वास्थ्य संस्था मा सुत्केरी सुविधा उपलब्ध छ। खोप कार्यक्रम दर ९६.७९% छ, र एम्बुलेन्स सुविधा सञ्चालनमा छ। खानेपानीको प्रयोगमा १,३८३ घरपरिवारले घरमै धारा, २,०१६ ले सार्वजनिक धारा, ५५५ ले ढुङ्गेधारा र १११ ले कुवाको पानी प्रयोग गर्छन्। गाउँपालिकाले सबै पानीका स्रोतको परीक्षण गरेको छ, र ती पिउन योग्य छन्।

जनसङ्ख्याको संरचनामा महिला ५२.५% (८,७४६), बालबालिका ८.५३% (१,४२१) (जन्मदेखि १४ वर्ष), ज्येष्ठ नागरिक ४.४८%, अपाङ्गता भएका व्यक्ति ३.९%, एकल महिला ७.६% छन्। औसत साक्षरता ७६.६% र महिला साक्षरता

७०.७% छ। ११.८% घरजग्गा महिलाको स्वामित्वमा छ। खेलकुदमार्फत भाइचारा सम्बन्ध कायम गर्न वडा कप, पालिका कप, राष्ट्रपति कप आदि आयोजना गरिन्छ। विशेषगरी भलिबल, फुटबल, क्रिकेट, मार्सल आर्ट र एथलेटिक्स खेलिन्छ। १५–४० वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या ४२.५% (७,०८६) छ, र २.३५% युवा वैदेशिक रोजगारीमा छन्।

२.५ भौतिक पूर्वाधार

राप्ती लोकमार्ग गाउँपालिकाको मध्यभागबाट गएको छ। प्रदेश राजधानी सुर्खेत जोड्ने मुख्य सडक पालिका केन्द्रबाट दक्षिणतर्फका तीन वडाको मध्यभाग हुँदै गएको छ। यी लोकमार्गहरूको दायाँ–बायाँ २७० किमि कच्ची सडक पुगेको छ, जसले आवतजावत र कृषि उपजको बिक्री–वितरण लाई सहज बनाएको छ। यहाँ २ मोटरेबल पुल र ७ झोलुङ्गे पुल सञ्चालनमा छन्। यातायातका साधन र रुटहरूको वैज्ञानिक व्यवस्थापन नहुँदा सार्वजनिक यातायात कमजोर छ।

८०% घरपरिवारमा टिनको छाना, ९.१% पक्की घर र ८.८% खरको छाना छन्। पालिकाले खरको छाना मुक्त नीति लिएको छ। स्कूल भवनहरूमा ४३ पक्की र ६३ कच्ची छन्। भवन आचारसंहिता लागू गरिएको छ। घरायसी प्रयोजनमा ३,७२४ परिवारले दाउरा, ३३९ ले एलपी ग्यास, २५ ले बायोग्यास र ५ ले विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्छन्। २,४६८ घरपरिवारमा विद्युत् र १,४९९ ले सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्छन्। पूर्ण विद्युतीकरण लगभग सम्पन्न छ। सञ्चारमा १,३६९ परिवारमा रेडियो, १,१८० मा टेलिभिजन, २० मा ल्यान्डलाइन, ३,३७४ मा साधारण मोबाइल, २,६७२ मा स्मार्ट मोबाइल र १,६५७ मा इन्टरनेट पुगेको छ। एन.टी.सी. र एन.सेल को टावर सञ्चालनमा छन्, तर नेटवर्क कभरेज कमजोर छ।

२.६ वन, वातावरण र विपद् जोखिम

यस गाउँपालिकामा ७,८१० हेक्टर क्षेत्र वनजंगलले ओगटेको छ। ५० सामुदायिक वन उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरिएको छ, जसले ४,११६.५६ हेक्टर क्षेत्र ओगट्छ र ३,९६७ घरधुरी लाभान्वित छन्। यहाँ उष्ण र समशीतोष्ण हावापानीमा पाइने प्रायः सबै वनस्पति छन्। प्राकृतिक प्रकोपहरूमा बाढी, नदी कटान, हावाहुरी, असिना, चटयाङ, अनावृष्टि, सुख्खा खडेरी, आगलागी देखापर्छन्। गर्मीमा झाडापखाला र जाडोमा सर्दी–खोकी जस्ता रोगहरू देखिन्छन्। यी प्रकोप न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना लागू गरेको छ। पालिका र वडा

स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरी साना विपद्को व्यवस्थापन गरिन्छ।

२.७ सुशासन र संस्थागत विकास

गाउँपालिकामा गाउँ कार्यपालिका, गाउँसभा, न्यायिक समिति र वडा समिति हरू आफ्नो जिम्मेवारीअनुसार क्रियाशील छन्। योजना तर्जुमा, अनुगमन र राजस्व परामर्श समिति हरू पनि सक्रिय छन्। हालसम्म ६९ ऐन, कानुन, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड र नीति तयार गरिएको छ। सार्वजनिक परीक्षण, सुनुवाइ, आम्दानी–खर्च र सभा–बैठकका निर्णय सार्वजनिक गर्ने अभ्यास छ। स्थानीय सञ्चित कोष बाट सूत्रमा आधारित वित्तीय कारोबार, विद्युतीय प्रणाली मार्फत व्यक्तिगत घटना दर्ता र सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण हुन्छ।

परिच्छेद—३
दीर्घकालीन सोच, उद्देश्य र लक्ष्य

३.१ पृष्ठभूमि

त्रिवेणी गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गर्दा निर्वाचित प्रतिनिधि, क्रियाशील राजनीतिक दल, विषयगत शाखाका कर्मचारी, गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज र सरोकारवाला हरूको सहभागिता र सहमतिका आधारमा समष्टिगत पक्ष झल्कने गरी दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति तय गरिएको छ।

३.२ त्रिवेणी गाउँपालिकाको सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती विश्लेषण

गाउँपालिकाका सरोकारवालासँग पटक—पटकको भेटघाट र पालिकामा आयोजित कार्यशालामा भएको छलफलबाट त्रिवेणी गाउँपालिकाको सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती पहिचान गरिएको छ। यी तत्वहरूले गाउँपालिकाको विकासको सम्भावना र चुनौतीहरूलाई प्रष्ट पार्छन्।

सबल पक्षहरू (Strengths)

* करिब ७८.१ प्रतिशत काम गर्ने उमेरका जनता कृषि व्यवसायमा संलग्न छन्।
* करिब ७,८१० हेक्टर भूभाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ, र ५० वटा सामुदायिक वनहरू दर्ता भइसकेका छन्।
* कृषि तथा पशुपालन व्यवसायको लागि उपयुक्त तथा सुहाउँदो हावापानी रहेको छ। गाउँपालिकाका अधिकांश क्षेत्र सडक सञ्जालले जोडिएका छन्।

* राष्ट्रिय प्रसारण लाइन विस्तार भएसँगै विद्युत् सेवामा व्यापक पहुँच कायम भएको छ।

कमजोर पक्षहरू (Weaknesses)

* कृषि भूमिको खण्डीकरण तथा जथाभावी रूपमा बस्ती विकास हुँदै गएकाले कृषियोग्य जमिन बाँझो रहने प्रवृत्ति बढ्दो छ।
* आफ्नै उत्पादनले झण्डै ५० प्रतिशत परिवारलाई मात्र ६ महिनाका लागि खाद्यान्न पुग्ने अवस्था छ।
* धेरैजसो सडकहरू मापदण्ड र डिजाइनविना निर्माण भएका छन्, जसले गर्दा सर्बयामिक यातायात सम्भव भएको छैन।
* गुणस्तरीय बीउ, विजन तथा मलखाद्य समयमै उपलब्ध गराउन नसकिएको छ।

अवसरहरू (Opportunities)

* राप्ती लोकमार्ग र प्रदेश राजधानी जोड्ने पूर्व—पश्चिम तथा उत्तर—दक्षिण मूल सडकहरू गाउँपालिका हुँदै जाने भएकाले यातायात, व्यापार र सेवामा ठूलो सम्भावना रहेको छ।
* कृषि तथा पशुपालनमा आधारित उद्योगहरू स्थापना, प्याकेजिङ, ब्राण्डिङ गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा निर्यातको सम्भावना छ।
* करिब ७,८१० हेक्टर वन क्षेत्र रहेको हुँदा जडीबुटी तथा गैर—काष्ठ वन पैदावारमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न सकिने सम्भावना छ।
* कृषि व्यवसायका लागि अनुकूल हावापानी भएकाले विशेष वाली र पशुपालनको व्यवसायिकरण गर्न सकिने क्षेत्रहरू रहेका छन्।

चुनौतीहरू (Threats)

* कृषि क्षेत्रप्रति युवाहरूको आकर्षण कम हुँदै गएको छ, जसले कृषक जनशक्तिमा कमी ल्याएको छ।
* बाढी, डुबान, कटान तथा वन्यजन्तुबाट बाली तथा पशुधनमा क्षति हुने जोखिम रहेको छ।
* श्रृजित पूर्वाधारहरूको नियमित मर्मत—सम्भार प्रणालीको विकास हुन नसकेको अवस्था छ।

- वैदेशिक रोजगारीले गर्दा स्थानीय युवाशक्ति बाहिरिँदै गएको छ; तसर्थ, गाउँमै रोजगार सिर्जना गरेर युवाको सदुपयोग गर्नु चुनौतीपूर्ण छ।
- परम्परागत सोच, बालविवाह, लैङ्गिक विभेद, सामाजिक असमानता जस्ता सामाजिक सन्तुलनका विषयमा अझै व्यापक जागरण आवश्यक छ।

निष्कर्ष (Conclusion)

त्रिवेणी गाउँपालिकाले समृद्धिको दिशामा अगाडि बढ्न सक्ने धेरै सम्भावनाहरू बोकेको छ। कृषिमा आधारित जनशक्ति, प्रशस्त वन क्षेत्र, सुहाउँदो हावापानी, सडक र विद्युत् पहुँच, र सक्षम नेतृत्व यस पालिकाका सबल पक्ष हुन्। यद्यपि, कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भरता नहुनु, योजनाविहीन पूर्वाधार विकास, र परम्परागत सोचमा आधारित सामाजिक संरचना यसका प्रमुख कमजोरीहरू हुन्।

अवसरका दृष्टिकोणले हेर्दा, कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग विकास, व्यापारिक पूर्वाधार विस्तार, र यातायात पहुँचका माध्यमबाट आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना उच्च छ। तर, त्यस्ता सम्भावनालाई व्यवहारमा उतार्न सामाजिक—आर्थिक तथा वातावरणीय चुनौतीहरूको सामना गर्नुपर्ने देखिन्छ। तसर्थ, योजनाबद्ध विकास, उद्यमशीलता अभिवृद्धि, युवालाई कृषि तथा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा आकर्षित गर्ने नीति, र सामाजिक सचेतना अभिवृद्धि गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ।

३.३ दीर्घकालीन सोच

"आत्मनिर्भर, समृद्ध, समावेशी त्रिवेणीः सुशासन र सहभागितामार्फत दिगो विकास"

नाराः "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!"

यो सोचले त्रिवेणी गाउँपालिकालाई आर्थिक समृद्धि, सामाजिक न्याय, र पर्यावरणीय सन्तुलन को आधारमा विकसित बनाउने दृष्टिकोण बोकेको छ। स्थानीय समुदायको सहभागिता, पारदर्शी सुशासन, र दिगो विकास मार्फत यहाँका नागरिकको जीवनस्तर उकास्ने र प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गरी आर्थिक आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको छ।

प्रमुख आयामहरूः

- सुशासनः पारदर्शी, जवाफदेही, र नागरिकमैत्री सेवा प्रणाली स्थापना।
- सहभागिताः समुदायलाई निर्णय प्रक्रियामा सक्रिय बनाएर समावेशी विकास।

* दिगो विकासः पर्यावरणमैत्री र सामाजिक रूपमा समावेशी नीति कार्यान्वयन।

३.४ समष्टिगत लक्ष्य

भूमिको वैज्ञानिक उपयोग मार्फत आधुनिक कृषि र स्थानीय उद्योग को विकास गरी आर्थिक समृद्धि, रोजगारी सृजना, र दिगो विकास हासिल गर्ने।

३.५ समष्टिगत उद्देश्यहरू

क्र. सं.	उद्देश्य	प्रमुख रणनीति	अपेक्षित परिणाम
१	कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि	वैज्ञानिक खेती र पशुपालन प्रवर्द्धन	खाद्य सुरक्षा (६०% परिवार आत्मनिर्भर) र आर्थिक आत्मनिर्भरता।
२	स्थानीय उद्योग स्थापना	कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग र ब्रान्डिङ	रोजगारी सृजना र प्रतिव्यक्ति आय USD १२९४.२६ मा वृद्धि।
३	स्वास्थ्य, शिक्षा, र आधारभूत सेवामा पहुँच	संस्थागत सुधार र पूर्वाधार विकास	साक्षरता दर ८०%, संस्थागत सुत्केरी ६०%, र खानेपानीमा ९५% पहुँच।
४	वन र वातावरण संरक्षण	वन क्षेत्र विस्तार र पर्यावरणमैत्री अभ्यास	वातावरणीय सन्तुलन र प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण।
५	विपद् जोखिम न्यूनीकरण	व्यवस्थित बसोबास र विपद् व्यवस्थापन योजना	प्राकृतिक अतिक्रमण र मानव क्षति न्यूनीकरण।
६	सामाजिक न्याय र समावेशिता	हिंसा र विभेद न्यूनीकरण, समावेशी नीति	लैङ्गिक सूचकांक ०.८५ र सामाजिक समता।

यो दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, र उद्देश्यहरूले त्रिवेणी गाउँपालिकालाई आर्थिक समृद्धि, सामाजिक समावेशिता, र पर्यावरणीय दिगोपन को मार्गमा अघि बढाउन मार्गदर्शन गर्छ। "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता, सुशासन!" नारा ले यो दृष्टिकोणलाई संक्षेपमा व्यक्त गर्छ।

३.६ गाउँपालिकाका समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्यहरू

त्रिवेणी गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, र भौतिक विकासका लागि निर्धारित परिकमाणात्मक लक्ष्यहरूलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। यो तालिका आ.व. २०८१/८२ को यथार्थ अवस्था र आ.व. २०८६/८७ को लक्ष्य लाई तुलनात्मक रूपमा देखाउँछ।

क्र.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाई	आ . व . २०८१।८२को यथार्थ	आ . व . २०८६/८७को लक्ष्य
१	गार्हस्थ्य उत्पादन	रू.करोडमा	१६२.१९	२३८.२८
२	आर्थिक वृद्धिदर (औसत)	प्रतिशत	६.००	९.७९
३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५३.८३	४९.९७
४	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	३६.४८	३७.७०
५	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमाउद्योगक्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	९.६९	१२.३३
६	प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	८३८.५१	१२९४.२६
७	पूर्ण खाद्य सुरक्षा भएका घरधुरी	प्रतिशतमा	४०.००	६०.००
८	धान उत्पादन	मे.टन	२३४९.००	२६४९.६७
९	मकै उत्पादन	मे.टन	६७३३.६८	७५९५.५९
१०	गहुँ उत्पादन	मे.टन	६०५५.१२	६८३०.१८
११	फलफुल	लाखमा	२३९.७६	२७०.४५
१२	तरकारी उत्पादन	मे.टन	१९०६६.८५	२१५०७.४०
१३	दुध उत्पादन	लिटर	४९४४८०.००	५५७७७३.४४
१४	तेलहन बाली	मे.टन	६११.६४	६८९.९३

क्र.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाई	आ.व. २०८१।८२को यथार्थ	आ.व. २०८६/८७को लक्ष्य
१५	आफ्नै कृषि उत्पादनले आत्मनिर्भर परिवार	प्रतिशत	४०.००	६०.००
१६	श्रम सहभागिता दर	प्रतिशत	६८.८०	७५
१७	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	६.६०	५
१८	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	१६.८०	२०
१९	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	६०.००	९५
२०	सडक घनत्व		२.१८	२.२
२१	जम्म सडम किमि	किमि	२७०.००	३००
२२	कालोपत्र सडक	किमि	१२.००	३०
२३	ग्राभेल सडक	किमि	०.००	५०
२४	धुले सडक	किमि	२५८.००	२६५
२५	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता घर परिवार संख्या	संख्या	४०.३२	६०
२६	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७०.८५	७१
२७	पाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	४.८८	४
२८	जन्मदा कम तौल (२.५ किग्राभन्दा कम) भएका बालबालिका	प्रतिशत	९.६०	६.८
२९	साक्षरता दर	प्रतिशत	७८.६०	८०
३०	माध्यमिक तह (९—१२) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	६०.५०	७०
३१	शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात (९-१२)		१:३४	१:३०
३२	पाइइप बाट वितरण गरिएको खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	८२.७०	९०

क्र.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाई	आ.व. २०८१।८२को यथार्थ	आ.व. २०८६/८७को लक्ष्य
३३	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	२०.००	२१
३४	लैंगिक विकास सूचकांक	सूचकांक	०.८१	०.८५
३५	मानव विकास सूचकांक	सूचकांक	०.५१	०.५५
३६	जन्म दर्ता	प्रतिशत	९०.१०	९८
३७	संस्थागत सुत्केरी	प्रतिशत	४२.००	६०
३८	आर्थिक कार्यमा संलग्न नभएको महिलाको हिस्सा	प्रतिशत	२३.८०	२०
३९	घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	प्रतिशत	११.८०	१२
४०	पाइपद्वारा वितरित पानी उपभोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	८२.७०	९५
४१	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोवास गर्ने परिवार	प्रतिशत	९६.७०	९७
४२	सिंचित क्षेत्रफल	प्रतिशत	२७.५०	३५

३.७ रणनीति तथा प्राथमिकता

त्रिवेणी गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच र समष्टिगत उद्देश्य हासिल गर्न निम्न रणनीति र प्राथमिकताहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

क्र.सं.	रणनीति	प्राथमिकता
१	आर्थिक समृद्धिका लागि कृषि र उद्योग	कृषि (तरकारी, फलफूल, जडीबुटी, र पशुपालन) र स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग लाई वैज्ञानिक र व्यवसायिक बनाई मानव स्रोतलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धी बनाउने।

क्र. सं.	रणनीति	प्राथमिकता
२	आधारभूत भौतिक पूर्वाधार	सडक, ऊर्जा, सिँचाइ, र खानेपानी जस्ता अपरिहार्य पूर्वाधारको विकासलाई उच्च प्राथमिकता दिई समग्र विकासलाई तीव्रता प्रदान गर्ने।
३	शिक्षा र स्वास्थ्यको संस्थागत विकास	शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रमा नीतिगत र संस्थागत सुधार गरी मानव स्रोत निर्माण, अध्ययन, र अनुसन्धान मा केन्द्रित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने।
४	सामाजिक न्याय र समावेशीकरण	पछाडि परेका वर्ग लाई राज्यको मूल प्रवाहमा ल्याई सहभागितामूलक विकास पद्धति अवलम्बन गरी सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने।
५	वातावरणमैत्री विकास	विकास निर्माणका हरेक गतिविधिमा वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धन लाई प्राथमिकता दिई वातावरणमैत्री अभ्यास को सुनिश्चितता कायम गर्ने।
६	सुशासन र असल अभ्यास	सङ्घीय र लोकतान्त्रिक राज्यहरूमा अवलम्बन गरिएका असल शासनका अभ्यास लाई गाउँपालिकाको विशिष्ट परिस्थितिअनुसार अनुसरण गरी जनमुखी सुशासन स्थापना गर्ने।

परिच्छेद - ४
समष्टिगत आर्थिक नीति

४.१ कुल गार्हस्थ उत्पादन र क्षेत्रगत योगदान

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा त्रिवेणी गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ उत्पादन रु. १,६२,१९,००,००० रहेको र योजना अवधिको अन्तमा (आ.व. २०८६/८७ मा) रु. २,३८,२८,००,००० पुग्ने अनुमान गरिएको छ। आधार वर्ष (आ.व. २०८१/८२) मा कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि तथा पशुपन्छीपालन क्षेत्रको योगदान ५३.८%, उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय क्षेत्रको ९.७%, र सेवा क्षेत्रको योगदान ३६.५% रहेकोमा योजना अवधिको अन्तमा कृषि क्षेत्रको योगदान ५०.०%, उद्योग क्षेत्रको १२.३%, र सेवा क्षेत्रको योगदान ३७.७% रहने अनुमान छ। यस योजना अवधिमा कुल गार्हस्थ उत्पादनको बार्षिक औसत वृद्धिदर ९.७९% हुने अनुमान गरिएको छ भने कृषि क्षेत्रको ६.५%, उद्योग क्षेत्रको १३.९४%, र सेवा क्षेत्रको ८.९२% वृद्धि हुने अनुमान छ। विस्तृत रूपमा यी सूचकहरू तालिका ४.१.१, ४.१.२, र ४.१.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४.१.१: कुल गार्हस्थ उत्पादन (रु. करोडमा, वर्तमान मूल्यमा)

क्षेत्र	योगदान %	आधार वर्ष २०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
प्राथमिक क्षेत्र	५३.८	८७.३१	९२.११	९७.६४	१०३.९९	१११.२७	११९.०७
द्वितीय क्षेत्र	९.७	१५.७१	१७.११	१८.९९	२१.५६	२५.१३	२९.३८
तृतीय क्षेत्र	३६.५	५९.१७	६३.१९	६८.१२	७४.१२	८१.५३	८९.८३
कुल	१००.०	१६२.१९	१७२.४२	१८४.७६	१९९.६६	२१७.९३	२३८.२८

नोटः त्रिवेणी गाउँपालिकाको उपरोक्त कुल गार्हस्थ उत्पादनको आकलन केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले प्रयोगमा ल्याएको राष्ट्रिय लेखा प्रणालीअनुसार प्राथमिक (कृषि तथा पशुपन्छीपालन), द्वितीय (उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय), र तृतीय

(सेवा) क्षेत्रहरूको बार्षिक उत्पादनको मूल्यअनुसार कुल गार्हस्थ उत्पादन निकाल्ने अवधारणामा आधारित छ। उल्लिखित तीनवटै क्षेत्रगत मुख्य उपक्षेत्रहरूको स्थानीय तहको सीमाक्षेत्रभित्र भएको बार्षिक उत्पादन मूल्यलाई यहाँ गणना गरिएको छ। यस क्रममा स्थानीय तहमा सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क, पालिकामा रहेको तथ्याङ्क, र कार्यशालामा भएको छलफलबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई समेत आधार मानिएको छ। यद्यपि, तीनवटै क्षेत्रअन्तर्गत छुट्न गएका कतिपय उपक्षेत्रहरूलाई आगामी वर्षहरूमा क्रमशः समेट्दै जानुपर्ने देखिन्छ।

माथिको तालिकाले योजना अवधिमा अपेक्षित कुल गार्हस्थ उत्पादन तथा कृषि, उद्योग, र सेवा क्षेत्रको योगदान देखाएको छ। जसअनुसार आ.व. २०८२/८३ बाट योजना अवधिको अन्तमा कृषि क्षेत्रको गार्हस्थ उत्पादन रु. ९२,११,००,००० बाट रु. १,१९,०७,००,०००, उद्योग क्षेत्रको रु. १७,११,००,००० बाट रु. २९,३८,००,०००, र सेवा क्षेत्रको रु. ६३,१९,००,००० बाट रु. ८९,८३,००,००० पुग्ने अनुमान गरिएको छ।

तालिका ४.१.२: कुल गार्हस्थ उत्पादनमा वृद्धि प्रतिशत

गार्हस्थ उत्पादन	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	औसत
कुल गार्हस्थ उत्पादन	७.०७	८.२७	९.६०	११.२०	१२.८०	९.७९
प्राथमिक क्षेत्र	५.५०	६.००	६.५०	७.००	७.५०	६.५०
द्वितीय क्षेत्र	८.९०	११.००	१३.५०	१६.६०	१९.७०	१३.९४
तृतीय क्षेत्र	६.८०	७.८०	८.८०	१०.००	११.२०	८.९२

तालिका ४.१.२ मा कुल गार्हस्थ उत्पादन र विभिन्न क्षेत्रको गार्हस्थ उत्पादनको वृद्धिदर दिइएको छ। जसअनुसार योजना अवधिमा कुल गार्हस्थ उत्पादनको औसत बार्षिक वृद्धिदर ९.७९% हुने अनुमान गरिएको छ। कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ६.५%, उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर १३.९४%, र सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर ८.९२% पुग्ने आकलन गरिएको छ। योजना कार्यान्वयनको तयारी गर्नुपरेकाले योजनाको शुरुका वर्षहरूमा गार्हस्थ उत्पादनको वृद्धिदर केही कम र योजना पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा गएपछि केही उच्च हुने अपेक्षा गरिएको छ।

तालिका ४.१.३: कुल गार्हस्थ उत्पादनमा क्षेत्रगत योगदान (प्रतिशत)

क्षेत्र	आधार वर्ष २०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
प्राथमिक क्षेत्र	५३.८	५३.४	५२.८	५२.१	५१.१	५०.०
द्वितीय क्षेत्र	९.७	९.९	१०.३	१०.८	११.५	१२.३

क्षेत्र	आधार वर्ष २०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
तृतीय क्षेत्र	३६.५	३६.७	३६.९	३७.१	३७.४	३७.७
जम्मा	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०

४.२ प्रतिव्यक्ति आय

दोस्रो आवधिक योजना अवधिका लागि त्रिवेणी गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ उत्पादनसँगै प्रतिव्यक्ति आयसमेत प्रक्षेपित गरिएको छ। आधारभूत मूल्यमा प्रक्षेपित कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कर्णाली प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेको नीतिअनुसार १५ प्रतिशत दरले खुद अप्रत्यक्ष कर जोडी उपभोक्ता मूल्यमा कुल गार्हस्थ उत्पादनको प्रक्षेपण गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को मूल्यमा प्रक्षेपित उक्त कुल गार्हस्थ उत्पादनमा वार्षिक ६ प्रतिशत दरले मुद्रास्फीति समायोजन गरी प्रचलित मूल्यको कुल गार्हस्थ उत्पादन गणना गरिएको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार त्रिवेणी गाउँपालिकाको वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदरलाई आधार मानी प्रत्येक आर्थिक वर्षको प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ उत्पादन गणना गरी नेपाली रुपैयाँ र अमेरिकी डलरको विगत चार वर्षको औसत विनिमय दरको आधारमा प्रदेशको प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलरमा गणना गरिएको छ। त्यसरी गणना गरिएको प्रतिव्यक्ति आय आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ८३८.५१ अमेरिकी डलर रहेको छ। यस प्रकार प्रतिव्यक्ति आय दोस्रो आवधिक योजना अवधिको अन्तिम आर्थिक वर्ष २०८६/८७ मा १,२९४.२६ अमेरिकी डलर पुग्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।

तालिका ४.२.१: त्रिवेणी गाउँपालिकाको प्रतिव्यक्ति आय प्रक्षेपण (रु. करोडमा)

समष्टिगत परिसूचक	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
कुल गार्हस्थ उत्पादन (आधारभूत मूल्यमा)	१६२.१९	१७२.४२	१८४.७६	१९९.६६	२१७.९३	२३८.२८
खुद अप्रत्यक्ष कर (१५ प्रतिशत)	२४.३३	२५.८६	२७.७१	२९.९५	३२.६९	३५.७४
कुल गार्हस्थ उत्पादन (उपभोक्ता मूल्यमा)	१८६.५२	१९८.२८	२१२.४७	२२९.६१	२५०.६२	२७४.०२
त्रिवेणी गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या (हजारमा)	१६.२४	१६.०६	१५.९१	१५.७४	१५.५९	१५.४५
प्रतिव्यक्ति गार्हस्थ उत्पादन (रु. हजारमा)	११४,८७५.८२	१२३,४७०.७२	१३३,५५३.६४	१४५,८६८.६४	१६०,७५७.९१	१७७,३१३.६९
प्रतिव्यक्ति आय (अमेरिकी डलरमा)	८३८.५१	९०१.२५	९७४.८४	१,०६४.७३	१,१७३.४२	१,२९४.२६

४.३ लगानी प्रक्षेपण

त्रिवेणी गाउँपालिकाको गार्हस्थ उत्पादन र आर्थिक वृद्धिदरको प्रक्षेपणका आधारमा अपेक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न आवश्यक लगानीसमेत प्रक्षेपण गरिएको छ। लगानी प्रक्षेपण गर्न सीमान्त पुँजी—उत्पादन अनुपात (Incremental Capital Output Ratio, ICOR) को तथ्याङ्क आवश्यक पर्ने हुँदा कर्णाली प्रदेशको उपलब्ध तथ्याङ्कलाई आधार मानी पालिकाको अपेक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न आवश्यक लगानी आकलन गरिएको छ। यस गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना अवधिमा हुने कुल गार्हस्थ उत्पादनको मूल्य अभिवृद्धि र त्यसका लागि गर्नुपर्ने लगानीलाई तालिका ४.३.१, ४.३.२, र ४.३.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ। जसअनुसार योजना अवधिमा कृषि क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धि आ.व. २०८१/८२ को मूल्यमा रु. ४४,०७,००,००० हुने अनुमान गरिएको छ। जसमा कृषि क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धि रु. २१,०६,००,००० र गैरकृषि क्षेत्रको रु. २३,०१,००,००० रहेको छ। सीमान्त पुँजी—उत्पादन अनुपातको आधारमा यो योजना अवधिमा हुने मूल्य अभिवृद्धिका लागि कुल रु. ३,३३,००,००,००० लगानी आवश्यक पर्ने अनुमान छ। कर्णाली प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनामा लिइएको सीमान्त पुँजी—उत्पादन अनुपातको आधारमा गणना गर्दा कृषि क्षेत्रका लागि रु. १,४२,००,००,००० र गैरकृषि क्षेत्रका लागि रु. १,९१,००,००,००० लगानी आवश्यक पर्नेछ।

तालिका ४.३.१: मूल्य अभिवृद्धि (रु. करोडमा)

मूल्य अभिवृद्धिका क्षेत्रहरू	योगदान %	आधार वर्ष २०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
क. कृषि	५३.८	८७.३१	९२.११	९७.६४	१०३.९९	१११.२७	११९.०७
ख. गैरकृषि	४६.१७	७४.८८	८०.३०	८७.१२	९५.६७	१०६.६७	११९.२१
उद्योग	९.७	१५.७१	१७.११	१८.९९	२१.५६	२५.१३	२९.३८
सेवा	३६.५	५९.१७	६३.१९	६८.१२	७४.१२	८१.५३	८९.८३
कुल जम्मा (क+ख)	१००.००	१६२.१९	१७२.४२	१८४.७६	१९९.६६	२१७.९३	२३८.२८

तालिका ४.३.२: सीमान्त पुँजी—उत्पादन (रु. करोडमा)

मूल्य अभिवृद्धिका क्षेत्रहरू	अनुमानित सीमान्त पुँजी–उत्पादन अनुपात	योजनामा प्रक्षेपित लगानी (सार्वजनिक+निजी+सहकारी+सामुदायिक समेत)					योजना अवधिको जम्मा
		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	
प्राथमिक क्षेत्र	४.५	२१.६	२४.९	२८.६	३२.८	३५.१	१४२.९
द्वितीय क्षेत्र	५.०	७.०	९.४	१२.८	१७.९	२१.२	६८.३
तृतीय क्षेत्र	४.०	१६.१	१९.७	२४.०	२९.६	३३.२	१२२.६
जम्मा		४४.७	५४.०	६५.४	८०.३	८९.५	३३३.९

नोटः प्रदेशको सिमान्त पुँजी–उत्पादन अनुपातको आधारमा भारित औसत विधिबाट गणना गरिएको।

तालिका ४.३.३: विभिन्न क्षेत्रको लगानी (रु. करोडमा)

मूल्य अभिवृद्धिका क्षेत्रहरू	अनुमानित सिमानत पूँजी	योजनामा प्रक्षेपित लगानी (सार्वजनिक,निजि, सहकारि,सामुहिक समेत)					योजना अवधिको जम्मा लगानी प्रतिशत
		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	
		४४.७	५४.०	६५.४	८०.३	८९.५	
लगानि प्राप्त हुने क्षेत्रहरू	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	योजना अवधिको जम्मा	
सार्वजनिक	२०.१	२४.३	२९.४	३६.१	४०.३	१५०.२	४५.०
निजी	१५.६	१८.९	२२.९	२८.१	३१.३	११६.९	३५.०
सहकारी	६.७	८.१	९.८	१२.०	१३.४	५०.१	१५.०
सामुदायिक	२.२	२.७	३.३	४.०	४.५	१६.७	५.०
जम्मा	४४.७	५४.०	६५.४	८०.३	८९.५	३३३.९	१००.०

गाउँपालिकालाई आफ्नो कार्य जिम्मेवारी अनुसारको कार्यसम्पादन गर्न स्रोतको आवश्यकता पर्छ। संविधानप्रदत्त अधिकारको सूचीको कार्यान्वयनमा खासगरी सार्वजनिक सेवा प्रवाह, आर्थिक–सामाजिक विकास, र अन्य क्षेत्रको परिचालन गरी गाउँपालिकाले लिएको विकासका लक्ष्य हासिल गर्न लगानी तथा खर्चको आवश्यकता पर्दछ। यस्तो खर्च व्यहोर्ने स्रोतहरूमा सार्वजनिक, निजी, सहकारी, र सामुदायिक क्षेत्र पर्दछन्। योजना अवधिमा कुल रु. ३,३३,००,००,००० लगानी आवश्यक पर्ने अनुमान रहेको छ। उक्त स्रोतमा सर्वाधिक ४५% लगानी सार्वजनिक क्षेत्रको रहेको छ भने निजी क्षेत्रबाट ३५%, सहकारी क्षेत्रबाट १५%, र सामुदायिक क्षेत्रबाट ५% लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ।

परिच्छेद—५
आर्थिक विकास क्षेत्र

नाराः "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!"

५.१ कृषि, पशुपन्छी, र सिंचाइ विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको सोह्रौं योजनाले भोकमरीको अन्त्य र खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न संघ, प्रदेश, र स्थानीय तह को सहकार्यमा व्यावसायिक कृषि विकास मा लगानी परिचालन गर्ने उल्लेख गरेको छ। कृषि क्षेत्र नेपाली जनजीविकाको आधार मात्र नभई खाद्य सुरक्षा, कृषिजन्य उद्योग, र निर्यात को प्रमुख स्रोत हो। नेपालको संविधानले कृषि प्रसार, व्यवस्थापन, र नियमन को अधिकार स्थानीय तहलाई दिएको छ। दिगो विकास लक्ष्य, सोह्रौं योजना, र प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना ले कृषिलाई प्राथमिकता दिएको छ। साथै, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन—२०७४ ले कृषि र पशुपालनसम्बन्धी नीति, योजना, कार्यान्वयन, र अनुगमन को अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ।

५.१.२ विद्यमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको २७.६८% जमिन कृषियोग्य छ, र यहाँको ७८.१% जनसङ्ख्या को मुख्य पेशा कृषि र पशुपालन हो। नदी किनारमा उष्ण र अन्य क्षेत्रमा समशीतोष्ण जलवायुले यहाँ जैविक विविधता लाई समृद्ध बनाएको छ। यहाँ धान, गहुँ, मकै, कोदो जस्ता खाद्यान्न बाली, आलु, काउली, मुला, टमाटर, खुर्सानी, लसुन, प्याज, र लहरे तरकारी जस्ता तरकारी बाली, साथै आप र सुन्तला जातका फलफूलको व्यवसायिक खेती र टिमुर, रिठ्ठा जस्ता जडीबुटीको उत्पादन हुन्छ। पशुपालन मा गाई, भैंसी, कुखुरा, र बाख्रापालन प्रचलित छ, तर अधिकांश कृषकहरूले निर्वाहमुखी खेती अपनाएका छन्। सिंचाइ सुविधा हाल ८५५ हेक्टर जमिनमा उपलब्ध छ, तर यसको पूर्ण उपयोग नहुँदा उत्पादन अपेक्षाकृत कम छ।

खाद्य सुरक्षा को पूर्ण ग्यारेन्टी अझै चुनौतीपूर्ण छ, र निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली को बाहुल्यले व्यवसायिक सम्भावनालाई सीमित गरेको छ।

५.१.३ सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर, र चुनौती (SWOT विश्लेषण)

सबल पक्षहरू (Strengths)

* पालिकाभित्र आप र सुन्तलाजातका फलफूलको व्यवसायिक खेती हुँदै आएको छ।
* भैंसी, कुखुरा, बाख्रा जस्ता पशुपक्षी पालन व्यवसाय सञ्चालनमा छ।
* धान, गहुँ, मकै, कोदो लगायतका प्रमुख अन्नबालीहरू तथा आलु, काउली, मुला, टमाटर, खुर्सानी, लसुन, प्याजजस्ता तरकारीबाली र टिमुर, रिठ्ठाजस्ता जडीबुटीहरूको खेती हुँदै आएको छ।
* विकासप्रेमी र स्थानीय परिवेश बुझ्ने नेतृत्वको उपस्थिति छ।

कमजोर पक्षहरू (Weaknesses)

* कृषि सामग्री, मल, बीउ, कीटनाशक औषधि, प्राविधिक ज्ञान र सीपमा पर्याप्त पहुँच सहज छैन।
* उच्च प्रतिफल दिने उत्पादनतर्फ कृषकलाई आकर्षित गर्ने ठोस योजना अभाव छ।
* उचित र समग्र सिँचाइ सुविधाको कमी रहेको छ।
* कृषिको समग्र वैज्ञानिककरण, यान्त्रिकीकरण र व्यवसायीकरण हुन सकेको छैन।

अवसरहरू (Opportunities)

* कृषिका लागि उर्वर जमिन र पशुपालनका लागि उपयुक्त हावापानी उपलब्ध छ।
* नदी तथा खोलाबाट प्रशस्त पानीको स्रोत उपलब्ध छ।
* प्रदेश तथा जिल्लाका सदरमुकाम र व्यापारिक केन्द्रहरूसम्म पहुँचका लागि राम्रो सडक सञ्जाल रहेको छ।
* कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आधारित उद्योगहरू सञ्चालन गर्न सकिने सम्भावना छ।

चुनौतीहरू (Threats)

* कृषिजन्य उत्पादनको बजार मूल्य निर्धारणमा कृषकको भूमिका न्यून छ।

* वन्यजन्तुबाट बाली र खेतीको क्षति हुने समस्या रहेको छ।
* जलवायु परिवर्तनका कारण विभिन्न जटिलता आउन सक्छन्।
* युवा वर्ग रोजगारीका लागि बाहिरिने प्रवृत्ति बढेको छ, जसका कारण खेतयोग्य जमिन बाँझो बस्ने समस्या छ।

निष्कर्ष (Conclusion)

उपरोक्त SWOT विश्लेषणले देखाउँछ कि पालिकाभित्र कृषि र पशुपालन क्षेत्रको विकासका लागि उच्च सम्भावना छ। यहाँ उर्वर जमिन, अनुकूल हावापानी, प्रशस्त जलस्रोत, र विकासप्रेमी नेतृत्वजस्ता सबल पक्षहरू रहेको पाइन्छ। तर, प्राविधिक सीप, कृषि सामग्री, बीउ, मल, र सिँचाइको सहज पहुँच नहुनु, वैज्ञानिक र व्यवसायिक कृषि प्रविधिको कमी, तथा वन्यजन्तु र जलवायु परिवर्तनका चुनौतीहरू अझै पनि समस्या बनेका छन्। साथै, बजार व्यवस्थापन र मूल्य निर्धारणमा कृषकको न्यून भूमिका र युवा जनशक्ति बाहिरिने प्रवृत्ति पनि चुनौतीको रूपमा देखिन्छ। यस्ता कमजोरी र चुनौतीलाई सम्बोधन गर्दै सहकारी र सामूहिक लगानीको माध्यमबाट कृषि व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्नु आवश्यक छ। यसका साथै, कृषि यान्त्रिकीकरण, सीप विकास, जलवायु—स्मार्ट कृषि प्रविधि, र कृषिजन्य उद्योग स्थापना जस्ता प्रयासहरूलाई तीव्रता दिन सकेमा पालिकाको कृषि क्षेत्रलाई आर्थिक विकासको महत्वपूर्ण आधार बनाउने ठूलो सम्भावना छ।

५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, र कार्यक्रम

लक्ष्यः

कृषिको व्यवसायीकरण मार्फत गाउँपालिकालाई आर्थिक समृद्धिको आधारशिला बनाउने।

उद्देश्यहरूः

* व्यवसायिक र उच्च प्रतिफलमुखी उत्पादनमा केन्द्रित हुँदै, गाउँपालिकाको कृषि नीति तथा रणनीति तयार गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।
* वातावरणमैत्री र दिगो कृषिमा आधारित उद्योगहरूको विकास गर्ने।
* सिँचाइ प्रणालीलाई दिगो, सुलभ र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्य १ः व्यावसायिक र उच्च प्रतिफलमूखी उत्पादनमा केन्द्रित हुदै गाउँपालिकाको कृषि तथा पशुपक्षीं नीति/रणनीति र व्यावसायिक योजना

बनाई कार्यान्वयन गर्नु।

रणनीति	कार्यनीति
१.१ व्यवसायिक सोचको अभिवृद्धि गर्न पालिका स्तरिय छुटै रणनिति र व्यावसायिक योजना बनाई लागु गर्ने।	१.१.१ गाउँपालिकाको छुट्टै खाद्य वाली ,फलफूल,तरकारी खेती र पशुपक्षी,माछा पालन नीति/रणनीति र व्यावसायिक योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ। १.१.२प्रत्येक वडामा वाली/ फलफूल/ पशुपक्षी,माछा/ जडिवुटी/ तरकारी विशेष पकेट क्षेत्र निर्माणका लागि संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ । १.१.३ छुट्टा छुट्टै क्षेत्र अनुसार अगुवा कृषकहरूको पहिचान गरी विवरण संकलन गरिनेछ। १.१.४ पकेटक्षेत्र अनुसार छुट्टा छुट्टै व्यावसायीक योजना निर्माण गरिनेछ।
१.२ कृषक अभिमुखीकरण तथा तालिमको व्यवस्था गर्ने।	१.२.१ वर्षमा कम्तीमा एकपटक कृषिको व्यवसायीकरण सन्दर्भमा अगुवा कृषकहरूलाई ५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा अवलोकन भ्रमण गराइने छ। १.२.२ अवलोकनबाट प्राप्त अनुभवहरूलाई अन्य कृषकहरूलाई सम्प्रेषण गर्न वर्षमा कम्तीमा १ पटक गाउँपालिका स्तरीय कृषक अन्तरकृया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । १.२.३ वर्षमा कम्तीमा एकपटक कृषिको व्यवसायीकरण सन्दर्भमा अगुवा कृषकहरूलाई नयाँ प्रविधि को बारेमा जानकारी दिन तालिम संचालन गरिनेछ । १.२.४ वडा स्तरीय उत्कृष्ट कृषकलाइ उत्पादनको आधारमा पुरस्कारको व्यवस्था गर्न मापदण्ड निर्धारण गरिनेछ । १.२.५ वैदेशिक रोजगारीमा कृषि पेशामा संलग्न भई स्वदेश फर्केका युवाहरूलाई निश्चित मापदण्डका आधारमा एकल तथा सामूहिक रूपमा कृषिमा लगानी गर्न इच्छुक भए मापदण्डका आधारमा कृषि कर्जाको व्याजमा अनुदान दिने व्यवस्था मिलाईने छ। १.२.६ यूवा र महिला उद्यमशिलता विकासमा जोड दिइने र २०० युवालाई व्यवसायी बनाइने छ।

रणनीति	कार्यनीति
	१.२.७ फलफूल खेति गर्ने व्यावसायी लाई्ड मापदण्ड वनाई सहुलिएत सहितको कार्यक्रम लागु गरिने छ।
१.२ कृषक अभिमुखीकरण तथा तालिमको व्यवस्था गर्ने।	१.२.८ जडीबुटी खेति गर्ने व्यावसायी लाई मापदण्ड वनाई सहुलिएत सहितको कार्यक्रम लागु गरिने छ। १.२.९ तरकारी खेती व्यावसाय गर्ने व्यावसायी लाई आवश्यक तालिम को प्रवन्ध मिलाईने छ। १.२.१० भैसी पालन व्यावसाय गर्न चाहने व्यावसायी लाई मापदण्ड वनाई विषेश सहुलियत प्रदान गरिने छ। १.२.११ बाख्रा पालन व्यावसाय गर्ने व्यावसायी लाई आवश्यक तालिमको प्रवन्ध मिलाईने छ।
१.३ कृषि पकेट क्षेत्रको विकास गर्ने	१.३.१ फलफूल तथा जडीबुटी नर्सरी स्थापना अथवा बन र जडीबुटी कार्यालय सगँ समन्वय गरिनेछ। १.३.२ आवश्यक रसायनिक र प्राङ्गारिक मलको आंकलन गरी समयमै पहुँच र उपलब्धता सुनिश्चित गरी आपूर्ति गर्न गाउँपालिका स्तरीय संयन्त्र निर्माण गरिनेछ। १.३.३ वडा स्तरमा घुम्ती माटो परीक्षण शिविर सञ्चालन गरिनेछ। १.३.४ उन्नत र उच्च प्रतिफल दिने पशुनश्ल सुधार तथा कृत्रिम गर्भाधान सेवालाई विस्तार गरिनेछ । १.३.५ पशुपालनलाई आवश्यक घाँसको वीउ तथा बेर्ना वितरण गरिनेछ । १.३.६फलफूल तरकारी जडीवुटी आदी वालीमा लाग्ने रोगको पहीचान घुम्ती सेवा मार्फत गरिने छ। १.३.७ प्रत्येक वडामा पशुसेवा केन्द्रद्वारा प्रदान सेवालाई घुम्ती सेवा मार्फत विस्तार गरिने छ। १.३.८ पशु रोग नियन्त्रणका लागि भ्याक्सिनेसन को व्यवस्था गरिनेछ। १.३.९ बन्यजन्तु बाट हुने बालीनाली र पशुधनको क्षती कम गर्न आवश्यक र नयाँ प्रविधि अवलम्बन गरिने छ। १.३.१० मल,विउ विजन तथा विषादिको प्रयोग सम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्न गाउँपालिका स्तरीय Call center को स्थापना गरिनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
१.४ कृषिको विकासका लागि आवश्यक भौतिक कृषि पूर्वाधारको क्रमश विकास गर्दै नमुना कृषि क्षेत्र बनाउने।	१.४.१ गाउँपालिका भित्रका प्रमुख कृषि सडकहरूको पहिचान गरि स्तरोन्नति गनदरिने छ। १.४.२आवश्यक स्थानमा सकंलन केन्द्रहरू वनाइने छ। १.४.३ आवश्यक कृषि यान्त्रिकीकरण अन्तर्गत किसानले खरिद गर्ने औजारमा मापदण्डका आधारमा निश्चित प्रतिशत अनुदान दिइनेछ। १.४.४स्थानीय जातका लोकलकुखुरा,कालिज,बट्टाइ ,बङ्गुर,माछा लगायत पशुपंक्षी र जडीवुटी,तरकारी फलफूल,वाली सम्वन्धी नवपर्वतनमा आधारी उद्योग खोल्न चाहने वेरोजगार युवाहरूलाई निश्चित मापदण्डका आधारमा सहुलिएत दिइने छ।
१.५कृषि बीमालाई प्रभावकारी बनाउने	१.५.१ गाउँपालिकाको समन्वय र सहजीकरणमा कृषि विमालाई अनिवार्य बनाई बिमा प्रदायक कम्पनीहरूसंगको सहकार्यमा कृषक मैत्री बनाइने छ। १.५.२ जंगलि जनावरबाट हुने क्षति र जोखिम न्युनीकरण गर्न बाली बिमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न बिमा कम्पनीसँग अन्तरकृया गरिनेछ ।

उद्देश्य २: वातावरण मैत्री दिगो कृषिमा आधारित उद्योगहरूको विकास गर्नु।

रणनीति	कार्यनीति
२.१स्थानिय कृषि उद्योगबाट उत्पादित सामग्रीको ब्रान्डिङ र बजारीकरण गर्ने।	२.१.१ कृषि उद्योगबाट उत्पादित उत्पादनहरूको प्रशोधन प्याकेजिङ लेबलिङ,गुणस्तर तथा ब्रान्डिङ गर्नका लागि विशेष अभिमुखीकरण तथा तालिम प्रदान गरिनेछ । २.१.२ वार्षिक कृषि मेलाको आयोजना गरी बजारको प्रवद्र्धन गरिनेछ । २.१.३ साप्ताहिक रूपमा हाट बजार संचालन गरिनेछ।

उद्देश्य ३ . सिंचाई प्रणालीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु।

रणनीति	कार्यनीति
३.१.परम्परागत तथा वैकल्पिक प्रविधिको प्रयोग गरी खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा पुर्याउने।	३.१.१ परम्परागत सिंचाई कुला र नहरहरूको मर्मतसम्भार तथा स्तरोन्नति गरी सुविधायुक्त बनाइनेछ। ३.१.२ सम्भाव्यता अध्ययन गरी सिंचाई संरचनाहरू

रणनीति	कार्यनीति
	क्रमशः निर्माण गर्दै सिंचाई सुविधा बढाउँदै लगिनेछ। ३.१.३ सतह सिंचाईको सम्भावना नभएका स्थानमा वैकल्पिक तथा नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई जस्तै थोपा सिंचाई, फोहरा सिंचाई, वर्षातको पानी संकलन, प्लास्टिक पोखरीको सम्भाव्यता अध्ययन गरी उपयुक्त स्थान र वडाहरूमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ

कृषि,पशुपन्छी तथा सिँचाइ विकास को विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	कृषि को समग्र नीतिररणनीति र व्यावसायिक योजना निर्माण	१५००	०	०	०	०	
	१.२	१२.१	कृषक अवलोकन भ्रमण	३००	३००	३००	३००	३००	
		१२.२	कृषक अन्तरक्रीया	५०	५०	५०	५०	५०	
		१२.३	नयाँ प्रविधि को बारेमा जानकारी दिन तालिम संचालन	१००	१००	१००	१००	१००	
		१२.४	कृषकलाइ उत्पादनको आधारमा पुरस्कार	३००	३००	३००	३००	३००	
		१२.५	वेदेशिक रोजगारी वाट फर्केका लाइ कृषि कर्जाको व्याजमा अनुदान	०	३००	३००	३००	३००	
		१.२.७	फलफूल खेति कार्यक्रम	१५००	२०००	१५००	१०००	५००	
		१.२.८	जडीबुटी खेति कार्यक्रम	१०००	१५००	१५००	१०००	५००	
		१.२.९	तरकारी खेती तालिम	५००	७००	५००	३००	२००	
		१.२.१०	भैसी पालन कार्यक्रम	२०००	२५००	२५००	१५००	५००	
		१.२.११	बाख्रा पालन तालिम	५००	७००	५००	३००	२००	
	१.३	१.३.१	नर्सरी स्थापना	२००	४००	४००	४००	४००	
		१.३.२	रासायनिक मल माग तथा आपूर्ति तथ्याङ्क प्रणाली निर्माण	५०	५०	५०	५०	५०	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		१.३.३	माटो परीक्षण शिविर संचालन	५०	५५	६०	७०	७५	
	१.४	१.३.४	घुम्ती पशु तथा रोग शिविर सञ्चालन	२००	२५०	३००	३५०	४००	
		१.३.५	वन्यजन्तु को रोकथाम प्रविधि	२००	३००	३००	३००	३००	
		१.३.६	call center को स्थापना	५०					
		१.४.१	सकंलन केन्द्र नीर्माण			५००	५००	५००	
		१.४.२	कृषि औजारमा अनुदान	५००	५००	५००	५००	५००	
		१.४.३	नवपर्वतनमा आधारित उद्योग लाई अनुदान	५००	१०००	१५००	१०००	३००	
	१.५	१.५.१	कृषक तथा बिमा कम्पनी बीच अन्तरकृया कार्यक्रम	५०		६०		८०	
२	२.१	२.१.१	कृषि उपज प्याकेजिङ, लेबलिङ गुणस्तर जाँच तथा ब्रान्डीङ सम्बन्धी तालिम तथा अन्तरकृया		२५०	३००	३५०	४००	
		२.१.२	वार्षिक कृषि मेला आयोजना	५००	२५०	३००	३५०	४००	
		२.१.३	साप्ताहिक रुपमा हाट बजार संचालन		२५०	१००	१००		
३	३.१	३.१.१	प्राथमिकता प्राप्त कुलोहरु को मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	
		३.२.२	थप सीचिंत क्षेत्र संभाव्यता अध्धयन	१००					
		३.१.३	वैकल्पिक सिंचाईको व्यवस्था	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	

५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि

त्रिवेणी गाउँपालिकाले कृषि, पशुपन्छी, र सिँचाइ विकासमार्फत समृद्धिको आधार तय गर्नेछ। सम्पूर्ण खेतीयोग्य र बाँझो जमिनको पूर्ण सदुपयोग भई सिँचाइ सुविधा विस्तार भएको हुनेछ, जसले उच्च प्रतिफलमुखी कृषि उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्नेछ। कृषि क्षेत्र व्यवसायिक र वैज्ञानिक बन्दै खाद्यान्न, मासु, अण्डा, र दूधमा आत्मनिर्भरता हासिल गरी निर्यात प्रवर्द्धन हुनेछ। बाली, मासु, र दूधको हालको वार्षिक उत्पादनमा ३०% वृद्धि भएको हुनेछ। युवाहरूमा कृषिप्रति आकर्षण बढेर २०० नयाँ व्यवसायी तयार

हुनेछन्। व्यवसायिक फलफूल खेतीको सुरुवात भएको हुनेछ, र नमूना कृषि क्षेत्रका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरू विकास भएर गाउँपालिका आर्थिक समृद्धिको मार्गमा अघि बढेको हुनेछ।

५.२ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा पर्यटन

५.२.१ पृष्ठभूमि

उद्योग क्षेत्र आयात प्रतिस्थापनमा महत्वपूर्ण योगदान गर्ने क्षेत्रका रूपमा रहेको छ। नेपालमा यस क्षेत्रको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा १४.२९% योगदान रहेको छ। उद्योगको विकास मुलुकको आर्थिक समृद्धिको प्रमुख आधारस्तम्भ हो। त्यसैगरी, व्यापार क्षेत्रको सन्तुलित विकासले आन्तरिक आर्थिक क्रियाकलापमा वृद्धि भई रोजगारी र आयआर्जनमा टेवा पुग्छ। पर्यटन क्षेत्रले पनि अर्थतन्त्रमा गहिरो प्रभाव पार्दछ। त्रिवेणी गाउँपालिका मुख्यतया कृषि र पशुपन्छीपालन पेशामा संलग्न घरपरिवारको संख्या बढी भएको ग्रामीण इलाका भएकोले मध्यम र ठूला स्तरका उपभोक्ता बजारहरूको यहाँ उचित विकास भएको छैन। तसर्थ, उद्योग, व्यापार, र व्यवसाय क्षेत्रको आधारभूत तहबाटै विकास गर्न बाँकी छ। यद्यपि, कृषिमा आधारित केही साना उद्योग र अन्य घरेलु उद्योगहरू यहाँ सञ्चालनमा छन्। खेतीपातिका अतिरिक्त वैदेशिक रोजगारीले गाउँपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुर्‍याएको छ।

५.२.२ विद्यमान स्थिति

गाउँपालिकाभित्र दर्ता भएका व्यवसायहरूको संख्या २२६ रहेको छ। त्रिवेणी गाउँपालिकाका अधिकांश बस्तीहरू पहाडी भूभागमा छरिएर रहेका छन्, जसले गर्दा व्यवस्थित बजारको रूपमा विकास हुन सकेको छैन। पालिका केन्द्रमा रहेको लुहाम बजार यहाँको प्रमुख बजार हो भने टुनिबोट, रामबजार, र रिखे वगर आदि बजारहरूको विकास भइरहेको छ। यी बजारहरूमा साना उद्योग, व्यापार, र व्यवसायको क्रमशः विस्तार भइरहेको छ। यस गाउँपालिकामा आन्तरिक पर्यटनका लागि स्थानीय स्तरमा थुप्रै मठ, मन्दिर, मेला, र पर्वहरू भए तापनि बाह्य पर्यटकहरू आउने प्रमुख स्थल पालिका केन्द्रमा रहेको त्रिवेणी धाम हो।

५.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* कृषि, पशुपन्छी, र वनमा आधारित उद्योग सञ्चालन गर्ने रणनीति लिइएको छ।
* आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरू आउने त्रिवेणी धाम रहेको छ।

कमजोर पक्षहरू:

* औद्योगिक तथा पर्यटन पूर्वाधार विकासमा यथेष्ट बजेट व्यवस्था गरी योजनाबद्ध ढंगले लाग्न नसकिएको छ।

अवसरहरू:

* औद्योगिक क्षेत्रहरूको विस्तार गरी गाउँपालिकाभित्र रोजगारी सिर्जना गर्न सकिन्छ।
* कृषि, पशुपन्छी, र वन क्षेत्रका कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गर्न सकिन्छ।

चुनौतीहरू:

* लगानीका लागि वित्तीय पहुँच कमजोर छ।
* उद्योग सञ्चालनका लागि सम्भावना भए तापनि उद्यमशीलता र सीपको कमी छ।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा उद्योग, व्यापार, र पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि कृषि, पशुपन्छी, र वनमा आधारित उद्योगहरूको सम्भावना र त्रिवेणी धामजस्ता पर्यटकीय स्थलहरू प्रमुख सबल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, सीमित बजेट, वित्तीय पहुँचको कमी, र उद्यमशीलताको अभावले यी क्षेत्रहरूको विकासमा चुनौती देखिन्छ। योजनाबद्ध लगानी, नीतिगत सुधार, र सीप विकासमार्फत यी अवसरहरूलाई उपयोग गरी आर्थिक वृद्धि र रोजगारी सिर्जना गर्न सकिन्छ।

५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, तथा आयोजना

लक्ष्य

आगामी पाँच वर्षमा गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान कम्तीमा १२.३३% पुर्‍याई रोजगारी सिर्जना गर्ने।

उद्देश्यहरू

* उद्योग तथा पर्यटन विकासका लागि आवश्यक आधारभूत पूर्वाधारको क्रमिक

विकास गर्ने।

* गाउँपालिकामा उत्पादन हुने स्थानीय कच्चा पदार्थ तथा कृषि उपजमा आधारित उद्योग स्थापनामार्फत आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्ने।

उद्देश्य १: उद्योगका लागि आधारभूत पूर्वाधारको विकास गर्नु

रणनीति	कार्यनीति
१.१ नीतिगत सुधार गरी लगानीमैत्र वातावरण निर्माण गर्ने।	१.१.१ उद्योगमा लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गर्न उद्योगका लागि जग्गा, दर्ता, र करारमा विशेष सहुलियत र छुट दिने नीति तथा मापदण्ड निर्माण गरिनेछ। १.१.२ उद्योगमा लगानी गर्न असहज र प्रतिकूल रहेका विद्यमान स्थानीय कानूनहरूमा उद्योगमैत्री हुनेगरी संशोधन गरिनेछ। श्रमिकहरूको सुरक्षा, हक, र हितका लागि कानूनको अधीनमा रही स्थानीय नीति र मापदण्ड श्रमिक, उद्योग, र उद्यमीमैत्री बनाइनेछ। १.१.३ महिला र युवा उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहन गर्न कम्तीमा ३ जनालाई रोजगारी दिन सक्ने उद्योगका लागि रु. १०,००,००० पूँजी लगानीको प्रस्तावसहित आउने स्थानीय उद्यमीलाई पहिलो २ वर्षसम्म ५०% लगानीको ब्याजमा अनुदान दिइनेछ।
१.२ प्रमुख औद्योगिक पूर्वाधारको सुनिश्चितता गर्ने।	१.२.१ मुख्य औद्योगिक क्षेत्रसम्मका पहुँच सडकलाई स्तरोन्नति गरिनेछ। १.२.२ स्थानीय कृषि उपजमा आधारित उद्योगलाई प्राथमिकता दिई कच्चा पदार्थ उत्पादन सुनिश्चित गर्न सम्भाव्य उद्योगी र कृषकबीच अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। १.२.३ सम्भाव्य पर्यटन स्थलको पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।

उद्देश्य २: स्थानीय कच्चा पदार्थ र कृषि उपजमा आधारित उद्योग स्थापनामार्फत आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्नु।

रणनीति	कार्यनीति
२.१ निजी क्षेत्र र अगुवा कृषकको समन्वय र सहकार्यमा कम्तीमा एक	२.१.१ स्थानीय उपजमा आधारित दाना उद्योग खोल्ने उद्यमीलाई मापदण्डका आधारमा सहुलियत प्रदान गरिनेछ।

वडा एक कृषिमा आधारित उद्योगको निर्माण गर्ने।	२.१.२ गाउँपालिकामा सम्भाव्यता हेरी दुग्ध चिस्यान केन्द्र स्थापना र डेरी स्थापना गरिनेछ। २.१.३ वन पैदावारमा आधारित उद्योग खोल्न चाहने व्यवसायीलाई मापदण्ड बनाई विशेष अनुदान प्रदान गरिनेछ।
२.२ खानी तथा खनिज क्षेत्रको अन्वेषण, उत्खनन, र व्यवस्थापन गर्ने।	२.२.१ सङ्घ र प्रदेशसँगको समन्वयमा स्थानीय खानी तथा खनिज अन्वेषण र उत्खननका लागि आवश्यक नीति, ऐन, नियम, र मापदण्ड निर्माण गरिनेछ। २.२.२ गाउँपालिकाभर रहेका वा हुन सक्ने खानी तथा खनिजको अन्वेषण गर्न खानी तथा भू–गर्भ विभागसँग समन्वय गरी विज्ञसँग परामर्श लिइनेछ। २.२.३ नदीबाट उत्खनन हुने गिट्टी, बालुवा, र बेसमाटोको उत्खनन प्रक्रियालाई वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरी सुव्यवस्थित गर्न मापदण्ड बनाई लागू गरिनेछ।

उद्योग, व्यापार, व्यवसाय, र पर्यटनको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्य क्रम	बजेट (रु. हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.३	रु. १० लाखसम्मको उद्योग लगानी प्रस्तावका लागि ब्याज अनुदान	१,०००	१,०००	१,०००	४००	०	गाउँपालिका
	१.२	१.२.२	कच्चा पदार्थ उत्पादन केन्द्रित उद्योगी–कृषक अन्तरक्रिया	२००	२००	२००	०	०	गाउँपालिका
		१.२.३	पर्यटन स्थलको पूर्वाधार निर्माण	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	१,५००	गाउँपालिका
२	२.१	२.१.१	दाना उद्योग खोल्ने उद्यमीलाई सहुलियत	०	५००	५००	०	०	गाउँपालिका
		२.१.२	दुग्ध चिस्यान केन्द्र स्थापना र डेरी स्थापना	०	२,५००	२,०००	१,०००	०	गाउँपालिका
		२.१.३	वन पैदावारमा आधारित उद्योग खोल्न चाहने व्यवसायीलाई विशेष अनुदान	१,०००	१,५००	१,०००	०	०	गाउँपालिका

५.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

आगामी पाँच वर्षको योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा लगानीमैत्री वातावरण निर्माण भएको हुनेछ। औद्योगिक पूर्वाधारको विकासले उद्योग, व्यापार, र व्यवसाय

क्षेत्रको विस्तारमा टेवा पुग्नेछ। प्रत्येक वडामा कम्तीमा एक कृषिमा आधारित उद्योग स्थापना भई स्थानीय कच्चा पदार्थ र कृषि उपजको उपयोग बढ्नेछ। स्थानीय ब्रान्डको विकास र प्रवर्द्धनले गाउँपालिकाको पहिचान र आर्थिक गतिविधिलाई प्रोत्साहन गर्नेछ। साथै, खानी तथा खनिज क्षेत्रको अन्वेषण, उत्खनन, र सुव्यवस्थित व्यवस्थापनले आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुर्‍याउनेछ।

५.३ श्रम, रोजगारी, र सामाजिक सुरक्षा

५.३.१ पृष्ठभूमि

काम गर्न सक्ने उच्च सक्रिय उमेरको जनसंख्या नै जनसांख्यिक लाभांश हो। जनसंख्याको उपस्थिति, मानव संसाधन विकास, र श्रमशक्तिका हिसाबले ठूलो जनसांख्यिक लाभ बोकेको युवा शक्तिलाई देशमै उपयुक्त रोजगारी प्रदान गर्न सके छोटो अवधिमा आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ। तसर्थ, युवाहरूको साक्षरता, ज्ञान, सीप, र समसामयिक सूचनाको उपयोग गर्न सके मुलुकले विश्वमा प्रतिस्पर्धी भूमिका निर्वाह गर्न सक्छ। नेपालको संविधानको धारा ४३ मा मौलिक हकअन्तर्गत व्यवस्था गरिएको सामाजिक सुरक्षाको हक लक्षित वर्गले सहजरूपमा प्राप्त गर्नुपर्छ। जसअनुसार आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त, असहाय, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, आफ्नो हेरचाह आफैं गर्न नसक्ने, र लोपोन्मुख जातिका नागरिकलाई कानूनबमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक सुनिश्चित गरिएको छ। अर्कोतर्फ, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले सङ्घ र प्रदेश कानूनको अधीनमा रही सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने अधिकार स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरेको छ। तसर्थ, स्थानीय विकास योजना तर्जुमा गर्दा सामाजिक सुरक्षालाई सम्बोधन गर्नु आवश्यक छ। लक्षित कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट विशेष रूपमा पछाडि परेका क्षेत्र र वर्गमा विद्यमान गरिबी निवारण गर्दै, पछौटेपन र असमानता हटाई विकासको मूलप्रवाहमा समाहित गर्नुपर्छ।

५.३.२ विद्यमान स्थिति

यस गाउँपालिकामा विभिन्न पेशा समूहमा आबद्ध कुल जनसङ्ख्या (१० वर्षभन्दा माथि काम गर्न सक्ने उमेरका १०,३८२) मध्ये ७८.१% कृषि पेशामा आबद्ध छन्। निर्माण क्षेत्रमा ६.६%, व्यापारमा ५.४%, सरकारी जागिरमा २.२%, र यातायात क्षेत्रमा १.८% जनसङ्ख्या आबद्ध छन्। त्रिवेणी गाउँपालिकाबाट १,१३५ जना विदेशका विभिन्न ठाउँमा कामदारका रूपमा बस्दै आएका छन्। प्रति व्यक्तिले मासिक रु. २५,००० रेमिट्यान्स पठाउने अनुमानका आधारमा यस गाउँपालिकामा वार्षिक रु.

३४,०५,००,००० रेमिटयान्स भित्रिने अनुमान छ।

५.३.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* युवाहरूका लागि स्वरोजगारमूलक, व्यवसायिक, र सीपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ।
* समस्याप्रति सचेत नेतृत्वको उपस्थिति।

कमजोर पक्षहरू:

* अन्तर्राष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी वैदेशिक रोजगारीमा पठाउन नसकिएको।
* प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमबाट धेरै व्यक्तिहरूलाई समेट्न नसकिएको।

अवसरहरू:

* नेपाल सरकारले प्रत्येक स्थानीय तहमा १०० दिनको रोजगारी सिर्जना गर्ने कार्यक्रम लागू गरेको।
* आर्थिक रूपले सक्रिय र जनसांख्यिक लाभ लिन सकिने जनसङ्ख्या (७८.९%) को बाहुल्यता।

चुनौतीहरू:

* ठूलो हिस्सा शिक्षा र रोजगारीका लागि शहरी क्षेत्र तथा विदेश पलायन भएको।
* वैदेशिक रोजगारीको दिगो विकल्प प्रदान गर्न नसकिएको।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा युवा जनशक्तिको बाहुल्यता र स्वरोजगारमूलक तालिमहरूको नीतिगत आधार सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, दक्ष जनशक्ति विकास र वैदेशिक रोजगारीको दिगो विकल्पको अभाव प्रमुख चुनौतीहरू छन्। नेपाल सरकारको रोजगारी सिर्जना कार्यक्रम र जनसांख्यिक लाभांशको अवसरलाई उपयोग गर्दै सीप विकास, स्वरोजगारी, र सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी बनाएर आर्थिक र सामाजिक समृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ।

५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिकाको युवा जनसङ्ख्यालाई पूर्ण रोजगार र उच्च उत्पादनमुखी बनाउने।

उद्देश्यहरू

* श्रमशील र सक्रिय युवा जनशक्तिलाई दक्ष बनाई उनीहरूको श्रमशक्ति र ऊर्जाको सही सदुपयोग गर्ने।
* सामाजिक जीवनमा विभिन्न कारणले असक्षम र असक्त भई अरूको सहाराको आवश्यकता पर्ने सबैलाई राज्यद्वारा सहारा प्रदान गर्ने।

उद्देश्य १: श्रमशील र सक्रिय युवालाई दक्ष बनाई उनीहरूको श्रमशक्ति र ऊर्जाको सही सदुपयोग गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ युवा तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्ने।	१.१.१ गाउँपालिकाभर रहेका युवा जनशक्तिको पृष्ठभूमिबारे प्रोफाइल तयार गर्ने। १.१.२ गाउँपालिकाबाट श्रम र रोजगारीका लागि बाहिर गएका युवाहरूको पूर्ण विवरण तयार गरिनेछ। १.१.३ गाउँपालिकामा रहेका रोजगारदाताहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन गरिनेछ। १.१.४ रोजगारीका क्षेत्रको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। १.१.५ युवा उद्यमीलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
१.२ दक्ष र सीपयुक्त मानव संसाधनको विकास गर्ने	१.२.१ हाल उपलब्ध अदक्ष र अर्धदक्ष मानव स्रोतलाई लक्षित गरी उनीहरूको रुचि र झुकावअनुसार नियमित सीप विकास, रोजगारीमूलक, र प्रेरणादायी तालिम सञ्चालन गरिनेछ। १.२.२ समाजमा शान्ति, सुव्यवस्था, आपत्कालीन उद्धार, र मानव सेवामा संलग्न गर्ने उद्देश्यले युवा स्वयंसेवक दस्ता तयार गर्न अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गरिनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
	१.२.३ गायन, वाद्यवादन, नृत्य, कला, र अभिनयमा विशेष रुचि भएका युवाहरूको पहिचान गरी वडास्तरीय सांस्कृतिक समितिमा आबद्ध गराई विशेष तालिम प्रदान गरिनेछ। १.२.४ कुनै पनि युवालाई बेरोजगार नराख्न प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमअन्तर्गत उनीहरूलाई समेटी गाउँघरमा आवश्यक अर्धदक्ष कामहरू (जस्तै, इलेक्ट्रिसियन, प्लम्बिङ, कृषि श्रम, निर्माण आदि) का लागि विशेष तालिम सञ्चालन गरिनेछ। १.२.५ जीवन निर्वाहमा चरम कठिनाइ भोग्ने बेरोजगार तथा अर्धबेरोजगार युवाहरूलाई माथि उठाउन वस्तुगत युवा उत्थान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

उद्देश्य २ः सामाजिक जीवनमा विभिन्न कारणले असक्षम र असक्त भई अरूको सहाराको आवश्यकता पर्ने सबैलाई राज्यद्वारा सहारा प्रदान गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ सामाजिक सुरक्षाको आवश्यकता पर्ने सम्पूर्ण नागरिकको पहिचान गर्ने संयन्त्र निर्माण गर्ने	२.१.१ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा समेटिने वर्गको परिभाषा र मापदण्ड सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारको नीति र कानूनको अधीनमा रही निर्माण गरिनेछ। सोको आधारमा त्यस्ता व्यक्तिहरूको व्यक्तिगत विवरण तयार गरी सूचना प्रणालीमा आबद्ध गरिनेछ। २.ध१.२ सामाजिक सुरक्षाका प्रकारहरू निश्चित गरी आवश्यकता र संवेदनशीलताका आधारमा तहहरू छुट्याइनेछ। यसरी संवेदनशीलताको तहअनुसार सुरक्षाको प्रकार निश्चय गरिनेछ, साथै मापदण्ड र विद्यमान ऐन–कानूनको परिधिमा रही सामाजिक सुरक्षाको दायरा वृद्धि गर्न स्रोतका आधारमा अध्ययन गरिनेछ। २.१.३ निजी र अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिक तथा अन्य जनशक्तिलाई योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध गर्न निजी क्षेत्रसँग अन्तरक्रिया गरिनेछ। २.१.४ सामाजिक सुरक्षाका विषयमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
	२.१.५ अनाथ र असहाय नागरिकलाई गाउँपालिकाको अभिभावकत्व ग्रहण गरी सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रदान गरिनेछ।

श्रम, रोजगारी, र सामाजिक सुरक्षाको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु. हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	युवा प्रोफाइल तयार गर्ने	५००	०	०	०	०	गा.पा.
		१.१.२	रोजगारीका लागि बाहिर जाने युवाहरूको समग्र विवरण तयार गर्ने	९०	०	०	०	०	गा.पा.
		१.१.३	रोजगारदाताहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन	१५०	०	०	०	०	गा.पा.
		१.१.४	रोजगारीका क्षेत्रको सम्भाव्यता अध्ययन	४००	०	०	०	०	गा.पा.
		१.१.५	युवा उद्यमीलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम	५०	६०	७०	८०	९०	गा.पा.
	१.२	१.२.१	रोजगारीमूलक तथा युवा अभिमुखीकरण तालिम	५०	६०	७०	८०	९०	गा.पा.
		१.२.२	युवा स्वयंसेवक तालिम	४०	६५	७०	८०	८५	गा.पा.
		१.२.३	युवा कलाकारिता तालिम	३०	७०	८०	१००	१२०	गा.पा.
		१.२.४	प्रधानमन्त्री रोजगार विशेष तालिम तथा अभिमुखीकरण	८०	१२०	१४०	१६०	२००	गा.पा.
		१.२.५	बेरोजगार तथा अर्धबेरोजगार युवाहरूलाई माथि उठाउन वस्तुगत युवा उत्थान तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	५०	८०	१००	११०	१२०	गा.पा.

५.३.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा सीपयुक्त, अर्धदक्ष, र दक्ष मानव संसाधनको विकास भएको हुनेछ। बेरोजगार युवाहरूको सङ्ख्यामा उल्लेख्य कमी आएर रोजगारीका अवसरहरू वृद्धि भएको हुनेछ। नागरिकहरूमा सामाजिक सुरक्षा प्राप्त गर्नु मौलिक हक हो भन्ने चेतना विकास भएको हुनेछ, जसले उनीहरूको सक्रिय जीवनमा सहयोग पुग्नेछ। साथै, असक्षम, असक्त, र असहाय अवस्थाका सबै नागरिकलाई राज्यद्वारा सामाजिक सुरक्षाको सहारा सुनिश्चित गरिएको हुनेछ।

५.४ प्रमुख कार्यक्रमहरू

१.कृषि नीति, रणनीति, र व्यावसायिक योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।

२.फलफूल खेती कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

३.भैंसीपालन कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

४.जडीबुटी खेती कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

५.वन पैदावारमा आधारित उद्योग स्थापना गरिनेछ।

६.दाना उद्योग स्थापना गरिनेछ।

७.दुग्ध चिस्यान केन्द्र र डेरी उद्योग स्थापना गरिनेछ।

८.कम्तीमा २०० जना व्यवसायी र उद्योगीहरू तयार गरिनेछ।

५.५ क्षेत्र गत नतिजा खाका

नतिजा सूचकहरू

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१	प्रभाव	कृषि क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि दर		७.०७	१२.८०
२	प्रभाव	कृषि क्षेत्रको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान		५३.८	५०.०
३	प्रभाव	पूर्ण खाद्य सुरक्षा भएका घरधुरी	प्रतिशतमा	४०	६०
४	असर	खेतीयोग्य जमिन मध्ये पूर्णरूपमा खेती भैरहेको जमिनको	प्रतिशतमा	८३.५४	९५
६	असर	झाडी बुट्यान र बाँझो जमिनको	प्रतिशतमा	४.२६	४
८	असर	धान उत्पादन	मे.टन	२३४९	२६५०

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
९	असर	मकै उत्पादन	मे.टन	६७३३.६८	७५९६
१०	असर	गहुँ उत्पादन	मे.टन	६०५५.१२	६८३०
११	असर	फलफुल	लाखमा	२३९.७६	२७०
१३	असर	तरकारी उत्पादन	मे.टन	१९०६६.८५	२१५०७
१४	असर	दुध उत्पादन	लिटर	४९४४८०	५५७७७३
१५	असर	तेलहन बाली	मे.टन	६११.६४२६	६९०
१६	प्रतिफल	कृषि सूचना तथा स्रोत केन्द्र	संख्या	२	३
१७	प्रतिफल	खेति ले वर्ष भरि खान नपुग्ने	प्रतिशत	६०	४०
१८	प्रतिफल	न्यून खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार (३ महिना सम्म उत्पादनले पुग्ने)	प्रतिशत	३	१
१९	प्रतिफल	मध्यम खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार (४-६ महिना सम्म उत्पादनले पुग्ने)	प्रतिशत	१७	५
२०	प्रतिफल	उच्च खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेका (७-९ महिना सम्म उत्पादनले पुग्ने) परिवार	प्रतिशत	३३	४०
२१	प्रतिफल	उच्च खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेका (९ महिना भन्दा बढी सम्म उत्पादनले पुग्ने) परिवार	प्रतिशत	६	२०
२२	प्रतिफल	पशु उपचार केन्द्र	संख्या	१	२
२३	प्रतिफल	कृषि तथा पशु उपज बिक्री केन्द्रसंकलन केन्द्र		३	८
२४	प्रतिफल	व्यवसायिक कृषि फर्म	संख्या	७३	१००
२५	प्रतिफल	कृषि घुम्ती सेवा	वार्षिकसंख्या		१०
२६	प्रतिफल	व्यवसायिक कृषि नर्सरी	संख्या		१
२७	प्रतिफल	ब्रान्डेड कृषि उपज	संख्या		५
२८	प्रतिफल	कृषि सहकारी संस्था	संख्या	१६	२०
२९	प्रतिफल	रैथाने तर नासिने अवस्थामा पुगेका स्थानीय बाली नक्ष	संख्या	२	०
३०	असर	स्थानीयस्तरमा उत्पादन भई निकासी हुने बीज	संख्या	०	२
३१	प्रतिफल	जैविक किटनासक प्रयोगकर्ता	कृषक संख्या	०	२००
३२	प्रतिफल	गाउँपालिका बाट कृषिउपज निर्यात	रू लाखमा	२२५	४५०

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
३३	प्रतिफल	बजारीकरणका लागि दिइएको अनुदान सहायता रकम	रू लाखमा	४६०	५००
३४	प्रतिफल	कृषि क्षेत्रलाई छुट्याइएको बजेटको प्रतिशत -कुल बजेटको_	प्रतिशतमा	२.४	१०
३५	असर	वर्षैभरी सिंचाई सुविधा पुगेको जमिन	प्रतिशतामा	२७.५	३५
३६	प्रतिफल	वैकल्पिक सिंचाइ प्रविधि प्रयोगकर्ता कृषक	प्रतिशत	०	१०
३७	प्रतिफल	कृषिमा आधारित उद्योग	संख्या	०	२
३८	प्रतिफल	पशुधन निर्यातबाट प्राप्त रकम	लाखमा	२३५	४७०
३९	प्रतिफल	पन्छीजन्य निर्यातबाट प्राप्त रकम	लाखमा	८१.६९	१६३.३८
४०	प्रतिफल	माछा निर्यातबाट प्राप्त रकम	लाखमा	३९.९	७९.८
४१	प्रतिफल	कृषक समूह	संख्या	६६	१००
४२	प्रतिफल	दुध चिस्यान तथा डेरी	संख्या	०	१
४३	प्रतिफल	कृषि पकेट जोनरसुपर जोन	संख्या	०	६
४४	प्रतिफल	कृषि सडकको पहुँचले जोडिएको कृषि क्षेत्रको	प्रतिशत	८०	७०
४५	प्रतिफल	रासायनिक मल समयमा प्राप्त हुन नसकि प्रभावित कृषक	प्रतिशत	५०	०
४६	प्रतिफल	व्यवसायिक रूपमा प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने कृषक	संख्या	७०	९०
४७	प्रतिफल	कृषि क्षेत्रले ओगटेको पूर्ण रोजगारी	प्रतिशत	७५.८१	८०
४८	प्रतिफल	कृत्रिम गर्भादान सेवा संख्या	वार्षिक	४०	८०
४९	प्रतिफल	रैथाने पन्छी तथा पशुपालक फार्म संख्या		०	२
५०	प्रतिफल	कृषि प्रर्दशनी तथा मेला	संख्या बार्षिक	०	१
५१	असर	गैर कृषि क्षेत्रमा संलग्न रोजगारहरू	प्रतिशत	२१.९	३०
५२	असर	कुल ग्राहस्थ उत्पानमा उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	८.९०	१९.७०
५३	प्रतिफल	व्यापार क्षेत्रमा संलग्न जनसंख्या	प्रतिशत	५	७
५४	प्रतिफल	पूर्वाधार युक्त र व्यवस्थित पर्यटकीय स्थलहरू	संख्या	१	२

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
५५	प्रतिफल	साना उद्योग संख्या	संख्या	७	१४
५६	प्रतिफल	मझौला उद्योग संख्या	संख्या	०	२
५७	प्रतिफल	व्यवसायिक अभिमुखीकरण तालिम (वार्षिक)	संख्या	२	४
५८	प्रतिफल	महिला उद्यमीहरूको संख्या	संख्या	९८	१५०
५९	प्रतिफल	समग्र उद्यमीहरूको संख्या -व्यक्तिगत नाममा दर्ता_	संख्या	५३	७२
६०	असर	बेरोजगार युवा -प्रतिशत_	प्रतिशत	६.६	५
६१	असर	पुरुष बेरोजगार युवा	प्रतिशत	५.४	४
६२	असर	महिला बेरोजगार युवा	प्रतिशत	४.२	३
६३	असर	रोजगार -प्रतिशत_	प्रतिशत	९४.६	९६
६४	असर	पुरुष रोजगार	प्रतिशत	९३.४	९५
६५	असर	महिला रोजगार	प्रतिशत	९५.८	९७.५
६६	असर	न्यूनतम रोजगारीका लागि विदेशिने	प्रतिशत	७.५९	७

परिच्छेद ६:
सामाजिक विकास क्षेत्र

नाराः "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!

६.१ शिक्षा, विज्ञान, तथा नवप्रवर्तन

६.१.१ पृष्ठभूमि

सभ्य र सुसंस्कृत समाजको निर्माणमा शिक्षाको सर्वोपरी भूमिका रहेको छ। समाजमा विद्यमान सम्पूर्ण विभेदहरू हटाई समतामूलक र उन्नत समाजको निर्माण गर्ने प्रमुख साधन शिक्षा हो। सबैका लागि शिक्षा र विकासका लागि शिक्षाको अवधारणालाई आत्मसात् गरी शिक्षालाई राष्ट्रको यथार्थसँग जोडेर उपलब्ध स्रोत र साधनको समुचित प्रयोगबाट मात्र मुलुकको विकासलाई अगाडि बढाउन सकिन्छ। सक्षम मानव संसाधनबिना कुनै पनि क्षेत्रको विकास सम्भव छैन। विश्वका अति विकसित मुलुकहरूको समग्र विकासको आधार शिक्षामा गरेको विशाल लगानीको प्रतिफल हो। नेपालको संविधानले शिक्षालाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। विशेषगरी आधारभूत तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क र अनिवार्य, साथै माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क गर्ने व्यवस्थाले स्थानीय सरकारको भूमिका र जिम्मेवारीलाई गहन बनाएको छ।

६.१.२ विद्यमान स्थिति

यस गाउँपालिकाको साक्षरता दर ७८.६% रहेको छ (महिला ७१.४%, पुरुष ८६.८%)। शिक्षक—विद्यार्थी अनुपात प्राथमिक तहमा १:१४, निम्नमाध्यमिक तहमा १:२०, माध्यमिक तहमा १:३४, र उच्च माध्यमिक तहमा १:४० रहेको छ। यहाँ बालविकास केन्द्र २९, आधारभूत विद्यालय २२, माध्यमिक विद्यालय ६, उच्च

माध्यमिक विद्यालय ४, प्राविधिक विद्यालय १, र निजी विद्यालय ५ गरी जम्मा ६७ शैक्षिक संस्थाहरू छन्। सामुदायिक विद्यालयहरूमा ४,६६७ विद्यार्थी अध्ययनरत छन्, जहाँ १८८ शिक्षक—शिक्षिका र ३५ कर्मचारी गरी २२३ जनशक्ति कार्यरत छन्। प्रायः विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार स्थिति राम्रो छ, तर केही विद्यालयमा शौचालय र सरसफाइमा सुधार आवश्यक छ। गाउँपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी लागू गरेको छ, तर समग्र शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्नु आवश्यक छ।

६.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागू गरिएको।
* विद्यालय सुधार र सुशासनका लागि प्रविधिमैत्री नीति अवलम्बन गरिएको।
* प्रायः विद्यालयका भवनहरू पक्की भएको।
* SEE को नतिजा सुधारोन्मुख।

कमजोर पक्षहरू:

* विद्यार्थीको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी मिलान गर्न नसकिएको।
* समग्र शैक्षिक समस्याहरू सम्बोधन गरी शैक्षिक संस्थाहरूलाई सुविधासम्पन्न बनाउन नसकिएको।
* निजी र सामुदायिक विद्यालयबीच शैक्षिक गुणस्तरमा समानता ल्याउन नसकिएको।
* महिला तथा अपाङ्गमैत्री संरचना निर्माण गर्न नसकिएको।

अवसरहरू:

* आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा स्थानीय तहको अधिकारमा रहेको।
* शिक्षाप्रति अभिभावक र जनप्रतिनिधिहरू संवेदनशील भएको।
* एक स्थानीय तह एक प्राविधिक विद्यालयको नीति रहेको।
* विद्युतीय सञ्चार र कम्प्युटर प्रविधिको प्रयोगमार्फत गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न सकिने।

चुनौतीहरू:

* सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या घट्दै गएको।
* हरेक विद्यालयलाई सूचना प्रविधियुक्त र भौतिकरूपमा गुणस्तरीय बनाउनुपर्ने।
* विद्यार्थी सङ्ख्या कम भएका विद्यालयहरूको समायोजन गर्नुपर्ने।
* अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्नुपर्ने।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा स्थानीय पाठ्यक्रम र प्रविधिमैत्री नीतिहरू सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, शिक्षक दरबन्दीको अभाव, शैक्षिक गुणस्तरमा असमानता, र अपाङ्गमैत्री संरचनाको कमी चुनौतीहरू छन्। आधारभूत र माध्यमिक शिक्षालाई स्थानीय तहको अधिकारमा राखिएको र अभिभावकहरूको संवेदनशीलताले गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने अवसरहरू छन्। यी अवसरहरूको उपयोग गरी प्राविधिक र नवप्रवर्तनात्मक शिक्षाको विकासले अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिस्पर्धा र समग्र विकासमा योगदान पुर्‍याउन सक्छ।

६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य:आधारभूतदेखि उच्च तहसम्मको गुणस्तरीय शिक्षा गाउँपालिकाभित्र उपलब्ध गराउने।

उद्देश्यहरू

* न्यूनतम शैक्षिक पूर्वाधारको विकास गरी आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
* राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने।
* विज्ञान र प्रविधिको आधारभूत खोज र अन्वेषणलाई प्रोत्साहन गर्ने।

उद्देश्य १: न्यूनतम शैक्षिक पूर्वाधारको विकासमार्फत आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा निर्माण गर्ने।	१.१.१ गाउँपालिकाले तयार गरेको १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजनाअनुसार आवश्यक पूर्वाधार विकास गरिनेछ। १.१.२ पहिलो चरणमा विद्यालय भवन, कक्षाकोठा, र शौचालयको भौतिक निर्माण र व्यवस्थापनका लागि

रणनीति	कार्यनीति
	रकम विनियोजन गरिनेछ। १.१.३ भौतिक निर्माणपश्चात् अत्यावश्यक शैक्षिक सामग्रीको क्रमशः व्यवस्था गरिनेछ। १.१.४ हरेक विद्यालयमा इन्टरनेट सेवाको व्यवस्था गरिनेछ। १.१.५ विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा गाभ्नुपर्ने विद्यालयहरूको अध्ययन सम्पन्न गरिनेछ।
१.२ अत्यावश्यक शैक्षिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने	१.२.१ विद्यार्थी—शिक्षक अनुपातअनुसार दरबन्दी कम भएका विद्यालयमा दरबन्दी व्यवस्था गरिनेछ। १.२.२ कक्षाको आवश्यकता र पाठ्यक्रमको मागअनुसार शिक्षकहरूलाई विषयगत तालिम प्रदान गरिनेछ।

उद्देश्य २: राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ नवीनतम शिक्षण—सिकाइ प्रविधिहरूको व्यवहारिक प्रयोग गर्ने	२.१.१ हरेक विद्यालयमा नवीनतम शिक्षण—सिकाइ प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी शिक्षक अभिमुखीकरण र सूचना प्रविधि सक्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ। २.१.२ सबै तहका विद्यालयमा अनिवार्य परीक्षा प्रणाली लागू गरिनेछ। प्रत्येक कक्षामा कम्तीमा १५ दिनमा एकपटक विद्यालयले र महिनामा एकपटक गाउँपालिकाले परीक्षा लिने व्यवस्था गरिनेछ। शैक्षिक क्यालेन्डर सोहीअनुसार प्रकाशित गरिनेछ। २.१.३ विद्यार्थीहरूलाई वार्षिक शैक्षिक भ्रमणको व्यवस्था गरिनेछ। २.१.४ विद्यालयको शैक्षिक पात्रोमा विज्ञान, प्रविधि, कला, खेलकुद, र पेशा—व्यवसायमा सफल व्यक्तित्वहरूसँग विद्यार्थी साक्षात्कार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। २.१.५ कक्षा ११ र १२ मा व्यवस्थापन पढ्ने विद्यार्थीहरूलाई निश्चित रकम (seed money) प्रदान गरी व्यावसायिक सोचको विकास गरिनेछ। २.१.६ विद्यालयस्तरीय E-learning अभ्यास नमुनाको रूपमा सञ्चालन गरी प्रभावकारी भएमा क्रमशः

रणनीति	कार्यनीति
	सबैमा लागू गरिनेछ।
२.२ नियमित अनुगमन र निरीक्षणमार्फत शैक्षिक क्रियाकलाप सुधार गर्ने	२.२.१ उत्कृष्ट शिक्षण—सिकाइ भएका विद्यालयहरूलाई पुरस्कृत गर्न कोष स्थापना गरिनेछ। २.२.२ प्रत्येक कक्षामा उत्कृष्ट नतिजा ल्याउने विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ। २.२.३ प्रत्येक विद्यालयमा उत्कृष्ट शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्न कोष स्थापना गरिनेछ। २.२.४ प्रत्येक विद्यालयमा क्रमशः ▯-हाजिरी प्रणाली लागू गरिनेछ।

उद्देश्य ३: विज्ञान र प्रविधिको आधारभूत खोज र अन्वेषणलाई प्रोत्साहन गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
३.१ विज्ञान र प्रविधिमा रुचि भएका विद्यार्थी, बालबालिका, र युवाहरूलाई पहिचान र प्रोत्साहन गर्ने	३.१.१ प्रत्येक माध्यमिक विद्यालयमा विज्ञान शिक्षकको सहयोगमा विज्ञानमा रुचि भएका विद्यार्थीहरूको विवरण सङ्कलन गरिनेछ। ३.१.२ विज्ञानमा रुचि भएका विद्यार्थीहरूको सहभागितामा गाउँपालिकास्तरीय वार्षिक विज्ञान प्रदर्शनी आयोजना गरिनेछ। ३.१.३ विज्ञानमा विशेष रुचि र क्षमता भएका विद्यार्थीहरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। ३.१.४ कृषि, उद्योग, र पर्यटनमा गाउँपालिकामा भित्रिएका नवीन प्रविधिहरूको जानकारीका लागि विद्यार्थीहरूलाई स्थलगत भ्रमण गराइनेछ।

शिक्षा, विज्ञान, र नवप्रवर्तनको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु. हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	भौतिक निर्माण (विद्यालय भवन, कक्षाकोठा, शौचालय)	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	१,०००	
		१.१.२	शैक्षिक सामग्री खरिद	५००	६००	७००	८००	९००	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु. हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		१.१.३	हरेक विद्यालयमा इन्टरनेट सेवाको व्यवस्था	२००	२५०	३००	३५०	४००	
		१.१.४	गाभ्नुपर्ने विद्यालयको अध्ययन	१००	०	०	०	०	
	१.२	१.२.१	शिक्षक–विद्यार्थी अनुपातअनुसार दरबन्दी मिलान	१,०००	१,२००	१,३००	१,०००	१,०००	
		१.२.२	विषयगत शिक्षक तालिम	४००	४००	४००	४००	४००	
२	२.१	२.१.१	क्षमता विकास तालिम	३००	३००	३००	३००	३००	
		२.१.२	नियमित परीक्षा सञ्चालन कार्यक्रम	२५०	३००	३५०	४००	४५०	
		२.१.३	शैक्षिक भ्रमण	५००	५००	५००	५००	५००	
		२.१.४	सफल व्यक्तित्व साक्षात्कार कार्यक्रम	१००	१००	१००	१००	१००	
		२.१.५	कक्षा ११ र १२ का विद्यार्थीलाई बिउ पूँजी (seed money) प्रदान कार्यक्रम	५००	५००	५००	५००	५००	
		२.१.६	विद्यालयस्तरीय E-learning अभ्यास	५००	५००	५००	५००	५००	
	२.२	२.२.१	उत्कृष्ट विद्यालय पुरस्कार कोष	२५०	३००	३५०	४००	४५०	
		२.२.२	उत्कृष्ट नतिजा ल्याउने विद्यार्थी पुरस्कार कोष	२५०	३००	३५०	४००	४५०	
		२.२.३	उत्कृष्ट शिक्षक पुरस्कार कोष	२५०	३००	३५०	४००	४५०	
		२.२.४	शिक्षकहरूका लागि E-हाजिरी व्यवस्था	५००	५००	५००	५००	५००	
३	३.१	३.१.१	विज्ञानमा रुचि र क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको पहिचान	५०	५५	६०	६५	७०	
		३.१.२	गाउँपालिकास्तरीय विज्ञान प्रदर्शनी आयोजना	५००	६००	७००	८००	९००	
		३.१.३	विज्ञानमा रुचि र क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको अभिमुखीकरण कार्यक्रम	५०	५०	५०	५०	५०	
		३.१.४	नवीन प्रविधिबारे जानकारी गराउन स्थलगत भ्रमण	२५०	३००	३५०	४००	४५०	

६.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा आधारभूत शैक्षिक पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ, जसले शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नेछ। राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध भएको हुनेछ। नैतिकता, राष्ट्रप्रेम, र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षाको विकासले विद्यार्थीहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा योगदान पुर्‍याएको हुनेछ। विज्ञान र प्रविधिप्रति युवा र विद्यार्थीहरूको आकर्षण बढेको हुनेछ, जसले नवप्रवर्तन र अनुसन्धानलाई प्रोत्साहन गर्नेछ।

६.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

६.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरिएको छ। योजनाबद्ध विकासको फलस्वरूप स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय सुधार भएको छ। धारा ३५ को उपधारा १ मा प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित नहुने हक सुनिश्चित गरिएको छ। स्थानीय सरकारहरूले यो हक कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी पाएका छन्। सोह्रौं योजनाले दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई आत्मसात् गरी स्वास्थ्य क्षेत्रको विकासमा जोड दिएको छ। प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य केन्द्र र प्रत्येक गाउँपालिकामा १५ शय्याको अस्पताल स्थापना गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ। दिगो विकास लक्ष्य नं. ३ "स्वस्थ र राम्रो जीवन" का ६ मुख्य सूचकहरूले स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धिमा मार्गदर्शन गरेका छन्।

६.२.२ विद्यमान स्थिति

यस गाउँपालिकाले १ अस्पताल, ४ स्वास्थ्य चौकी, र २ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र गरी ७ स्वास्थ्य संस्थामार्फत ३३ स्वास्थ्यकर्मीले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आएका छन्। ६ बर्थिङ सेन्टर, २३ गाउँघर क्लिनिक, २५ खोप क्लिनिक, र ३६ स्वास्थ्य स्वयंसेविकामार्फत परिवार नियोजन, प्रजनन, र प्रसूति सेवा सञ्चालित छन्। स्वास्थ्य सूचना, सञ्चार, र प्रचार—प्रसार निरन्तर भइरहेको छ। गाउँपालिकामा १ एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालित छ। मातृ मृत्युदर शून्य छ, र खोपको अवस्था ९६.७१% छ। यद्यपि, उच्चस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचको अभाव छ। विशेषज्ञ सेवा र जटिल रोगको उपचारका लागि बाहिरी जिल्ला (सल्यान, दाङ, नेपालगन्ज, काठमाडौं, र भारत) मा जानुपर्ने बाध्यता छ। स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम र अस्पताल/स्वास्थ्य चौकीको स्तरोन्नति आवश्यक छ।

६.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* निःशुल्क औषधिको आपूर्ति सहज भएको।
* पालिकास्तरीय १० शय्याको अस्पताल सञ्चालनमा आएको।
* सबै वडामा स्वास्थ्य स्वयंसेविका र स्वास्थ्य संस्थाहरूको उपस्थिति।

कमजोर पक्षहरू:

* समग्र स्वास्थ्य क्षेत्र सुधारका लागि पर्याप्त बजेट र विशेषज्ञ जनशक्तिको अभाव।
* महिला र बालबालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतनाको कमी।
* आवश्यक स्वास्थ्य पूर्वाधारको अभाव।

अवसरहरू:

* नेपाल सरकारको १५ शय्याको अस्पताल निर्माण, उपकरण जडान, र ल्याब स्थापनाको नीति।
* आधुनिक प्रविधि र सञ्चारको उपयोगमार्फत उत्कृष्ट स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न सकिने।
* सडक सञ्जालले एम्बुलेन्समार्फत छिटो—छरितो सेवा प्रदान गर्न सकिने।

चुनौतीहरू:

* जटिल रोगको उपचार र शल्यक्रिया सेवाको अभाव।
* रक्तसञ्चार सेवाको अभाव।
* स्वास्थ्य बीमाप्रति आकर्षण र स्वास्थ्य चेतनाको कमी, र किशोरावस्थामा गर्भवती हुने समस्या।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा निःशुल्क औषधि आपूर्ति, स्वास्थ्य संस्थाहरू, र स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको उपस्थिति सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, विशेषज्ञ सेवा, पर्याप्त बजेट, र जनचेतनाको कमी चुनौतीहरू छन्। नेपाल सरकारको १५ शय्याको अस्पताल नीति र आधुनिक प्रविधिको उपयोगले आधारभूत र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वृद्धि गर्न सकिन्छ। स्वास्थ्य बीमा र जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूले स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ।

६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

स्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता गर्ने।

उद्देश्यहरू

* आकस्मिक र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा गाउँपालिकामै उपलब्ध गराउने।
* स्वास्थ्य चेतना र आहार–विहारमा सुधार ल्याई जनस्वास्थ्य सुदृढ गर्ने।

उद्देश्य १: आकस्मिक र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा गाउँपालिकामै उपलब्ध गराउने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ आधारभूत स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माण गर्ने	१.१.१ प्रत्येक वडाका स्वास्थ्य चौकीहरूको क्रमशः स्तरोन्नति गरिनेछ। १.१.२ १५ शय्याको पालिकास्तरीय अस्पतालको स्तरोन्नतिका लागि समन्वय र बजेट व्यवस्थापन गरिनेछ। १.१.३ २४सै घण्टा सञ्चालित सुविधासम्पन्न आकस्मिक उपचार कक्ष स्थापना गरिनेछ। १.१.४ २४सै घण्टा सञ्चालित प्रसूति सेवा केन्द्र स्थापना गरिनेछ। १.१.५ गाउँपालिकास्तरीय दन्त उपचार इकाई स्थापना गरिनेछ। १.१.६ गाउँपालिकास्तरीय ECG सेवा इकाई स्थापना गरिनेछ।
१.२ स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता विकास गर्ने	१.२.१ सम्पूर्ण स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई नियमित क्षमता विकास तालिम प्रदान गरिनेछ।
१.३ आधारभूत स्वास्थ्य सेवाबाट अति विपन्न र आम नागरिकलाई वञ्चित हुन नदिने	१.३.१ अति विपन्न नागरिकको स्वास्थ्य बीमामा पहुँच सुनिश्चित गर्न मापदण्डअनुसार अनुदान प्रदान गरिनेछ। १.३.२ निःशुल्क औषधिको आपूर्ति र भण्डारण प्रणाली चुस्त बनाइनेछ। १.३.३अशक्त, असहाय, बेवारिसे, अनाथ, र ज्येष्ठ नागरिकहरूको आधारभूत स्वास्थ्य सुनिश्चित गर्न

रणनीति	कार्यनीति
	तथ्याङ्क सङ्कलन र अभिलेख तयार गरिनेछ। १.३.४ ज्येष्ठ नागरिकका लागि निःशुल्क घुम्ती स्वास्थ्य जाँच सञ्चालन गरिनेछ।

उद्देश्य २ः स्वास्थ्य चेतना र आहार—विहारमा सुधार ल्याई जनस्वास्थ्य सुदृढ गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ स्वास्थ्यप्रति सचेत नागरिक निर्माण गर्न जनचेतना जागरण अभियान सञ्चालन गर्ने	२.१.१ स्थानीय सञ्चारमाध्यम र सामाजिक सञ्जालमार्फत व्यक्तिगत स्वास्थ्य र स्वस्थ व्यवहार सम्बन्धी सामग्री नियमित प्रसारण गरिनेछ। २.१.२ सघन बस्ती भएका टोलहरूमा योग साधना र प्रवचन केन्द्र स्थापना गरिनेछ।

स्वास्थ्य र पोषणको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	वडास्तरीय स्वास्थ्य चौकिहरूको स्तारोन्नती	५००	६००	७००	८००	१०००	
		१.१.३	सुविधा सम्पन्न आकस्मिक उपचार कक्ष निर्माण	०	५००	६००	७००	८००	
		१.१.४	प्रस्तुति सेवा कक्ष निर्माण	०	५००	०	०	०	
		१.१.५	गाउँपालिका स्तरीय एक दन्त उपचार इकाइ निर्माण	०	०	०	५००	०	
		१.१.६	गाउँपालिका स्तरीय एक ECG सेवा इकाइको निर्माण	०	५००	०	०	०	
	१.२	१.२.१	स्वास्थ्यकर्मी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	४००	४००	४००	४००	४००	
	१.३	१.३.३	अशक्त, असहाय, बेवारिसे, अनाथ तथा जेष्ठ नागरिकहरूको आधारभूत स्वास्थ्यको सुनिश्चितता गर्न यस्ता व्यक्तिहरूको यथार्थ तथ्याङ्क संकलन	५०	०	०	०	०	
		१.३.४	निशुल्क घुम्ती स्वास्थ्य जाँच सञ्चालन	२००	२५०	३००	३५०	४००	
२	२.१	२.१.१	स्वास्थ्य शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	१००	१००	१००	१००	१००	
		२.१.२	योग ध्यान साधना प्रवचन केन्द्र स्थापना	०	०	५००	८००	०	

६.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा आधारभूत स्वास्थ्य पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ, जसले गाउँमै आकस्मिक र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनेछ। आवश्यक दक्ष स्वास्थ्य जनशक्तिको व्यवस्था भएको हुनेछ। अति विपन्न नागरिकहरूको स्वास्थ्य बीमामार्फत आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सुनिश्चित भएको हुनेछ। स्वास्थ्य चेतनामा व्यापक सुधार भएको हुनेछ। वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिप्रति सर्वसाधारणको आकर्षण बढेको हुनेछ।

६.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

६.३.१ पृष्ठभूमि

सफा, सुन्दर, स्वस्थ, र स्वच्छ गाउँ समाजको प्रमुख पहिचान हो। स्वस्थ जीवनका लागि वरपरको वातावरण स्वच्छ हुनु आवश्यक छ। नेपालको संविधान, २०७२ ले खानेपानी र सरसफाइलाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। गुणस्तरीय खानेपानी र सरसफाइलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी थप खानेपानी आयोजनाहरू निर्माण गरी स्वस्थ नागरिक उत्पादनमा योगदान पुर्‍याउनुपर्छ। वैज्ञानिक विधिहरूको प्रयोगमार्फत फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ।

६.३.२ विद्यमान स्थिति

यस गाउँपालिकामा केही खानेपानी आयोजनाहरू निर्माणाधीन छन्, तर हाल सञ्चालित आयोजनाहरूले सबै समुदायमा पर्याप्त खानेपानी आपूर्ति गर्न सकेका छैनन्। ४,११० घरपरिवारमध्ये १,३८३ ले घरमै धारा, २,०१६ ले सार्वजनिक धारा, ५५५ ले ढुङ्गेधारा (मूलको पानी), र १११ ले कुवाको पानी प्रयोग गर्छन्। गाउँपालिकाले सबै पानीको स्रोतको परीक्षण गरेको छ, र ती पिउन योग्य छन्। यद्यपि, स्वच्छ र पर्याप्त पिउने पानीको कमीले पानीजन्य रोगहरू (टाइफाइड, झाडापखाला, आउँ) को जोखिम छ। ठूला खानेपानी आयोजनाहरूको अपर्याप्तता र स—साना आयोजनाहरूको मर्मत—सम्भारको समस्या छ। सबै घरधुरीमा स्वच्छ पिउने पानी पुर्‍याउन विशेष कार्यक्रमहरू आवश्यक छन्। शहरीकरणको कमीले फोहोरमैला व्यवस्थापन मुख्य चुनौती नभए पनि प्रभावकारी व्यवस्थापन आवश्यक छ।

६.३.३ सबल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सबल पक्षहरू:

* एक घर एक धारा कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइएको।

* प्रसस्त जलस्रोतको उपलब्धता।

कमजोर पक्षहरू:

* पिउने पानी शुद्धीकरण र वितरणको उचित प्रबन्ध नभएको।
* सम्पूर्ण घरपरिवारलाई स्वच्छ पिउने पानीको वितरण प्रणालीमा जोड्न नसकिएको।

अवसरहरू:

* केन्द्र, प्रदेश, र स्थानीय सरकारको प्राथमिकतामा एक घर एक धारा र एक चर्पी को राष्ट्रिय लक्ष्य।
* खानेपानी र सरसफाइप्रति उपभोक्ताहरूको चेतनामा वृद्धि।

चुनौतीहरू:

* स—साना खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित मर्मत—सम्भारको कठिनाइ।
* खानेपानीको गुणस्तर वृद्धि गरी स्वच्छ र सफा पानी वितरण गर्नुपर्ने।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा एक घर एक धारा कार्यक्रम र जलस्रोतको उपलब्धता सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, शुद्धीकरण र वितरण प्रणालीको अभाव र मर्मत—सम्भारको कठिनाइ चुनौतीहरू छन्। केन्द्र र प्रदेश सरकारको सहयोग र जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूमार्फत स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइको पहुँच वृद्धि गर्न सकिन्छ।

६.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिकाका सम्पूर्ण बस्तीहरूमा स्वच्छ खानेपानी पुर्‍याउने र सरसफाइको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्यहरू

* गाउँपालिकाबासीहरूलाई स्वच्छ खानेपानी सुविधा पुर्‍याउने।
* गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरूमा सरसफाइको सुविधा पुर्‍याउने।

उद्देश्य १: गाउँपालिकाबासीहरूलाई स्वच्छ खानेपानी सुविधा पुर्‍याउने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ आधारभूत खानेपानी सुविधा नपुगेका घरपरिवारमा खानेपानी सुविधा विस्तार गर्ने	१.१.१ एक घर एक धारा अवधारणाअनुसार समुदायको सहभागितामा आधारभूत खानेपानी व्यवस्था गरिनेछ। १.१.२ एक घर एक धारा कार्यक्रम लाई दिगो बनाउन प्रत्येक वडामा खानेपानी संस्था स्थापना गरी पालिकास्तरीय संस्थामार्फत खानेपानी सम्बन्धी कार्य गरिनेछ। १.१.३ सम्भाव्य खानेपानी आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।
१.२ मूल संरक्षण र खानेपानी सेवाको स्तर वृद्धि गर्ने	१.२.१ खानेपानीका मूलहरूको नक्साङ्कन र वस्तुगत विवरण सङ्कलन गरिनेछ। १.२.२ खानेपानी संरचनाहरूको स्तरोन्नति र मूल सुधार गरी प्रशोधित पानी वितरण गरिनेछ। १.२.३ पालिकास्तरीय खानेपानी संस्थामार्फत उपभोगको मात्राअनुसार महसुल सङ्कलन गरी निर्माण, मर्मत—सम्भार, र व्यवस्थापन कोष स्थापना गरिनेछ।

उद्देश्य २: गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरूमा सरसफाइको सुविधा पुर्‍याउने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ सार्वजनिक स्थल र बजार क्षेत्रमा सरसफाइ सेवाको व्यवस्थापन गर्ने	२.१.१ सार्वजनिक स्थल, विद्यालय, सामुदायिक भवन, अस्पताल, बजार केन्द्र, र बसपार्कमा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था गरी समुदायलाई सञ्चालनको जिम्मेवारी दिइनेछ। २.१.२ यी स्थानहरूमा फोहोर वर्गीकरण गर्न बास्केट र कन्टेनरको व्यवस्था गरिनेछ। २.१.३ आवश्यकताअनुसार डम्पिङ साइटको पहिचान र कार्यान्वयन गरिनेछ। २.१.४ मुख्य बजार क्षेत्रका चोक र सडकमा नियमित सरसफाइ गरिनेछ। २.१.१ सार्वजनिक स्थल, विद्यालय, सामुदायिक भवन, अस्पताल, बजार केन्द्र, र बसपार्कमा

	सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था गरी समुदायलाई सञ्चालनको जिम्मेवारी दिइनेछ। २.१.२ यी स्थानहरूमा फोहोर वर्गीकरण गर्न बास्केट र कन्टेनरको व्यवस्था गरिनेछ। २.१.३ आवश्यकताअनुसार डम्पिङ साइटको पहिचान र कार्यान्वयन गरिनेछ। २.१.४ मुख्य बजार क्षेत्रका चोक र सडकमा नियमित सरसफाइ गरिनेछ। २.१.५ बजार केन्द्रहरूमा घरायसी फोहोर व्यवस्थापनका लागि टोल विकास संस्था र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरिनेछ। २.१.६ पानीका मूल, नदी, ताल, र जलाशय वरपर फोहोर गर्नेलाई जरिवाना र पर्यावरणीय स्वच्छता कायम गरिनेछ।
२.२ सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२.२.१ घरायसी फोहोर कम गर्न, वर्गीकरण गर्न, कम्पोस्ट मल बनाउन, र पुनःप्रयोग गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। २.२.२ स्थानीय सञ्चारमाध्यमको सहयोगमा सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

खानेपानी र सरसफाइको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	एक घर एक धारा कार्यक्रम	२०००	२५००	२५००	२०००	१०००	
		१.१.२	खानेपानी संस्था निर्माण	५००	०	०	०	०	
		१.१.३	सम्भाव्य श्रोतको पहिचान		४००	०	०	०	
	१.२	१.२.१	खानेपानी मुहान क्षेत्र पहिचान तथा विवरण संकलन	१००	०	०	०	०	
		१.२.२	खानेपानी प्रशोधन तथा वितरण प्रणाली निर्माण	०	०	३००	५००	५००	
		१.२.३	खानेपानी आपूर्ति व्यवस्थापन कोष	१०००	१५००	१०००	५००	०	
२	२.१	२.१.१	सार्वजनिकस्थल मा शौचालय निर्माण	५००	५००	५००	५००	५००	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		२.१.२	सार्वजनिक स्थल तथा बजार केन्द्र पहिचान गरी फोहर फ्याक्ने कन्टेनरको व्यवस्था	३००	२००	२५०	३००	३५०	
		२.१.३	डम्पिङ साइट को पहिचान	५०	०	०	०	०	
		२.१.४	सरसफाइ कर्मचारीको व्यवस्था	२००	२५०	३००	३५०	४००	
३	३.१	३.१.१	फोहोर पुनप्रयोग गर्न तालिम	५०	५०	५०	५०	५०	
		३.१.२	स्थानीय सञ्चारमाध्यमको सहयोगमा सरसफाई सम्बन्धी नियमित जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	५०	५०	५०	५०	५०	

६.३.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकाका सम्पूर्ण घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ। सरसफाइको अवस्थामा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ, जसले पानीजन्य रोगहरूको जोखिम न्यूनीकरण गर्नेछ। खानेपानी संस्थाहरूको स्थापना र फोहोर व्यवस्थापनका वैज्ञानिक विधिहरूको प्रयोगले स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण कायम भएको हुनेछ।

६.४ महिला, बालबालिका, र लक्षित वर्ग

६.४.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक जागरण, राजनीतिक चेतना, र सामाजिक, जातीय, लैङ्गिक, र वर्गीय समानताको अभावले नेपालमा लैङ्गिक समानता, ज्येष्ठ नागरिकको सम्मान, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार, र सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरू सामाजिक विकासको केन्द्रमा छन्। यी वर्ग र समूहहरूको प्रकृति फरक–फरक छ, र त्रिवेणी गाउँपालिकामा यी मुद्दाहरूको सान्दर्भिकता उच्च छ। नेपालको संविधानले वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, र लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तमा आधारित समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ। लैङ्गिक समानता, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, र सामाजिक समावेशीकरणका क्षेत्रमा प्राथमिकता दिँदा असमानताको जालो तोड्न सहज हुनेछ।

६.४.२ विद्यमान स्थिति

यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या १६,६६४ छ, जसमध्ये महिला ५२.५% (८,७४६), बालबालिका (०–१४ वर्ष) ८.५३% (१,४२१), ज्येष्ठ नागरिक ४.४८%, अपाङ्गता भएका व्यक्ति ३.९%, र एकल महिला ७.६% छन्। औसत साक्षरता दर ७६.९% छ, जसमध्ये महिला साक्षरता ७०.७% छ। ११.८% घरजग्गा महिलाको स्वामित्वमा छ। महिला र बालबालिकाको स्वास्थ्य र हकहितका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालित छन्। एकल महिला, ज्येष्ठ, र असक्तहरूलाई सामाजिक सुरक्षा भत्तामार्फत सेवा प्रदान गरिएको छ।

६.४.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* प्रत्येक वडामा महिला र आमा समूह गठन गरी हिंसा न्यूनीकरण, क्षमता अभिवृद्धि, र मूलप्रवाहीकरणका कार्यहरू भइरहेका छन्।

* लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी अभियान, तालिम, र जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति।

कमजोर पक्षहरू:

* बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, र महिलामैत्री संरचनाहरू निर्माण गर्न नसकिएको।
* लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, समावेशीकरण, सशक्तीकरण, र क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिमको कमी।

अवसरहरू:

* बालबालिकाको मौलिक हक संरक्षणको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएको।
* ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, र महिला सञ्जालमार्फत प्रभावकारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने।

चुनौतीहरू:

* आर्थिक, सामाजिक, र राजनीतिक जीवनमा लैङ्गिक समानता कायम गर्नुपर्ने।
* बालविवाह न्यूनीकरण गर्नुपर्ने।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा महिला र आमा समूहहरूको गठन र लैङ्गिक समानताका लागि नीतिगत प्रयासहरू सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री संरचनाहरूको अभाव र तालिमको कमी चुनौतीहरू छन्। स्थानीय सरकारको अधिकार र सञ्जालहरूको उपयोगले लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण, र बाल हकहरूको संरक्षणलाई प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ।

६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

सामाजिक न्यायमा आधारित सभ्य समाजको निर्माण गर्ने।

उद्देश्यहरू

* लैङ्गिकता, उमेर, जातीयता, क्षेत्रीयता, भाषिक, अल्पसङ्ख्यक, र अपाङ्गताका

आधारमा हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्ने।

* बालबालिकाको मौलिक हकको सुनिश्चितता गर्ने।

उद्देश्य १: लैङ्गिकता, उमेर, जातीयता, क्षेत्रीयता, भाषिक, अल्पसङ्ख्यक, र अपाङ्गताका आधारमा हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ महिला जागरण केन्द्रित नीति र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१.१.१ छात्रामैत्री वातावरण निर्माण गर्न विद्यालयका प्रधानाध्यापक र व्यवस्थापन समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिनेछ। १.१.२ महिला अधिकार, हिंसा, यौन शोषण, र यौन हिंसाको सम्बोधनका लागि महिला अधिकारकर्मी, नेतृ, र शिक्षिकाको संयोजकत्वमा महिला सेल गठन गरिनेछ। १.१.३ स्थानीय सञ्चारमाध्यममार्फत लैङ्गिकता र महिला जागरण सम्बन्धी सामग्री नियमित प्रसारण गरिनेछ।
१.२ महिला सुरक्षा र लैङ्गिक न्यायका लागि सशक्तीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने	१.२.१ महिला समूह, आमा समूह, र किशोरी समूहलाई लक्षित गरी आयआर्जन, सीप, उद्यमशीलता, र नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ। १.२.२ स्थानीय न्यायिक समितिलाई नियमित तालिम प्रदान गरिनेछ।
१.३ ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा र आत्मसम्मान कायम गर्ने	१.३.१ ज्येष्ठ नागरिकका लागि निःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण सञ्चालन गरिनेछ। १.३.२ प्रत्येक वडामा ज्येष्ठ नागरिक लक्षित योग र ध्यान केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ। १.३.३ ज्येष्ठ नागरिक तीर्थाटन कार्यक्रमका लागि परिवहन अनुदान प्रदान गरिनेछ।
१.४ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको कठिनाइ न्यूनीकरण र आत्मसम्मान अभिवृद्धि गर्ने	१.४.१ अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण गरिनेछ। १.४.२ ह्वीलचेयर आवश्यक अपाङ्गहरूका लागि अनुदान प्रदान गरिनेछ। १.४.३ सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरूलाई अपाङ्गमैत्री बनाउन मापदण्ड र कार्यविधि निर्माण गरिनेछ। १.४.४ विशेष कला भएका अपाङ्गहरूलाई प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गरिनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
१.५ जातीय, अल्पसङ्ख्यक, दलित, आदिवासी, र मुस्लिम समुदायको मूलप्रवाहीकरण	१.५.१ आदिवासी, जनजाति, र मुस्लिम समुदायको सांस्कृतिक पहिचान सम्बन्धी अभिलेख तयार गरिनेछ। १.५.२ छुवाछूत र सामाजिक भेदभाव अन्त्य गर्न स्थानीय कानून निर्माण र न्यायिक समितिलाई सक्रिय बनाइनेछ। १.५.३ लक्षित वर्गका लागि सीप विकास र आयआर्जन तालिम सञ्चालन गरिनेछ।

उद्देश्य २: बालबालिकाको मौलिक हकको सुनिश्चितता गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ बालअधिकार सम्बन्धी जनचेतना जागरण गर्ने	२.१.१ अभिभावकहरूलाई बालअधिकार र लगानी सम्बन्धी सचेतना अभियान सञ्चालन गरिनेछ। २.१.२ विद्यालयस्तरीय बालअधिकार सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२.२ बालअधिकार सम्बन्धी नीतिगत सुधार र व्यवस्था	२.२.१ गाउँपालिकालाई बालश्रममुक्त घोषणा गर्न गृहकार्य गरिनेछ। २.२.२ गाउँपालिकालाई बालविवाहमुक्त घोषणा गर्न गृहकार्य गरिनेछ। २.२.३ बालहिंसाविरुद्ध सञ्चारमाध्यम, सामाजिक सञ्जाल, र सरकारी–गैरसरकारी संस्थाको सहयोग लिइनेछ। २.२.४ बालक्लबको प्रभावकारिता वृद्धि गर्न नेतृत्व विकास तालिम प्रदान गरिनेछ। २.२.५ गाउँपालिकास्तरीय बाल उद्यान निर्माणको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। २.२.६ गाउँपालिका अध्यक्षसँग बालबालिकाको सरोकार सम्बन्धी मासिक अन्तरक्रिया आयोजना गरिनेछ।

महिला, बालबालिका, र लक्षित वर्गको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु. हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	वडास्तरीय महिला हिंसा तथा लैङ्गिक भेदभाव निगरानी समूह गठन	८०	८५	९०	९५	१००	
		१.१.३	लैङ्गिकता र महिला जागरण सञ्चार कार्यक्रम संचालन	९०	१००	११०	१५०	२००	
	१.२	१.२.१	महिला शिप विकास तथा आय आर्जन साथै नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन	२००	२००	२००	२००	२००	
		१.२.२	न्यायिक समिति लैङ्गिक भेदभाव विरुद्ध न्याय सम्पादन तालिम	५५	६०	६५	७०	७५	
	१.३	१.३.१	जेष्ठ नागरिक वडास्तरीय निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	०	०	०	०	०	
		१.३.२	जेष्ठ नागरिक योग तथा ध्यान केन्द्र सञ्चालन		०	५००	०	०	
		१.३.३	जेष्ठ नागरिक तिर्थाटन परिवहन अनुदान	२००	२५०	३००	३५०	४००	
	१.४	१.४.१	अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण	५०	५०	५०	५०	५०	
		१.४.२	ह्विलचेयर आवश्यक तर नपाएका अपाङ्गको लागि ह्विलचेयर खरिद	०	५००	५५०	६५०	७५०	
		१.४.३	सार्वजनिक भौतिक निर्माणमा अपाङ्गमैत्री बनाउन मापदण्ड निर्माण	०	०	०	०	०	
		१.४.४	अपाङ्गता भएका कलाकारलाई विशेष प्रोत्साहन अनुदान	२००	३००	४००	५००	६००	
	१.५	१.५.१	आदिवासी, जनजाती, मुस्लिम लगायतका वर्गको सांस्कृतिक पहिचान सम्बन्धी अध्ययन गरी पाश्र्वचित्र प्रकाशन	०	५००	०	०	०	
		१.५.२	लक्षित वर्ग विशेष आय आर्जन तालिम	०	२००	०	२००	०	
२	२.१	२.१.१	बाल अधिकार सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम	१००	१५०	१८०	२००	२२०	
		२.१.२	स्थानीय अधिकारकर्मीको सहयोगमा विद्यालयस्तरीय सचेतना कार्यक्रम	१००	१५०	२००	२५०	३००	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु. हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
	२.२	२.२.१	बालश्रम मुक्त गाउँपालिका घोषणा	५००	५००	५००	५००	५००	
		२.२.२	बालविवाह मुक्त गाउँपालिका घोषणा	०	०	०	०	०	
		२.२.३	बालशोषण र बाल हिंसा विरुद्ध जनचेतना अभियान	०	३००	३००	३००	३००	
		२.२.४	बालक्लबमा आवद्ध बालबालिकाको नेतृत्व विकास तालिम	९०	९०	९०	९०	९०	
		२.२.५	बाल उद्यान सम्भाव्यता अध्ययन	०	४००	०	०	०	
		२.२.६	हरेक महिनाको एक पटक गाउँपालिका अध्यक्षसँग वालवालिकाको सरोकार	३००	३००	५००	५००	५००	
		२.२.७	सम्बन्धी वालवालिकासँग प्रत्यक्ष अन्तकृया आयोजना						

६.४.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा महिला सचेतनामा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ। सरकारी सेवा, उद्यम, र व्यवसायमा महिला, विपन्न, र सीमान्तकृत समुदायको सहभागिता बढेको हुनेछ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको कठिनाइ न्यूनीकरण भएको हुनेछ। सामाजिक भेदभाव र थिचोमिचोमा कमी आएको हुनेछ। ज्येष्ठ नागरिकहरूको उचित सुरक्षा र सम्मानको व्यवस्था सुनिश्चित भएको हुनेछ।

६.५ युवा तथा खेलकुद

६.५.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय युवा नीति, २०७२ अनुसार १६–४० वर्ष उमेर समूहलाई युवा समूह मानिन्छ। युवाहरू राष्ट्रको प्रमुख श्रमशक्ति, मानव संसाधन, र ऊर्जाको आधारस्तम्भ हुन्। युवाको सामर्थ्यको पूर्ण उपयोग गरेका राष्ट्रहरूले विश्वमा विकासको ठूलो फड्को मारेका छन्। अनुशासन, राष्ट्रिय भाइचारा, र स्वस्थ जीवनका लागि खेलकुदको महत्वपूर्ण भूमिका छ। विश्वका विकसित राष्ट्रहरूले खेल पर्यटनमार्फत समृद्धि र पहिचान स्थापित गरेका छन्। नेपालको संविधानले युवाको सर्वाङ्गीण विकास, सशक्तीकरण, र उद्यमशीलताका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, र रोजगारीमा विशेष अवसर प्रदान गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोह्रौं योजनाले खेलकुदको विकासमार्फत स्वस्थ, सक्षम, र अनुशासित नागरिक तयार गरी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा राष्ट्रको सम्मान र पहिचान स्थापित गर्ने लक्ष्य राखेको छ।

६.५.२ विद्यमान स्थिति

यस गाउँपालिकाले खेलकुद विकासलाई नीति र कार्यक्रममा प्राथमिकता दिएको छ। वडा कप, पालिका कप आदि खेलकुद प्रतियोगिताले वडाहरूबीच भाइचारा सम्बन्ध कायम गर्ने उद्देश्य राखिएको छ। खेल मैदान, पार्क, र कभर्डहल निर्माणमा तदारुकता देखाइएको छ। भलिबल, फुटबल, क्रिकेट, मार्सल आर्ट, र एथलेटिक्स खेलहरू सञ्चालित छन्। खेलकुद र अतिरिक्त क्रियाकलापहरूले स्थानीयदेखि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरसम्म प्रतिस्पर्धी खेलाडी उत्पादन गर्न सक्छन्। कुल जनसङ्ख्याको ४२.५% (७,०८६) १५–४० वर्ष उमेर समूहका छन्, र २.३५% युवा वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न छन्।

६.५.३ सबल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सबल पक्षहरू:

* अन्तरविद्यालय, वडा कप, र पालिका कप जस्ता खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गरिएको।

* युवा क्लब, खेल मैदान, र सांस्कृतिक टोलीहरूको उपस्थिति।

कमजोर पक्षहरू:

* खेल मैदान, पार्क, र पिकनिक स्थलहरू व्यवस्थित र पूर्वाधारयुक्त नभएको।
* युवा लक्षित कार्यक्रमहरूले युवाहरूलाई यथोचित सम्बोधन गर्न नसकेको।

अवसरहरू:

* युवाहरूको जागरुकताको उपयोगले गाउँपालिकाको विकासमा कायापलट गर्न सकिने।
* व्यायाम र खेलकुदप्रति युवाहरूलाई आकर्षित गरी स्वस्थ र रचनात्मक बनाउन सकिने।

चुनौतीहरू:

* प्रतिभावान युवाहरूको शिक्षा र रोजगारीका लागि पलायन हुने प्रवृत्ति।
* व्यवस्थित खेलकुद पूर्वाधारका लागि ठूलो बजेटको आवश्यकता।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा खेलकुद प्रतियोगिता र युवा क्लबहरू सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, व्यवस्थित खेल मैदान र युवा लक्षित कार्यक्रमहरूको कमी चुनौतीहरू छन्। युवाहरूको जागरुकता र खेलकुद पूर्वाधारको विकासले स्वस्थ, रचनात्मक, र रोजगारीमूलक अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिन्छ।

६.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

शारीरिक स्वास्थ्य र मानसिक सन्तुलनका लागि आधारभूत खेलकुद र मनोरञ्जनका पूर्वाधार विकास गर्ने।

उद्देश्यहरू

* खेलकुद र मनोरञ्जनका माध्यमले नागरिकको स्वास्थ्य र खुसी सुदृढ गर्ने।

उद्देश्य १: खेलकुद र मनोरञ्जनका माध्यमले नागरिकको स्वास्थ्य र खुसी सुदृढ गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ खेलकुद पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने	१.१.१ सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा खेल मैदानको व्यवस्था गरिनेछ। १.१.२ सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा न्यूनतम खेल सामग्रीको व्यवस्था गरिनेछ। १.१.३ वडास्तरीय खेल मैदानको व्यवस्था गरिनेछ। १.१.४ वडास्तरीय खेलकुद विकास समिति गठन गरिनेछ। १.१.५ गाउँपालिकास्तरीय रङ्गशाला निर्माण गरिनेछ।
१.२ खेलाडी पहिचान र प्रशिक्षण	१.२.१ गाउँपालिकास्तरीय खेलाडीहरूको विवरण तयार गरिनेछ। १.२.२ खेलअनुसार खेलाडी समूह छनोट गरी वडास्तरीय खेलकुद समितिमार्फत प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। १.२.३ राष्ट्रिय खेलमा सहभागी हुने खेलाडीहरूका लागि विशेष प्रशिक्षण कोषको व्यवस्था गरिनेछ। १.२.४ स्थानीय तह र प्रदेशस्तरमा आयोजना हुने खेलहरूमा सहभागिताका लागि प्रशिक्षण सञ्चालन गरिनेछ। १.२.५ प्रत्येक वर्ष भलिबल, फुटबल, क्रिकेट जस्ता खेल एकेडेमीमा प्रवेशका लागि खेलाडी छनोट गरी छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ।
१.३ खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने	१.३.१ गाउँपालिकास्तरीय वार्षिक खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ। १.३.२ अन्तरविद्यालय वार्षिक खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ। १.३.३ वडास्तरीय वार्षिक खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ।

युवा तथा खेलकुदको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	विद्यालय स्तरीय खेल मैदान मर्मत सम्भार	३००	५००	७००	८००	९००	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		१.१.२	विद्यालय खेल सामाग्री खरिद	१००	२००	२५०	२५०	३००	
		१.१.३	वडास्तरीय खेल मैदान निर्माण	१००	१५०	२००	२५०	२५०	
		१.१.४	गाउँपालिका स्तरीय रंगशाला निर्माण	२००	४००	५००	१०००	१५००	
	१.२	१.२.१	खेलाडीको व्यक्तिगत विवरण तयारी	५०	०	०	०	०	
		१.२.२	खेलाडी प्रशिक्षण वडास्तरीय (नियमित)	५०	७०	८०	९०	१००	
		१.२.३	खेलाडी प्रशिक्षण (राष्ट्रिय प्रतियोगितामा सहभागी हुन)	५०	१००	१५०	१५०	१५०	
		१.२.४	खेलाडी प्रशिक्षण(प्रार्दशिकर स्थानीय तह)	४०	५०	६०	७०	८०	
		१.२.५	खेलाडी छनोट गरी छात्रवृत्ति	५००	५००	५००	५००	५००	
	१.३	१.३.१	अध्यक्ष कप प्रतियोगिता सञ्चालन	१००	१५०	२००	२५०	३००	
		१.३.२	अन्तरविद्यालय वार्षिक खेलकुद Tournament	१००	१००	२००	२००	५००	
		१.३.३	वडास्तरीय वार्षिक खेलकुद प्रतियोगिता	१००	२००	३००	४००	५००	

६.५.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा न्यूनतम खेलकुद पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ। विद्यालय, वडा, र गाउँपालिकास्तरमा खेल मैदान, रङ्गशाला, र खेल सामग्रीको व्यवस्था भएको हुनेछ। खेलाडीहरूको पहिचान र प्रशिक्षणमार्फत स्थानीय, प्रदेश, र राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी खेलाडी उत्पादन भएको हुनेछ। खेलकुद प्रतियोगिताहरूले युवाहरूको शारीरिक र मानसिक स्वास्थ्य सुदृढ भएको हुनेछ, साथै सामुदायिक भाइचारा र अनुशासनको विकास भएको हुनेछ।

६.६ प्रमुख कार्यक्रमहरू

१.मासिक परीक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२.ई—लर्निङ विधिको सुरुवात गरिनेछ।
३.उच्च माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूका लागि बिउ पूँजी (Seed Money) कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

४.विद्यालय मर्ज कार्यक्रम लागू गरिनेछ।
५.१५ शय्याको अस्पतालमा २४सै घण्टा आकस्मिक सेवा सञ्चालनमा ल्याइनेछ।
६.ज्येष्ठ, असक्त, र अपाङ्ग नागरिकहरूका लागि घुम्ती स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गरिनेछ।
७.खानेपानी संस्था स्थापना गरी "एक घर एक धारा" कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
८.डम्पिङ साइटको पहिचान र विकास गरिनेछ।
९.लक्षित वर्गका लागि आयआर्जन विशेष तालिम सञ्चालन गरिनेछ।
१०.पालिकास्तरीय खेलकुद मैदानको स्तरोन्नति गरिनेछ।

६.७ क्षेत्र गत नतिजा खाका

नतिजा सूचकहरू

क.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१	असर	शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात (१-८)	अनुपात	१:१४	१:२५
२	असर	शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात (९-१२)	अनुपात	१:३४	१:४०
३	असर	प्राथमिक तहमा कूल भर्नादर	प्रतिशत	११७.६	१०५
४	असर	प्राथमिक तहमा खुद भर्नादर	प्रतिशत	९६.५	९८.५
५	असर	माध्यमिक तहको कूल भर्नादर (९ देखि १२)	प्रतिशत	७६.५	११०
६	असर	माध्यमिक तहको खुद भर्नादर (९ देखि १२)	प्रतिशत	६०.५	७०
७	असर	प्राथमिक तहमा कक्षाउतिर्ण दर	प्रतिशत	९०.१५	९५
८	असर	माध्यमिक तहको कक्षा उतिर्ण दर	प्रतिशत	९२.६	९७
९	असर	प्राथमिक तहमा कक्षा छोडने दर	प्रतिशत	२.३५	१.४
१०	असर	माध्यमिक तहको कक्षा छोडने दर	प्रतिशत	२.३५	१.६
११	प्रभाव	लैङ्गिक समता सूचकाङ्क (प्राथामिक)	प्रतिशत	१.०८	१.०४
१२	प्रभाव	लैङ्गिक समता सूचकाङ्क (माध्यमिक)	प्रतिशत	१.०६	१.०२
१३	प्रतिफल	प्रति विद्यार्थी हुने सार्वजनिक खर्च (९ देखि १२) (हजारमा)	हजारमा	१८	२४
१४	प्रतिफल	प्रति विद्यार्थी हुने सार्वजनिक खर्च (१ देखि ८) (हजारमा)	हजारमा	११	१७
१५	असर	इन्टरनेटमा पहुँच भएका विद्यालयहरू	प्रतिशत	३५.७२	१००
१६	असर	समग्र साक्षरता प्रतिशत	प्रतिशत	७८.६	८०
१७	असर	साक्षरता प्रतिशत (पुरुष)	प्रतिशत	८६.८	९०
१८	असर	साक्षरता प्रतिशत (महिला)	प्रतिशत	७१.४	८०

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१९	प्रतिफल	प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन हुने विद्यालय	संख्या	१	२
२०	असर	माध्यमिक शिक्षा उतिर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	५.१०	७
२१	असर	उच्च मा वि उतिर्ण जनसंख्या	संख्या	१५.३०	१७
२२	असर	स्नातक तह उतिर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	१.४०	२
२३	असर	स्नातकोत्तर उतिर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	०.७०	१
२४	असर	कम्प्युटर ल्याव भएका विद्यालय	प्रतिशत	५३.५७	७१.४३
२५	असर	विज्ञान प्रयोगशाला सुविधा भएका विद्यालय	प्रतिशत	२५	५०
२६	असर	सुविधा सम्पन्न पुस्तकालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	५३.५७	७१.४७
२७	असर	सुविधायुक्त खेलमैदान भएका विद्यालय	प्रतिशत	७१.४३	८९.२९
२८	प्रभाव	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको वखत)	वर्ष	७०.८५	७१.००
२९	असर	दक्ष प्रसुतीकर्मीहरूको सहयोगमा भएको जन्मको (अनुपात)	प्रतिशत	४६.२	७५
३०	असर	पाँच वर्षमूनिको बाल मृत्युदर	प्रतिशत	४.८८	४
३१	असर	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जिवित जन्ममा)	प्रतिशत	०.१२	०.१
३२	प्रतिफल	कुष्ठरोगको रोग प्रकोप दर (प्रति १०००० मा)	प्रतिशत	०.६	०.५
३३	प्रतिफल	जम्मा स्वास्थय संस्थाहरू कोसंख्या	संख्या	७	७
३४	प्रतिफल	स्वास्थ्य जनशक्ति संख्या	संख्या	७८	१००
३५	प्रतिफल	प्रोटोकोल अनुसार (४ पटक) को संस्थागत गर्भ जांच	प्रतिशत	८१	९०
३६	प्रतिफल	बर्थिंग सेन्टर	संख्या	६	७
३७	प्रतिफल	दक्ष प्रसुतीकर्मीवाट प्रसुती	प्रतिशत	४२	६०
३८	प्रतिफल	परिवार नियोजन सेवाका नयाँ सेवाग्राही दर (प्रजनन उमेरका महिलाहरु मध्ये)	प्रतिशत	२९	४५
३९	प्रतिफल	अनुमानित गर्भवति (प्रति दक्ष प्रसुतिकर्मी)	प्रतिशत	४७	३५
४०	प्रतिफल	जन्म दर्ता	प्रतिशत	९०	९८
४१	प्रतिफल	खोपको दर	प्रतिशत	९६.७९	९८
४२	असर	स्वास्थ्यकर्मीको घनत्व	घनत्व	९६०	८००
४३	असर	स्वास्थ्य क्षेत्रमा कूल खर्च कुल (बजेटको) दिगो विकास लक्ष्य ३	प्रतिशत	१०.८८	१५
४४	प्रतिफल	सम्पूर्ण आधारभूत सुविधायुक्त स्वास्थ्य चौकी	संख्या	४	४
४५	प्रतिफल	चौबिसै घण्टा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	१	१

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
४६	प्रतिफल	स्वास्थ चौकि पुग्न ३० मिनेट भन्दा वढी समय लाग्ने जनसख्या प्रतिशत	प्रतिशत	६.१२	४
४७	प्रतिफल	चौबिसै घण्टा आकस्मिक प्रसुति सेवा भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	६	७
४८	प्रतिफल	योग केन्द्र	संख्या	०	२
४९	असर	पाइपबाट वितरण गरिएको पानीमा पहुँच भएका परिवार (प्रतिशत)	प्रतिशत	८२.७	९५
५०	असर	आधारभूत खानेपानी सेवामा पहुँच पुगेका जनसंख्या	प्रतिशत	९८.९८	१००
५१	असर	घर कम्पाउण्ड भित्रै खानेपानीमा पहुँच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	३३.६५	७०
५२	असर	आधारभूत शौचालय प्रयोग गर्ने जनसंख्याको अनुपात	प्रतिशत	९७.८६	१००
५३	असर	आधुनिक र सुविधासम्पन्न शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	७०	८०
५४	प्रतिफल	डस्टबिन प्रयोग गर्ने र फोहरलाई वर्गीकरण गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	०	२०
५५	प्रतिफल	नियमित सरसफाइ हुने स्थान	संख्या	०	३
५६	प्रतिफल	जेष्ठ नागरिक सत्सङ्ग केन्द्र	संख्या	०	२
५७	प्रतिफल	लक्षित वर्ग अन्तर्गतका जम्मा योजना संख्या	संख्या	२३	३०
५८	प्रतिफल	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क		०.८०६	०.९
५९	असर	सामाजिक सुरक्षामा योजनामा समावेश भएका नागरिक	प्रतिशत	२०	२१
६०	असर	आधार वर्षको तुलनामा न्याँयिक समितिमा उजुरीको (प्रतिशतले घटाउँदै लैजाने)	प्रतिशत	१०	८
६१	असर	अपाङ्गता भएका पुरूषको प्रतिशत	प्रतिशत	४.३	४.१
६२	असर	१५ देखि ४९ वर्ष उमेरका महिलाहरूको संख्या	प्रतिशत	३३.७१	३३.६२
६३	प्रतिफल	गाउँपालिकामा महिला उद्यमीहरूको	संख्या	९८	१५०
६४	प्रतिफल	अपाङ्गता भएका महिला को प्रतिशत	प्रतिशत	३.५	३.२
६५	प्रतिफल	घरको कामकाज गर्ने महिला	प्रतिशत	८६.७३	८०
६६	प्रतिफल	घरमा महिलाको एकल स्वामित्व	प्रतिशत	०.५	०.८
६७	प्रतिफल	जमिनमा महिलाको एकल स्वामित्व	प्रतिशत	८.८	९
६८	प्रतिफल	बाल क्लव गठन	संख्या	११	१५
६९	प्रतिफल	असहाय बालबालिका (संख्या)	संख्या	०.५	०
७०	प्रतिफल	विद्यालय जान नपाएका बालबालिकाको संख्या	प्रतिशत	१.५३	०.५
७१	प्रतिफल	बाल विवाह संख्या	प्रतिशत	१०.१३	५
७२	प्रतिफल	बाल उद्यान संख्या	संख्या	०	१

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
७३	प्रतिफल	व्यायामशालाको संख्या	संख्या	०	२
७४	प्रतिफल	सुविधा सम्पन्न खेलकुद रंगशालाको संख्या	संख्या	०	१
७५	प्रतिफल	खेल मैदानको संख्या	संख्या	२१	२९

परिच्छेद ७
पूर्वाधार विकास क्षेत्र

नाराः "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!"

७.१ सडक, पुल, तथा यातायात

७.१.१ पृष्ठभूमि

यातायात पूर्वाधार विकासको मेरुदण्ड हो। यातायात प्रणालीको विकासविना अन्य कुनै पनि पूर्वाधारको विकास कठिन हुन्छ। नेपालको संविधानले स्थानीय स्तरमा निर्माण हुने यातायात प्रणालीहरूको निर्माण, सञ्चालन, मर्मत–सम्भार, र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरेको छ। सडक तथा यातायातको विकासले उत्पादकत्व वृद्धि, स्वास्थ्य र शिक्षा सेवामा पहुँच, रोजगारी सिर्जना, गरिबी न्यूनीकरण, र आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा योगदान पुर्याउँछ। त्रिवेणी गाउँपालिकामा सडक सञ्जालको योजनाबद्ध र व्यवस्थित विस्तारका लागि यातायात गुरुयोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ।

७.१.२ विद्यमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिका मुख्य सडक सञ्जालसँग जोडिएको छ। गाउँपालिकाको मध्यभागबाट राप्ती लोकमार्ग गएको छ, जुन यस गाउँपालिकाको समग्र विकासको मेरुदण्ड हो। यसैगरी, प्रदेश राजधानी सुर्खेत जोड्ने मुख्य सडक पालिका केन्द्रबाट दक्षिणतर्फका तीन वडाको मध्यभागबाट गएको छ। यी लोकमार्गहरूको दायाँ–बायाँ प्रायः सबै गाउँ र टोलहरूमा सडक पुगेको छ। गाउँपालिकामा २७० किलोमिटर कच्ची सडक छन्, जसले मानिसहरूको आवतजावत र कृषि उपजको बिक्री–वितरणलाई सहज बनाएको

छ। यद्यपि, धेरैजसो सडकहरू साँघुरा र जोखिमयुक्त छन्, र हरेक वर्ष मर्मत–सम्भारमा ठूलो लागत खर्च हुन्छ। भिरालो भूभागमा रहेका यी सडकहरूले भूक्षय र पहिरो जस्ता वातावरणीय समस्याहरू निम्त्याएका छन्। कच्ची सडकहरू वर्षातमा हिलाम्मे र खाल्डाखुल्डी हुने तथा हिउँदमा धुलाम्मे हुने समस्याले आवागमनमा अवरोध हुन्छ। हाल केही सडकहरूको विस्तार र स्तरोन्नति भइरहेको छ। गाउँपालिकाभित्र दुई मोटरेबल पुल र सात झोलुङ्गे पुल सञ्चालनमा छन्। यातायातका साधनहरूको उचित व्यवस्थापन र वैज्ञानिक रुटहरूको अभावले सार्वजनिक यातायातको अवस्था कमजोर छ।

७.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* कच्ची अवस्थामा भए पनि प्रत्येक वडालाई सडक सञ्जालले जोडेको।
* प्रायः सबै बस्तीहरूमा ट्र्याक खोल्ने कार्य सम्पन्न भएको।

कमजोर पक्षहरू:

* योजनाबद्ध र दिगो विकास लक्ष्यका मापदण्डअनुसार सडक सञ्जालको विस्तार नभएको।
* ग्रामीण बस्तीहरूमा आवतजावतका लागि भरपर्दो यातायात सञ्चालन गर्न नसकिएको।

अवसरहरू:

* दुई प्रमुख लोकमार्गहरू गाउँपालिकाको मध्यभागबाट गएको।
* भित्री सडकहरूको स्तरोन्नतिमार्फत कृषि, पर्यटन, र उद्योगको विकासको सम्भावना।

चुनौतीहरू:

* वर्षातमा हिलाम्मे र हिउँदमा धुलाम्मे सडकहरूले आवागमन जोखिमपूर्ण र कष्टकर हुने।
* सडकको स्तरोन्नति र मर्मत–सम्भारका लागि ठूलो बजेटको आवश्यकता।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा सडक सञ्जालको उपस्थिति र ट्र्याक खोल्ने कार्य सवल पक्षहरू

हुन्। यद्यपि, योजनाबद्ध सडक विस्तार र भरपर्दो यातायात सेवाको अभाव चुनौतीहरू छन्। लोकमार्गहरूको लाभ उठाएर सडक स्तरोन्नति र वैज्ञानिक यातायात रुटहरूको विकासले कृषि, पर्यटन, र आर्थिक विकासलाई गति दिन सकिन्छ।

७.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिकाभित्रको सडक सञ्जाललाई स्तरोन्नति गरी यातायातलाई सुरक्षित, सहज, र भरपर्दो बनाउने।

उद्देश्यहरू

* गाउँपालिकावासीमा गुणस्तरीय सडक तथा यातायातको पहुँच पुर्‍याउने।
* गाउँपालिकामा सडक र यातायात सेवाको दिगो र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्य १: गाउँपालिकावासीमा गुणस्तरीय सडक तथा यातायातको पहुँच पुर्‍याउने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ गाउँपालिका केन्द्रबाट सबै वडा केन्द्र र बजार केन्द्र जोड्ने सडकहरूको स्तरोन्नति गर्ने	१.१.१ सम्पूर्ण वडा केन्द्रलाई गाउँपालिका केन्द्रसँग जोड्ने मुख्य सडकहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी शीघ्र स्तरोन्नति र कालोपत्रे गरिनेछ। १.१.२ सडक विस्तारसँगै बसपार्क र बस टर्मिनल निर्माण गरिनेछ।
१.२ सार्वजनिक यातायात प्रणालीको विकास गर्ने	१.२.१ यातायात व्यवसायी र सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गरी सार्वजनिक सवारी साधन चल्ने रुटहरू तय गरिनेछ। १.२.२ रुटमा चल्ने सवारी साधनहरूको सङ्ख्या र प्रकार (जस्तै, बस, मिनिबस, माइक्रोबस, टेम्पो आदि) आवश्यकताअनुसार निर्धारण गरिनेछ। १.२.३ विशेष गरी वर्षातमा आवागमन अवरुद्ध हुन सक्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गरी तत्काल आवागमन खुलाउन तीव्र प्रतिक्रिया संयन्त्र (Rapid Response Mechanism) तयार गरी तयारी अवस्थामा राखिनेछ।

उद्देश्य २: गाउँपालिकामा सडक तथा यातायात सेवाको दिगो र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ सडक तथा यातायात सेवाको प्रभावकारी र दिगो व्यवस्थापन गर्ने	२.१.१ विज्ञहरूबाट यातायात गुरुयोजना निर्माण गरिनेछ र सोही योजनाको आधारमा सडक सञ्जालको विकास र यातायात रुटहरूको निर्धारण गरिनेछ। २.१.२ रणनीतिक सडकहरूको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गरी प्राथमिकताका आधारमा निर्माण गरिनेछ। २.१.३ पालिकालाई आवश्यक मेसिनरी खरिद गरिनेछ।
२.२ सडकको न्यूनतम मापदण्ड कार्यान्वयनमा ल्याउने	२.२.१ सडकको न्यूनतम मापदण्डलाई कार्यान्वयन गरिनेछ र सडक अतिक्रमणलाई पूर्ण रूपमा निरुत्साहित गरिनेछ।

सडक, पुल, र यातायातको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	वडाकेन्द्र जोडने मुख्य सडकको स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे	१३,७४०	१५,११४	१६,६२५	१८,२८८	२०,११७	
		१.१.२	बसपार्क तथा बस टर्मिनल निर्माण		२००००			२००००	
	१.२	१.२.१	सार्वजनिक सवारी चल्ने रुटहरू तय	१००	०	०	०	०	
		१.२.२	रूट अनुसार सवारी साधनहरूको संख्या र प्रकार निर्धारण	०	१००	०	०	०	
		१.२.३	सडक मर्मत संम्हार Rapid Response Mechanism तयार गर्ने	५००	५००	५००	५००	५००	
२	२.१	२.१.१	यातायात गुरूयोजना निर्माण	१०००					
		२१.२.	गुरू योजना अनुसार सडक निर्माण तथा मर्मत संभार	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	
		२.१.	मेशीनरी खरिद	८०००					

७.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा यातायात गुरुयोजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ। गाउँपालिका केन्द्रलाई जोड्ने मुख्य सडकहरू कालोपत्रे भएका हुनेछन्। प्रत्येक वडा केन्द्रलाई गाउँपालिका केन्द्रसँग जोड्ने सडकहरूको स्तरोन्नति भएको हुनेछ। सार्वजनिक यातायातका वैज्ञानिक रुटहरू तय भई परिवहन सेवा सहज भएको हुनेछ। सडक जोखिम र दुर्घटना न्यूनीकरण भएको हुनेछ।

७.२ वस्ती, आवास, भवन, तथा सार्वजनिक निर्माण

७.२.१ पृष्ठभूमि

आवास मानवको आधारभूत आवश्यकतामध्ये एक हो। सुरक्षित र सुविधायुक्त भवनले बस्तीको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। व्यवस्थित बस्तीले सुरक्षा र सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउँछ। नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई आवासको हक प्रदान गरेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले राष्ट्रिय भवन सङ्हिता र मापदण्डअनुसार भवन निर्माण, सरकारी भवन र संरचनाको निर्माण, मर्मत—सम्भार, सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन, र मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई सुम्पेको छ।

७.२.२ विद्यमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिकामा सरकारी कार्यालय भवनहरूको सङ्ख्या तोकिएको छैन (मूल पाठमा "०० वटा" उल्लेख, जुन अस्पष्ट छ), तर ६ वटै वडामा सामुदायिक भवन छन्। एक इलाका प्रहरी कार्यालय, एक अस्पताल भवन, र ६ वटा वडा कार्यालय भवनहरू छन्। गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण अन्तिम चरणमा छ। कुल घरधुरीमध्ये ८०% टिनको छानायुक्त, ९.१% पक्की, र ८.८% खरको छानायुक्त छन्। गाउँपालिकाले खरको छाना मुक्त नीति अवलम्बन गरेको छ। विद्यालय भवनहरूमा ४३ पक्की र ६३ कच्ची छन्। भवन निर्माण सङ्हिता लागू गरिएको छ।

७.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* व्यवस्थित र वैज्ञानिक भू—उपयोग नीति निर्माण र कार्यान्वयन भएको।
* स्थानीय भवन सङ्हिता तर्जुमा र कार्यान्वयन भएको।

कमजोर पक्षहरू:

* खरको छाना हटाउने कार्यक्रम पूर्ण रूपमा लागू गर्न नसकिएको।
* बजेट अभावले पर्याप्त सार्वजनिक भवन निर्माण गर्न नसकिएको।

अवसरहरू:

* स्थानीय स्तरमा गिट्टी, बालुवा, माटो, ढुङ्गा जस्ता निर्माण सामग्रीको उपलब्धता।
* भूकम्प प्रतिरोधी र वातावरणमैत्री सुविधायुक्त भवन निर्माणमा जनचासो बढ्दै गएको।

चुनौतीहरू:

* अधिकांश घरहरू अर्धपक्की, कच्ची, र टिनले छाएका हुँदा सुरक्षित नभएको।
* छरिएका बस्तीहरूलाई एकीकृत गर्न र सुरक्षित आवास उपलब्ध गराउन ठूलो बजेटको आवश्यकता।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा भू—उपयोग नीति र भवन सङ्हिता सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, खरको छाना मुक्त कार्यक्रम र सार्वजनिक भवन निर्माणमा बजेट अभाव चुनौतीहरू छन्। स्थानीय निर्माण सामग्रीको उपलब्धता र जनचासोको उपयोगले सुरक्षित र सुविधायुक्त बस्ती विकास गर्न सकिन्छ।

७.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

सुरक्षित र न्यूनतम सुविधायुक्त आवास र बस्ती विकास गर्ने।

उद्देश्यहरू

* न्यूनतम सुविधायुक्त आवासको विकास गर्ने।
* सुरक्षित आवास र भवनहरू निर्माण गर्ने।

उद्देश्य १: न्यूनतम सुविधायुक्त आवासको विकास गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ आर्थिक रूपमा पिछडिएका परिवारका लागि आवास निर्माण	१.१.१ सुकुम्बासी, विपन्न, लोपोन्मुख जाति, र आर्थिक रूपमा पिछडिएका परिवारका लागि आवास निर्माण सम्बन्धी ठोस नीति बनाइनेछ। १.१.२ विपद्को उच्च जोखिममा रहेका स्थानमा थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ।
१.२ घना बस्ती रहेका स्थानमा बस्ती व्यवस्थित गर्ने	१.२.१ गाउँपालिकाको भू–उपयोग नीतिअनुसार बस्ती विकास र योजना निर्माण गरिनेछ। १.२.२ घना बस्ती रहेका स्थानमा भौतिक पूर्वाधार विकास गरिनेछ। १.२.३ अनधिकृत रूपमा बसोबास गरिरहेका घरपरिवार पहिचान गरी स्थानान्तरण अभियान सञ्चालन गरिनेछ।

उद्देश्य २ः सुरक्षित आवास र भवनहरू निर्माण गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ एकीकृत सेवा प्रदायक बहुउपयोगी र बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गर्ने	२.१.१ सरकारी भवनहरू एकै स्थानमा र एकरूप डिजाइनमा निर्माण गरी एकीकृत जनसेवा प्रदान गरिनेछ।
२.२ आवास र भवन निर्माणमा स्थानीय स्रोत र साधनको उच्चतम प्रयोग गर्ने	२.२.१ सरकारी र सार्वजनिक भवनहरू अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ। २.२.२ आवास र भवन निर्माणमा स्थानीय निर्माण सामग्रीको उच्चतम प्रयोग गरिनेछ। २.२.३ स्थानीय स्रोत र साधनको प्रयोग हुने प्रविधि विकास र सुरक्षित संरचना निर्माणका लागि विज्ञहरूको सहयोगमा निर्माण मजदुरहरूका लागि नियमित तालिम सञ्चालन गरिनेछ।
	२.२.४ स्थानीय मौलिकता र वास्तुकला झल्कने संरचना निर्माणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।

वस्ती, आवास, भवन, र सार्वजनिक निर्माणको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	आर्थिक रूपले पिछडिएका वर्गको लागि आवास निर्माण गर्न उपयुक्त संयन्त्र निर्माण	०	४००	०	०	०	
		१.१.२	भवन निर्माण संहिता कार्यान्वयन गर्न जोखिम क्षेत्र पहिचान	१००	०	०	०	०	
	१.२	१.२.२	बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन	५००	५००	५००	५००	५००	
२	२.१	२.१.१	सामूहिक सार्वजनिक तथा सरकारी भवन निर्माण		८००	१०००	१२००	१५००	
	२.२	२.२.१	भवन निर्माणमा स्थानीय निर्माण सामग्रीको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन	०	०	०	०	०	
		२.२.२	सुरक्षित आवास निर्माणका लागि क्षमता अभिवृद्धि (डर्कमी तालिम)	५०	६०	७०	८०	१००	
		२.२.३	स्थानीय मौलिक वास्तुकला झल्कने घर तथा संरचना निर्माण गर्दा विशेष सहुलियत	०	०	०	०	०	

७.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा न्यूनतम सुविधायुक्त बस्तीहरूको विकास भएको हुनेछ। भवन निर्माण सङ्हिता कार्यान्वयन भएको हुनेछ। विपन्न वर्गका लागि आवास योजना कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ। सार्वजनिक र सरकारी भवनहरू अपाङ्गमैत्री र स्थानीय सामग्रीको प्रयोगमा आधारित भएका हुनेछन्। स्थानीय मौलिकता झल्कने संरचनाहरूको निर्माणले बस्तीको सौन्दर्य वृद्धि भएको हुनेछ।

७.३ जलश्रोत, विद्युत, र वैकल्पिक ऊर्जा

७.३.१ पृष्ठभूमि

विद्युतीय ऊर्जाले जनजीवनलाई सरल र सहज बनाउनुका साथै आर्थिक र सामाजिक विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। नेपालको संविधानले जलविद्युत र वैकल्पिक ऊर्जालाई स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रमा राखेको छ। विद्युत, सौर्य ऊर्जा, र बायोग्यास जस्ता वैकल्पिक ऊर्जा स्रोतहरूबाट उद्योग, सिँचाइ, र खानेपानी आयोजनाहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ। त्रिवेणी गाउँपालिकामा अल्पकालीन रूपमा सौर्य ऊर्जा र बायोग्यासलाई र दीर्घकालीन रूपमा जलविद्युतलाई प्राथमिकता दिनु आवश्यक छ।

७.३.२ विद्यमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिकामा कुल ४,११० घरधुरीमध्ये ३,७२४ ले काठदाउरा, ३३९ ले एलपी ग्यास, २५ ले बायोग्यास, र ५ ले विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्छन्। सामुदायिक र सरकारी वनहरूबाट काठदाउराको आपूर्ति हुन्छ, तर यसको प्रयोगले स्वास्थ्य र वन विनाशमा नकारात्मक असर परेको छ। २,४६८ घरधुरीमा विद्युत सेवा पुगेको छ, र १,४९९ ले सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्छन्। पूर्ण विद्युतीकरण अन्तिम चरणमा छ, तर हावाहुरी र वर्षातमा विद्युत सेवा अवरुद्ध हुन्छ। ट्रान्सफर्मरको स्तरोन्नति र नयाँ जडान आवश्यक छ।

७.३.३ सबल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सबल पक्षहरू:

* विद्युतीय चुलोमा अनुदानको व्यवस्था गरी वन संरक्षणमा सहयोग गर्ने नीति।
* पूर्ण विद्युतीकरणको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको।

कमजोर पक्षहरू:

* सार्वजनिक सडक बत्तीहरूको पर्याप्त व्यवस्था नभएको।

* नवीकरणीय र वैकल्पिक ऊर्जाको उचित व्यवस्थापन नभएको।

अवसरहरू:

* सौर्य ऊर्जा र बायोग्यासको विकासले काठदाउराको निर्भरता कम गर्न सकिने।
* राष्ट्रिय स्तरको विद्युत प्रसारण सेवा प्रायः सबै स्थानमा पुगेको।

चुनौतीहरू:

* ट्रान्सफर्मरको स्तरोन्नति र नयाँ जडानको आवश्यकता।
* पुराना काठका पोलहरूलाई फलामे पोलले विस्थापित गर्नुपर्ने।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा विद्युतीकरण र वैकल्पिक ऊर्जा नीति सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, सडक बत्ती र नवीकरणीय ऊर्जा व्यवस्थापनको कमी चुनौतीहरू छन्। सौर्य ऊर्जा र बायोग्यासको विस्तारले काठदाउराको निर्भरता कम गर्न र विद्युत प्रसारण सुधारले ऊर्जा पहुँच वृद्धि गर्न सकिन्छ।

७.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिकावासीमा दिगो र वातावरणमैत्री ऊर्जामा पूर्ण पहुँच स्थापित गर्ने।

उद्देश्यहरू

* ऊर्जामा सबै गाउँपालिकावासीको पहुँच पुर्‍याउने।
* ऊर्जा व्यवस्थापनलाई दिगो र भरपर्दो बनाउने।

उद्देश्य १: ऊर्जामा सबै गाउँपालिकावासीको पहुँच पुर्‍याउने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ विद्युतीकरण नभएका स्थानहरूमा विद्युत सेवा विस्तार गर्ने	१.१.१ विद्युत सेवा नपुगेका बस्तीहरूमा विद्युतीकरणका लागि थप कार्य अगाडि बढाइनेछ। १.१.२ तत्काल विद्युतीकरण सम्भव नभएका स्थानमा काठदाउराको प्रयोग विस्थापित गर्न सौर्य ऊर्जा र बायो ग्यासं प्रयोगमा अनुदान प्रदान गरिनेछ।

उद्देश्य २ः ऊर्जा व्यवस्थापनलाई दिगो र भरपर्दो बनाउने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ विद्युत क्षमता वृद्धि गर्ने	२.१.१ मागअनुसार आवश्यक भोल्टेज परिपूर्तिका लागि ट्रान्सफर्मर जडान र क्षमता वृद्धि गरिनेछ। २.१.२ विद्युत प्रसारण लाइन सुधार र काठका पोलहरू विस्थापित गर्न विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरिनेछ। २.१.३ आवश्यक सडक र सार्वजनिक स्थानमा सौर्य बत्ती जडान गरिनेछ।

जलश्रोत, विद्युत, र वैकल्पिक ऊर्जाको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	विद्युतका प्रशारण लाईन विस्तार	२००	४००	४५०	५००	५००	
		१.१.२	वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्न अनुदान	५००	५००	५००	५००	६५०	
२	२.१	२.१.१	आवश्यकताका आधारमा ट्रान्सफर्मर जडान	१०००	१०००	०	७००	०	
		२.१.२	विद्युत प्राधीकरणसँग समन्वय गरी विद्युत प्रसारणलाईन सुधार गर्ने	२००	०	२००	०	२५०	
		२.१.३	सडक तथा सार्वजनिक स्थानमा सौर्य बत्ती जडान	५००	५००	५००	५००	६००	

७.३.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा ऊर्जाका आधारभूत पूर्वाधारहरूको विकास भएको हुनेछ। हरेक घरधुरीमा न्यूनतम ऊर्जाको सुनिश्चितता भएको हुनेछ। विद्युतको मुख्य प्रवाहमा नसमेटिएका घरधुरीहरूमा वैकल्पिक ऊर्जाको व्यवस्था भएको हुनेछ। सौर्य बत्ती र ट्रान्सफर्मर स्तरोन्नतिले सार्वजनिक स्थान र विद्युत सेवाको गुणस्तर सुधार भएको हुनेछ।

७.४ सूचना, सञ्चार, र प्रविधि

७.४.१ पृष्ठभूमि

सूचना र सञ्चार मानव चेतना र सृजनशीलताको महत्वपूर्ण पाटो हो। सूचनाविना कुनै पनि क्षेत्रको विकास सम्भव छैन। सूचना आर्थिक विकासको संवाहक हो। नेपालको संविधानले सूचनाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले सूचना प्रविधिको प्रयोग, विद्युतीय शासन, एफएम रेडियो सञ्चालन, र स्थानीय पत्रपत्रिका प्रकाशनलाई स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीमा राखेको छ।

७.४.२ विद्यमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिकामा सरकारी इलाका हुलाक कार्यालय छ, तर यसको प्रयोग घट्दै गएको छ। कुल ४,११० घरधुरीमध्ये १,३६९ मा रेडियो, १,१८० मा टेलिभिजन, २० मा ल्यान्डलाइन, ३,३७४ मा साधारण मोबाइल, २,६७२ मा स्मार्ट मोबाइल, र १,६५७ मा इन्टरनेट सेवा पुगेको छ। एनटीसी र एनसेलका टावरहरू छन्, तर नेटवर्क कभरेज कमजोर छ। इन्टरनेट प्रविधिको विस्तार र गुणस्तर सुधार आवश्यक छ। रेडियो नेपाल र स्थानीय एफएमहरू सुनिन्छन्, र टेलिभिजन प्रसारण डिसहोम र इन्टरनेटमार्फत हुन्छ। सूचना र सञ्चारको विकासका लागि थप कार्यक्रमहरू आवश्यक छन्।

७.४.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* सबै वडाहरूमा इन्टरनेट सेवा विस्तार भएको।
* गाउँपालिकाको आफ्नै वेबसाइट सञ्चालनमा रहेको।

कमजोर पक्षहरू:

* विद्यालयहरूमा नवीन सूचना प्रविधिसहित कम्प्युटर शिक्षाको विस्तार नभएको।

* पालिकाको कार्य सम्पादन विद्युतीय प्रणालीमा पूर्ण रूपमा आबद्ध नभएको।

अवसरहरू:

* रेडियो, टेलिभिजन, र इन्टरनेटमार्फत सूचनामा पहुँच वृद्धि गर्न सकिने।
* सूचना र विद्युतीय उपकरणको प्रयोगबाट शिक्षामा सुधार सम्भव।

चुनौतीहरू:

* ल्यान्डलाइन टेलिफोन, इन्टरनेट, र वाइफाइको पहुँच विस्तार गर्नुपर्ने।
* सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग रोक्नुपर्ने।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा इन्टरनेट सेवा र वेबसाइट सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, कम्प्युटर शिक्षा र विद्युतीय शासनको कमी चुनौतीहरू छन्। रेडियो, टेलिभिजन, र इन्टरनेटको उपयोगले सूचना पहुँच र शिक्षामा सुधार गर्न सकिन्छ।

७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

भरपर्दो सञ्चार सुविधाको विस्तार गर्ने।

उद्देश्यहरू

* गाउँपालिकावासीमा सूचना प्रविधिको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।

उद्देश्य १: गाउँपालिकावासीमा सूचना प्रविधिको पहुँच सुनिश्चित गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ सूचना प्रविधिका पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने।	१.१.१ मोबाइल नेटवर्क कभरेज प्रभावकारी बनाउन नेपाल टेलिकम र एनसेलसँग समन्वय गरी टावरहरूको थप र विस्तार गरिनेछ। १.१.२ इन्टरनेट प्रदायक कम्पनीहरूलाई आकर्षित गरी पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ। १.१.३ स्थानीय एफएम रेडियो र पत्रपत्रिका प्रकाशनलाई निजी क्षेत्रमार्फत प्रोत्साहन गरिनेछ।

१.२ गाउँपालिकावासीमा आमसञ्चारको पहुँच विस्तार गर्ने	१.२.१ गाउँपालिकाको वेबसाइटमार्फत सूचना सम्प्रेषण गरिनेछ। १.२.२ गाउँपालिका केन्द्र, वडा कार्यालय, सार्वजनिक स्थल, र सघन बस्तीहरूमा टेलिफोन, मोबाइल, र इन्टरनेटको पहुँच पुर्‍याइनेछ।
१.३ क्षमता अभिवृद्धिमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१.३.१ सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन गरिनेछ। १.३.२ गाउँपालिकावासीमा साइबर सुरक्षा सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ।

सूचना, सञ्चार, र प्रविधिको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	नेपाल टेलिकम र एनसेल सँग समन्वय गरी आवश्यक स्थानमा टावरहरू निर्माण गर्न पहल गरिनेछ	०	०	०	०	०	
		१.१.२	निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा आम सञ्चार पूर्वाधार निर्माण गर्न	५००	६००	७००	८००	९००	
		१.१.३	सामुदायिक एफएम र स्थानीय पत्रिका प्रकाशनमा सहजीकरण	१००	१५०	२००	२५०	३००	
	१.२	१.२.१	गाउँपालिकाको वेबसाइट अपडेट गर्ने	०	३००	३५०	४००	४५०	
		१.२.२	सञ्चार सेवानपुगेकावस्ती तथा सार्वजनि कस्थलहरूमाप्राथमिकताकासाथ विस्तार गरिनेछ ।	४००	५००	५५०	६००	७००	
	१.३	१.३.१	सूचना प्रविधि तालिम संचालन	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	
		१.३.२	जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	१००	१००	१००	१००	१००	

७.४.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकावासीमा गुणस्तरीय आमसञ्चार सेवाको पहुँच स्थापित भएको हुनेछ। मोबाइल नेटवर्क र इन्टरनेटको कभरेज सुधार भएको हुनेछ। स्थानीय एफएम र पत्रपत्रिकाको विकासले सूचना प्रवाह प्रभावकारी भएको हुनेछ। साइबर सुरक्षा र प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिले सूचना प्रविधिको उपयोगिता बढेको हुनेछ।

७.५ प्रमुख कार्यक्रमहरू

१.पालिका केन्द्रदेखि वडा केन्द्र जोड्ने बाटो कालोपत्रे गरिनेछ।

२.यातायात गुरुयोजना निर्माण गरिनेछ।

३.सुरक्षित आवासको कार्य आरम्भ गरिनेछ।

४.सार्वजनिक स्थानमा सडक बत्तीको व्यवस्था गरिनेछ।

७.६ क्षेत्रगत नतिजा खाका

नतिजा सूचकहरू

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१	असर	सडक घनत्व	कि.मि./वर्ग कि.मि.	२.३	२.५
२	प्रतिफल	कालोपत्रे सडक	कि.मी.	१२	३०
३	प्रतिफल	ग्राभेल	कि.मी.	०	५०
४	प्रतिफल	कच्ची सडक	किमि	२५८	३००
५	प्रतिफल	पक्की पुल	संख्या	२	३
६	प्रतिफल	झोलुङ्गे पुल	संख्या	७	८
७	प्रतिफल	गाउँपालिका केन्द्रबाट वडा केन्द्र जोड्ने कालोपत्रे सडकको लम्बाई	कि.मि.	०	३
८	प्रतिफल	गाउँपालिकाको सडकको जम्मा लम्बाई	कि.मि.	२६०	२७०
९	असर	आफ्नै निजी सवारी साधनमध्ये मोटरसाइकल भएको घरधुरी संख्या	प्रतिशत	५.४	१०
१०	असर	आफ्नै निजी सवारी साधनमध्ये कार, जिप,भ्यान भएको घरधुरी संख्या	प्रतिशत	१.१	२
		आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोवास गर्ने परिवार	प्रतिशत	९६.७	९७
११	असर	खर/पराल/पातले छाएको घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	९.१	२
१२	असर	भूमिहीन तथा सुकुम्बासीको संख्या	संख्या	४.०	०
१३	असर	पक्की आवास (सिमेन्ट ,छड पिल्लर) मा बस्ने परिवार संख्या	प्रतिशत	७.७	१०
१४	असर	विद्युतमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत	६०.०	९५
१५	असर	वैकल्पिक तथा नवीकरणीय उर्जा जस्तै सोलार प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३६.५	४०
१६	असर	खाना पकाउनका निम्ति ऊर्जाको प्राथमिकस्रोतको रूपमा कोइला, दाउरा, गुइँठा लगायत सइन्धन प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	९१	७९

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१७	असर	खाना पकाउन एलपी ग्याँस प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	८.२५	१५
१८	असर	खाना पकाउन विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	०.१२	५
१९	असर	खाना पकाउन बैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	०.६१	१
२०	असर	विद्युतीय सामग्रीमा हिटर, पंखा, एयर कन्डिसनर, वासिङ मेसिन प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६.९३	५
२१	असर	रेड्डियो, टिभी, इन्ट मोवाइल, टेलिफोन मध्ये कुनै एक सञ्चारको साधन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९५.५	१००
२२	प्रतिफल	टेलिफोन तथा मोबाइल सेवामा पहुँच पुगेको घरपरिवार संख्या	प्रतिशत	८२.६	१००
२३	प्रतिफल	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता घरपरिवारको संख्या	प्रतिशत	४०.३	६०
२४	प्रतिफल	रेडियोको पहुँच पुगेका घरपरिवार संख्या	प्रतिशत	३३.३	४०
२५	प्रतिफल	टेलिभिजनकोपहुँचपुगेकाघरपरिवार संख्या	प्रतिशत	२८.७	५०

परिच्छेद ८
वन, वातावरण, तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

नाराः "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!"

८.१ वन, वातावरण, तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

८.१.१ पृष्ठभूमि

वायुमण्डल, भूमि, जल, वनजंगल, वनस्पति, जीवजन्तु, प्राकृतिक जीवन चक्र, जलवायु, र मौसम जस्ता प्राकृतिक अवयवहरूको एकीकृत संरक्षण वातावरणीय संरक्षणको महत्वपूर्ण पाटो हो। यसले जल, जमिन, जंगल, वायुमण्डल, र सेरोफेरोलाई स्वच्छ, सफा, र सन्तुलित राख्ने विषयलाई समेट्छ। वातावरण प्रदूषणले विभिन्न रोगहरू निम्त्याउँछ। नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्ने मौलिक हक प्रदान गरेको छ। वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, र विपद् व्यवस्थापनलाई तीनै तहका सरकारको कार्यक्षेत्रमा समावेश गरिएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले वातावरण, जलवायु परिवर्तन, र विपद् व्यवस्थापनलाई आवधिक र वार्षिक योजनामा समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, र विपद् व्यवस्थापन अन्तरसम्बन्धित महत्वपूर्ण विषयहरू हुन्। तसर्थ, त्रिवेणी गाउँपालिकामा समग्र वातावरण संरक्षणका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक छ।

८.१.२ वर्तमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिकामा ७,८१० हेक्टर जमिन वनजंगलले ओगटेको छ। यहाँ ३९

वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण गरिएको छ, जसले ४,११६.५६ हेक्टर क्षेत्रफल ओगट्छ र ३,९६७ घरधुरी लाभान्वित छन्। उष्ण र समशीतोष्ण हावापानीमा पाइने सल्लो, सिसौं, हल्लुडे, अमला, हर्रो, बर्रो, खयर, सिमल, विजयसाल, राजवृक्ष आदि वनस्पतिहरू पाइन्छन्। यसमध्ये काँसी, अमला, हर्रो, बर्रो, बोहरी, खमारी, असारे, कुम्भी, कुसुम आदि लोपोन्मुख अवस्थामा छन्। गैरकाष्ठ वन पैदावारहरूमा व्यापारिक र आयुर्वेदिक महत्वका पिपला, चानमडुवा, रुदिलो, तितेपाती, असुरो, चावो, गुर्जो, आँक, वलुझार, कुरीलो, घोडताप्रे, खिर्रो, हाडजोर, धुसुरे, भोगटे, पानी अमला, अर्चल, गुजरगाँनो, दूबो, आइटीनझार, तुलसी, पारिजात, टोटला, घ्युँकुमारी, नीम, बोझो, वाकलपाते, सुतानी लहरा, हाडेलसुन, उन्यूँ, अपमार्ग, सयपत्री, पाँचपाते, चरिअमिलो, मरहट्टे, कदम, सञ्जीवनी, हलेदो, टिङ्चुरझार, सिउँडी, चरचरे लहरा, वेल, मथेझार, बर, पीपल, अम्बा, क्यामुना, सुनलहरा, चिप्ले लहरा, तरवारे, धोबी, सिमली, रुद्रघण्टी, हडचुर आदि उपलब्ध छन्। यीमध्ये हाडजोर, गुजरगाँनो, खिर्रो, हर्रो, बर्रो, पिपला, भोगटे, पानी अमला, अर्चल, लहरा, क्यामुना आदि लोपोन्मुख छन्।

८.१.३ सबल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सबल पक्षहरू:

* सामुदायिक वनहरू वन संरक्षणमा सक्रिय।
* प्रशस्त जडीबुटीहरूको उपलब्धता।
* वन विनाश क्रमशः नियन्त्रण हुँदै गएको।

कमजोर पक्षहरू:

* वन क्षेत्रबाट आयआर्जनमा उपयोग गर्न नसकिएको।
* प्राकृतिक प्रकोपबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न नसकिएको।
* फोहोरमैला व्यवस्थापनको दीर्घकालीन योजना नबनाइएको।

अवसरहरू:

* वन क्षेत्रमा जडीबुटी खेतीको सम्भावना।
* वन पैदावारमा आधारित उद्योग स्थापना गर्न सकिने।
* प्रशस्त वन क्षेत्रले वातावरणीय सन्तुलनमा योगदान।

चुनौतीहरू:

* खडेरीको समयमा वनमा आगलागीको समस्या।
* वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकासबीच सामञ्जस्यको अभाव।
* वातावरणीय असन्तुलन र प्रदूषणले जीवन कष्टकर हुने जोखिम।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा सामुदायिक वन र जडीबुटीको उपलब्धता सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, आयआर्जनमा वनको उपयोग, प्राकृतिक प्रकोप नियन्त्रण, र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा दीर्घकालीन योजनाको अभाव चुनौतीहरू छन्। जडीबुटी खेती र वन पैदावारमा आधारित उद्योगले आर्थिक र वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न सकिन्छ।

८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

जंगल र जडीबुटीको दिगो संरक्षण तथा सदुपयोगमार्फत दिगो समृद्धि हासिल गर्ने।

उद्देश्यहरू

* जल, जमिन, वायु, र ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण गर्ने।
* वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी गाउँपालिकाको आर्थिक स्रोतको प्रमुख आधार बनाउने।
* सम्पूर्ण पूर्वाधार विकास क्रियाकलापहरूलाई दिगो र वातावरणमैत्री बनाउने।

उद्देश्य १: जल, जमिन, वायु, र ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ प्रदूषण नियन्त्रणका लागि मापदण्ड बनाई लागू गर्ने।	१.१.१ प्राथमिकताका आधारमा सडकहरू कालोपत्रे गरिनेछ। १.१.२ प्लास्टिक, टायर, र ट्युब जलाउन पूर्ण निषेध गरिनेछ। १.१.३ काठदाउरा र गुइँठालाई विस्थापित गर्न बायोग्यास, सौर्य ऊर्जा, र सुधारिएको चुलोमा

	मापदण्डअनुसार अनुदान प्रदान गरिनेछ। १.१.४ खोला—नालाको किनार र भूक्षय संवेदनशील क्षेत्रमा जैविक इन्जिनियरिङ प्रविधिमार्फत भूक्षय, नदी कटान, र डुबान नियन्त्रण योजनाहरू कार्यान्वयन गरिनेछ।
१.२ समुदाय र टोल स्तरमा नियमित सरसफाइ अभियान सञ्चालन गर्ने	१.२.१ घरआँगन, टोल, र सडक सफा राख्न नियमित सरसफाइ अभियान सञ्चालन गरिनेछ। १.२.२ प्रत्येक वडाको मानवीय गतिविधि बढी हुने क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिनेछ।
१.३ सरसफाइका लागि विद्यालयस्तरीय अभियान सञ्चालन गर्ने	१.३.१ प्रत्येक विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्न डस्टबिनको व्यवस्था र बालबालिकालाई सरसफाइ सिकाउने अभियान सञ्चालन गरिनेछ।

उद्देश्य २ः वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी गाउँपालिकाको आर्थिक स्रोतको प्रमुख आधार बनाउने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने	२.१.१ विज्ञहरूको सहयोगमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनसम्बन्धी सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया र अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गरिनेछ।
२.२ वनलाई आर्थिक स्रोतको प्रमुख आधार बनाउने।	२.२.१ विज्ञहरूबाट जंगलमा फलफूल र जडीबुटी खेतीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। २.२.२ निजी र सामुदायिक स्तरमा फलफूल र जडीबुटीको व्यावसायिक उत्पादन सुरु गरिनेछ। २.२.३ कुरीलो, हर्रो, बर्रो, रिठ्ठा, अमला, गुर्जो, चुत्रो, टिमुर, सिस्नु, दालचिनी, अम्रिसो, काफल, पाषणभेद, भक्किम्ला, र कफी जस्ता जडीबुटीहरूको व्यावसायिक र सामूहिक खेतीका लागि नीति र कार्ययोजना निर्माण गरिनेछ। २.२.४ Agroforestry नीति अवलम्बन गरी वन क्षेत्रलाई प्रतिफलमुखी बनाइनेछ।

उद्देश्य ३ः सम्पूर्ण पूर्वाधार विकास क्रियाकलापहरूलाई दिगो र वातावरणमैत्री बनाउने

रणनीति	कार्यनीति
३.१ विकास निर्माणका कार्यक्रममा IEE कार्यान्वयन गर्ने	३.१.१ ठूला विकास निर्माण, खानी उत्खनन, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, र माटो उत्खननमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) गरी अक्षरशः पालना गरिनेछ। ३.१.२ ऐतिहासिक, धार्मिक, र पुरातात्विक महत्वका स्थानहरूको एकीकृत संरक्षण योजना तयार गरी सम्पदा क्षेत्र घोषणा र वातावरणमैत्री दिगो विकास गरिनेछ।
३.२ ऐतिहासिक र सार्वजनिक स्थलहरूको दिगो विकास र संरक्षण गर्ने	३.२.१ प्रत्येक वडामा एक—एक वटा नमुना हरित पार्क निर्माण गरिनेछ। ३.२.२ शवदाह स्थलहरूलाई एकीकृत गरी वर्षायाममा पनि शवदाह गर्न सकिने टहरा निर्माण गरिनेछ।

वन, वातावरण, र फोहोरमैला व्यवस्थापनको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	प्राथमिकताका आधारमा सडकहरू कालोपत्र गर्ने	०	०	०	०	०	
		१.१.२	प्लाष्टिक तथा टायर, ट्यूब जलाउन निषेध	०	०	०	०	०	
		१.१.३	बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन गर्न अनुदान	३००	३००	३००	३००	३००	
		१.१.४	भूसंरक्षण योजना कार्यान्वयन	५०	५०	५०	५०	५०	
	१.२	१.२.१	सरसफाई अभियान सञ्चालन	८०	१००	११०	१२०	१३०	
		१.२.२	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	३००	६००	६५०	६५०	७००	
	१.३	१.३.१	विद्यालय बाट सरसफाइको सुरूवात	५००	५००	५००	५००	५००	
२	२.१	२.१.१	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने	१००	१५०	२००	२५०	३००	
	२.२	२.२.१	वन क्षेत्रमा फलफूल र जडीबुटी खेती को सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	५००	०	०	०	०	
		२.२.२	गाउँपालिकास्तरीय नर्सरी स्थापना गरी फलफुल तथा जडीबुटीका बिरुवाहरू उत्पादन तथा वितरण	८००	८००	८००	८००	८००	
		२.२.३	सामूहिक जडिबुटी खेती अन्नतकृया	१००	०	१००	०	१००	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		२.२.४	Agro forestry को नीति अवलम्बन	०	२००	०	०	०	
३	३.१	३.१.१	अनुगमन	०	०	०	०	०	
		३.१.२	एकीकृत संरक्षण योजना निर्माण	०	०	०	०	०	
	३.२	३.२.१	एक वडा एक हरित पार्कहरूको निर्माण	४००	४५०	५००	७५०	६००	
		३.२.२	शवदाह स्थल मा टहरो निर्माण	५००	५००	५००	५००	५००	

८.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा जैविक विविधताको संरक्षण भएको हुनेछ। महत्वपूर्ण सार्वजनिक स्थानहरूमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण भएको हुनेछ। दिगो वन व्यवस्थापन सुनिश्चित भएको हुनेछ। वन क्षेत्रबाट आयआर्जन सुरु भएको हुनेछ। एकीकृत वातावरण संरक्षण योजना तयार भएको हुनेछ। वातावरण संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कनले निरन्तरता पाएको हुनेछ।

८.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन, र जलवायु उत्थानशीलता

८.२.१ पृष्ठभूमि

औद्योगिक क्रियाकलाप र कार्बन उत्सर्जनले हरितगृह प्रभाव (Greenhouse Effect) बढ्दा ओजोन तह पातलिएको र भूमण्डलीय तापक्रम वृद्धि भएको वैज्ञानिक तथ्य छ। यसले जलवायु परिवर्तनलाई तीव्र बनाएको छ। विकास निर्माणका योजनाहरू वातावरणमैत्री प्रविधिमा आधारित हुनुपर्छ। कम कार्बन उत्सर्जन र बढी कार्बन खपत हुने वातावरण सिर्जना गरी जलवायु सन्तुलन कायम गर्न वैज्ञानिक विधि अवलम्बन गर्नुपर्छ। नेपालको भौगोलिक जटिलता र कमजोर भौगर्भिक अवस्थाले प्राकृतिक प्रकोपको उच्च जोखिम निम्त्याएको छ। त्रिवेणी गाउँपालिकामा बाढी, नदी कटान, हावाहुरी, असिना, चट्याङ, अनावृष्टि, सुख्खा खडेरी, र आगलागी जस्ता प्रकोपहरू देखिन्छन्। गर्मीमा झाडापखाला र जाडोमा सर्दी–खोकी जस्ता रोगहरू पनि देखापर्छन्। यी प्रकोपहरूको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि समयमै उपायहरू अवलम्बन गरी जनधनको क्षति कम गर्न सकिन्छ। गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी र प्रतिक्रिया योजना लागू गर्ने लक्ष्य राखेको छ।

८.२.२ वर्तमान स्थिति

त्रिवेणी गाउँपालिकामा बाढी, नदी कटान, हावाहुरी, असिना, चट्याङ, अनावृष्टि, सुख्खा खडेरी, र आगलागी जस्ता प्रकोपहरू देखापर्छन्। गर्मीमा झाडापखाला र जाडोमा सर्दी–खोकी जस्ता रोगहरू पनि देखिन्छन्। यी प्रकोपहरूको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ, जसले स–साना विपद्को व्यवस्थापन गर्छ। विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी र प्रतिक्रिया योजना लागू गरिएको छ।

८.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू

(SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* पालिका र वडा स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरू गठन।
* विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण।

कमजोर पक्षहरू:

* जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना लागू नहुनु।
* विपद् व्यवस्थापन समितिहरूलाई साधन—स्रोत सम्पन्न बनाउन नसकिएको।

अवसरहरू:

* स्थानीय वन उपभोक्ता समितिहरूलाई विपद् व्यवस्थापनमा सहभागी गराउन सकिने।
* सङ्घ र प्रदेश सरकारले जलवायु परिवर्तन र उत्थानशीलतालाई प्राथमिकता दिएको।

चुनौतीहरू:

* वर्षातमा नदी कटान र बाढी, गर्मीमा आगलागीको समस्या।
* गर्मीमा झाडापखाला जस्ता महामारीहरू।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापन समिति र योजनाहरू सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, साधन—स्रोतको कमी र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजनाको अभाव चुनौतीहरू छन्। वन उपभोक्ता समितिहरू र सङ्घ—प्रदेश सरकारको सहयोगले विपद् व्यवस्थापन र जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि गर्न सकिन्छ।

८.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिक्रिया योजना लागू गरी पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने।

उद्देश्यहरू

* प्राकृतिक र गैरप्राकृतिक विपद्बाट हुने क्षति न्यूनीकरण गर्ने।

* विपद्‌को दिगो र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्य १: प्राकृतिक र गैरप्राकृतिक विपद्बाट हुने क्षति न्यूनीकरण गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ विपद् जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन गर्ने	१.१.१ गाउँपालिकाका उच्च जोखिम क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन गरी खतरा सङ्केतहरू राखिनेछ।
१.२ विपद् पूर्वानुमान र चेतावनी प्रणाली प्रभावकारी बनाउने	१.२.१ बाढी, डुबान, र मौसमसम्बन्धी पूर्वानुमान र चेतावनी प्रणालीको विकास र सञ्चालन गरिनेछ। १.२.२ विपद्‌सम्बन्धी पूर्वसूचना स्थानीय रेडियो, एफएम, र अन्य सञ्चार माध्यममार्फत सम्प्रेषण गरिनेछ।

उद्देश्य २: विपद्‌को दिगो र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने

रणनीति	कार्यनीति
२.१ विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने	२.१.१ प्रमुख प्राकृतिक र गैरप्राकृतिक विपद्‌हरूको पहिचान गरी एकीकृत विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी र प्रतिक्रिया योजना तयार र लागू गरिनेछ।
२.२ विपद् व्यवस्थापनमा सक्षम संयन्त्र निर्माण गर्ने	२.२.१ विपद्‌को समयमा पिउने पानी, खाद्यान्न, र औषधि उपचारको पूर्वतयारीका लागि वडास्तरीय संयन्त्र निर्माण गरिनेछ। २.२.२ उद्धार र विपद्बाट बच्ने उपायहरूको नियमित पूर्वाभ्यास सञ्चालन गरिनेछ। २.२.३ वडास्तरमा युवा सम्मिलित विपद् प्रतिक्रिया स्वयंसेवक समूह निर्माण गरी नियमित तालिम प्रदान गरिनेछ। २.२.४ विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न सङ्घ—संस्थाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरिनेछ। २.२.५ विपद्‌का लागि आवश्यक उपकरण र उद्धार सामग्रीको जोहो गरिनेछ।
२.३ स्थानीय संरचना निर्माण मापदण्ड प्रभावकारी बनाउने	२.३.१ घर र बस्ती निर्माणमा नक्सापास, माटो परीक्षण, र विपद् जोखिम अध्ययनपछि मात्र विपद् प्रतिरोधी संरचना निर्माण गरिनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
२.४ जलवायु अनुकूलन र जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि क्षमता विकास गर्ने	२.४.१ जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूको अध्ययन र सुझावका लागि विज्ञहरूसँग परामर्श लिइनेछ। २.४.२ जलवायु परिवर्तनका समस्याहरू सामना गर्न स्थानीय स्तरमा तालिम र सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। २.४.३ स्थानीय स्तर र विद्यालयहरूमा जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिनेछ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन, र जलवायु उत्थानशीलताको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	उच्च जोखिम क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन	१५०	०	०	०	०	
	१.२	१.२.१	विपद्पूर्वानुमान तथा चेतावनी सूचना प्रणालीको विकास र सञ्चालन	०	०	०	०	०	
		१.२.२	विपदसम्बन्धी पूर्वसूचना स्थानीय रेडियो, एफएम तथा अन्य सञ्चार माध्यम मार्फत सम्प्रेषण	१५०	२००	२५०	३००	०	
२	२.१	२.१.१	एकीकृतविपद्व्यवस्थापनपूर्वतयारीतथाप्रतिकार्य योजना निर्माण	०	०	४००	०	०	
	२.२	२.२.१	वडा स्तरीय विपद्व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण	१५०	०	०	०	०	
		२.२.२	उद्धार सम्बन्धित पूर्वाभ्यास सञ्चालन	१००	१५०	२००	२५०	३००	
		२.२.३	विपद्प्रतिकार्य स्वयंसेवक समूहलाई तालिम	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	
		२.२.४	विभिन्न संस्थाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य	०	०	०	०	०	
		२.२.५	विपत् उद्धार सामाग्री खरिद	५००	७००	८००	९००	९००	
	२.३	२.३.१	विपद्प्रतिरोधी संरचनाहरू निर्माण मापदण्ड लागू	०	०	०	०	०	
	२.४	२.४.१	विज्ञसँग परामर्श सेवा लिने	०	०	०	०	०	
		२.४.२	तालिम तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	१००	२००	३००	४००	५००	
		२.४.३	अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन	१००	१००	१००	१००	१००	

८.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा विपद् जोखिम क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन भएको हुनेछ। भौतिक संरचनाहरू विपद् प्रतिरोधी मापदण्डअनुसार निर्माण भएको हुनेछ। विपद् पूर्वानुमान र पूर्वसूचना प्रणाली प्रभावकारी भएको हुनेछ। विपद्सम्बन्धी नीति र योजना बनेको हुनेछ। विपद्बाट हुने क्षति न्यूनीकरण भएको हुनेछ। जलवायु परिवर्तनका असरहरूको अनुकूलन र न्यूनीकरण भएको हुनेछ।

८.३ प्रमुख कार्यक्रमहरू

१.उच्च जोखिम क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन।

२.तालिम तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन।

३.विपद् उद्धार सामग्री खरिद।

८.४ क्षेत्रगत नतिजा खाका

नतिजा सूचकहरू

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१	असर	सामुदायिक वन क्षेत्र	हे.	४११६.५६	६०००
२	प्रतिफल	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति	संख्या	३९.	४१.
३	प्रतिफल	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन	संख्या	०.	६.
४	प्रतिफल	सडक सौन्दर्यीकरण	कि.मि.	०.	२०.
५	प्रतिफल	दमकल संख्या	संख्या	०.	१.
६	प्रतिफल	एक्साभेटर संख्या	संख्या	०.	१.
७	प्रतिफल	विपद्पूर्वसंकेत दिन जडित उपकरणहरूको संख्या	संख्या	०.	१.
९	असर	जलवायुका असरलाई कम गर्ने कार्यमा तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूको संख्या	संख्या	०.	१०.
१०	प्रतिफल	रिचार्ज पोखरी	संख्या	४.	२०.

परिच्छेद ९
संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

नारा: "त्रिवेणीको सपना: समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!"

९.१ सुशासन तथा संस्थागत विकास

९.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सहकारिता, सहअस्तित्व, र समन्वयको सिद्धान्तलाई सङ्घीय शासन पद्धतिको मूल आधार मानेको छ। स्थानीय तह जनताको निकटतम निकायको रूपमा प्रत्यक्ष सेवा प्रदान गर्ने भएकोले सुशासन स्थापना भएमा मात्र नागरिकले परिवर्तन र लोकतन्त्रको अनुभूति गर्न सक्छन्। यसका लागि स्थानीय तहहरू सक्षम, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, उत्तरदायी, र सहभागितामूलक हुन आवश्यक छ। सोही मर्मलाई आत्मसात् गर्दै स्थानीय सरकारले संस्थागत संरचना र मानव संसाधनको विकास गरी सुशासनमैत्री वातावरण निर्माण गर्न गाउँपालिकाको कामकारबाहीलाई पारदर्शी, जवाफदेही, सदाचारयुक्त, न्यायिक, र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई जनसहभागिता र जनविश्वास अभिवृद्धि गर्न जरुरी छ।

९.१.२ वर्तमान अवस्था

त्रिवेणी गाउँपालिकाले हालसम्म ६९ वटा ऐन, कानुन, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड, र नीति तथा मार्गदर्शन स्वीकृत गरेको छ। योजना तर्जुमा सम्बद्ध समितिहरू, अनुगमन समिति, र राजस्व परामर्श समिति क्रियाशील छन्। नागरिक सन्तुष्टिसहितको गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, आम्दानी–खर्च, र बैठक–सभाका निर्णयहरू सार्वजनिक गर्ने अभ्यास गरिएको छ। स्थानीय सञ्चित कोषबाट सूत्रमा आधारित वित्तीय कारोबार सञ्चालन, सामाजिक सुरक्षा, र

वस्तुगत विवरणमा विद्युतीय प्रणालीको प्रयोग भएको छ। स्थानीय भौतिक पूर्वाधारका कार्यक्रमहरू ठेक्कापट्टा र उपभोक्ता समितिमार्फत कार्यान्वयन गरिएका छन्।

९.१.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* सार्वजनिक सुनुवाइको राम्रो व्यवस्था।
* ६९ वटा ऐन, कानुन, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड, र नीति स्वीकृत।
* पालिकास्तरीय विभिन्न समितिहरू क्रियाशील।

कमजोर पक्षहरू:

* कर्मचारी र जनप्रतिनिधिबीच अन्तरसम्बन्ध परिभाषित गर्न कठिनाइ।
* पूर्ण विद्युतीय प्रणाली प्रयोग नभएको।
* आवश्यक क्षमता अभिवृद्धि गर्न नसकिएको।

अवसरहरू:

* कम्प्युटर र इन्टरनेट जस्ता न्यूनतम भौतिक स्रोत—साधनको उपलब्धता।
* सार्वजनिक परीक्षण र सुनुवाइको वडास्तरसम्म अभ्यास।
* गाउँपालिकामा E-Governance को सुरुवात गर्न सकिने सम्भावना।

चुनौतीहरू:

* आवश्यक कानुनी जनशक्तिको अभाव।
* ऐन, कानुन, कार्यविधि, र मापदण्डहरूको निर्माण र अधिकारको अभ्यास।
* आग्रह र पूर्वाग्रहरहित न्याय प्रणाली विकास गर्नुपर्ने।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा सार्वजनिक सुनुवाइ, ऐन—कानुन, र समितिहरूको क्रियाशीलता सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, कर्मचारी—जनप्रतिनिधि समन्वय, पूर्ण विद्युतीय प्रणाली, र क्षमता अभिवृद्धिको अभाव चुनौतीहरू छन्। सूचना प्रविधिको उपयोग र E-Governance को सुरुवातले सुशासन र जनविश्वास अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ।

९.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

नागरिक सन्तुष्टिसहितको गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको सुनिश्चित गर्ने।

उद्देश्य

भ्रष्टाचारमुक्त असल शासनको प्रत्याभूति गरी सेवा प्रवाहलाई जनमुखी बनाउने।

उद्देश्य १ः भ्रष्टाचारमुक्त असल शासनको प्रत्याभूति गरी सेवा प्रवाहलाई जनमुखी बनाउने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ जनचासोमा केन्द्रित जनमुखी सरकार महसुस हुने सेवा प्रणाली प्रवर्द्धन गर्ने	१.१.१ नियमित नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण गरी सेवा प्रवाहमा जनगुनासो र चासोको अध्ययन गरिनेछ। १.१.२ कानुनको परिधिमा सेवा प्रवाह दुरुस्त बनाउन नागरिक सर्वेक्षणका आधारमा कर्मचारी अभिमुखीकरण सञ्चालन गरिनेछ। १.१.३ सार्वजनिक अभिलेख र पञ्जीकरणलाई प्रविधिमैत्री र पूर्ण अद्यावधिक हुने संयन्त्र निर्माण गरिनेछ। १.१.४ स्थानीय न्यायिक समितिलाई स्रोत—साधनयुक्त बनाइनेछ। १.१.५ उत्कृष्ट कर्मचारी पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ। १.१.६ जनप्रतिनिधि र कर्मचारीकेन्द्रित सुशासन र सदाचार तालिम सञ्चालन गरिनेछ। १.१.७ सार्वजनिक सुनुवाइका कार्यक्रम नियमित गरिनेछ।

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको विस्तृत कार्यक्रम (रू हजारमा)

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
१	१.१	१.१.१	नियमित नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण	१००	१००	१००	१००	१००	
		१.१.२	सर्वेक्षणका आधारमा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधी अभिमुखीकरण	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		१.१.३	सार्वजनिक अभिलेख र पञ्जिकरण डिजिटलाइजेसन	०	०	०	५००	०	
		१.१.४	न्यायिक समिति क्षमता विकास	१५०	०	०	०	०	
		१.१.५	उत्कृष्ट कर्मचारी पुरस्कार	५०	६०	७०	८०	९०	
		१.१.६	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता विकास तलिम	१००	१५०	२००	२५०	३५०	
		१.१.७	सार्वजनिक सुनुवाइ संचालन	२००	२५०	३००	४००	५००	

९.१.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा जनचासोमा केन्द्रित जनमुखी सरकार महसुस हुने सेवा प्रणालीको विकास भएको हुनेछ। नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण र कर्मचारी अभिमुखीकरणले सेवा प्रवाह दुरुस्त भएको हुनेछ। सार्वजनिक अभिलेख र पञ्जीकरण प्रविधिमैत्री र अद्यावधिक भएको हुनेछ। स्थानीय न्यायिक समितिको क्षमता वृद्धि भएको हुनेछ। उत्कृष्ट कर्मचारी पुरस्कार र तालिमले सुशासन र सदाचार प्रवर्द्धन भएको हुनेछ। नियमित सार्वजनिक सुनुवाइले जनविश्वास अभिवृद्धि भएको हुनेछ।

९.२ तथ्याङ्क व्यवस्थापन, राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, र लेखा व्यवस्थापन

९.२.१ पृष्ठभूमि

कुनै पनि स्थानको विकास योजनालाई सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्न वस्तुगत सूचनाको अनिवार्यता हुन्छ। योजना तर्जुमा, नीति विश्लेषण, आयोजना मूल्याङ्कन, र तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, विश्लेषण, र प्रस्तुतीकरणलाई वैज्ञानिक, स्तरीय, र व्यावहारिक बनाउन आवश्यक छ। तथ्याङ्कले विकास र समृद्धिको मापन सहज बनाउँछ र गाउँपालिकाको यथार्थ स्थिति थाहा पाउन मद्दत गर्छ। सूचना र तथ्याङ्क प्रणाली अद्यावधिक राख्दा योजना प्रक्रिया वस्तुगत र निर्णय प्रक्रिया तथ्यमा आधारित (evidence-based) हुन्छ। राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, र लेखा व्यवस्थापन नियमित र वैज्ञानिक नहुँदा स्रोत—साधनको दुरुपयोगको जोखिम रहन्छ। यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न यो खण्ड तयार गरिएको छ।

९.२.२ वर्तमान अवस्था

त्रिवेणी गाउँपालिकाले राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को जनसाङ्ख्यिक विवरण, स्वास्थ्य सूचना प्रणाली, शिक्षा सूचना प्रणाली, र स्थानीय स्तरमा सङ्कलित तथ्याङ्क प्रयोग गरेको छ। वार्षिक योजना र बजेट तर्जुमामा यी तथ्याङ्क प्रयोग गरिन्छ। २०७५ मा घरधुरी र संस्थागत सर्वेक्षणबाट वस्तुगत विवरण तयार गरिएको थियो, जसलाई अद्यावधिक गर्न आवश्यक छ।

९.२.३ सवल र कमजोर पक्षहरू, अवसर, र चुनौतीहरू (SWOT विश्लेषण)

सवल पक्षहरू:

* लेखा र प्रशासनमा विभिन्न सफ्टवेयरको प्रयोग।
* भ्रष्टाचारमुक्त प्रशासनको नीति।
* गुनासो र सुझाव सङ्कलनको व्यवस्था।

कमजोर पक्षहरू:

* स्थानीय अभिलेखसम्बन्धी वस्तुगत विवरणको अभाव।
* सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेख नहुनु।
* नियमित तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, र प्रकाशनको व्यवस्था नहुनु।

अवसरहरू:

* स्थानीय सरकारमा सम्पूर्ण अधिकारले सेवा प्रवाह चुस्त बनाउन सकिने।
* सूचना प्रविधिको उपयोग र अन्य स्थानीय सरकारका उत्कृष्ट अभ्यास अनुशरण गर्न सकिने।

चुनौतीहरू:

* विभिन्न निकायहरूको तथ्याङ्कमा एकरूपताको अभाव।
* टुक्रे र वितरणकारी योजनाको बाहुल्यता।

निष्कर्ष:

त्रिवेणी गाउँपालिकामा सफ्टवेयर प्रयोग, भ्रष्टाचारमुक्त नीति, र गुनासो सङ्कलन सवल पक्षहरू हुन्। यद्यपि, तथ्याङ्क व्यवस्थापन, सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेख, र एकरूपताको अभाव चुनौतीहरू छन्। सूचना प्रविधिको उपयोग र उत्कृष्ट अभ्यास अनुशरणले तथ्याङ्क र वित्तीय व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ।

९.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम, र आयोजना

लक्ष्य

सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोगमार्फत तथ्याङ्क र वित्तीय व्यवस्थापनलाई चुस्त र दुरुस्त राख्ने।

उद्देश्य

* गाउँपालिकासँग सम्बन्धित सम्पूर्ण महत्वपूर्ण सूचनाहरूलाई सहज, पहुँचयोग्य, र व्यवस्थित बनाउँदै वित्तीय व्यवस्थापनलाई अब्बल तुल्याउने।

उद्देश्य १: गाउँपालिकासँग सम्बन्धित सम्पूर्ण महत्वपूर्ण सूचनाहरूलाई सहज, पहुँचयोग्य, र व्यवस्थित बनाउँदै वित्तीय व्यवस्थापनलाई अब्बल तुल्याउने

रणनीति	कार्यनीति
१.१ सुदृढ अभिलेख प्रणालीको विकास गर्ने	१.१.१ सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी तथ्याङ्क र सूचना व्यवस्थापनका लागि साधन—स्रोत सम्पन्न तथ्याङ्क तथा सूचना इकाइ गठन गरिनेछ। १.१.२ स्वचालित अभिलेखाङ्कन प्रणालीका लागि सफ्टवेयर खरिद गर्न अध्ययन गरिनेछ। १.१.३ २०७५ को वस्तुगत विवरण अद्यावधिक र नयाँ तथ्याङ्क सङ्कलन गरिनेछ। १.१.४ पालिकास्तरीय व्यापक आर्थिक सर्वेक्षण गरिनेछ।
१.२ आर्थिक प्रशासनसम्बन्धी संस्थागत संयन्त्र निर्माण गरी वित्तीय व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउने	१.२.१ सार्वजनिक खर्चका मापदण्ड र मितव्ययिता कायम हुने नीति निर्माण र लागू गरिनेछ। १.२.२ अनुगमन प्रणाली दुरुस्त बनाउन वार्षिक कार्ययोजना तयार गरिनेछ। १.२.३ ठूला करदातालाई सार्वजनिक सम्मान गरिनेछ। १.२.४ सीमान्तकृत वर्ग र महिला उद्यमीलाई व्यवसाय सञ्चालनमा मापदण्डअनुसार सहुलियत प्रदान गरिनेछ। १.२.५ गाउँपालिकाको आय—व्यय विवरण नियमित प्रकाशन गरिनेछ।
	१.२.६ मध्यकालीन खर्च संरचना निर्माण गरिनेछ। १.२.७ योजना बैंकको स्थापना गरिनेछ।

तथ्याङ्क व्यवस्थापन, राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, र लेखा व्यवस्थापनको विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
	१.१	१.१.१	तथ्याङ्क तथा सूचना इकाइ गठन	२००	०	०	०	०	
		१.१.२	सूचनाअभिलेखाङ्कन software खरिद	०	५००	१००	१००	१००	
		१.१.३	वस्तुगत विवरण लाइ अद्यावधिक तथा नँया तथ्याकं सकंलन	२०००					
		१.१.४	आर्थिक सर्वेक्षण	१५००					
	१.२	१.२.१	सार्वज्निक खर्चको मापदण्ड निर्माण	०	०	०	०	०	

उद्देश्य	रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट (रु हजारमा)					जिम्मेवार निकाय
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	
		१.२.२	अनुगमन संयन्त्र क्षमता विकास	०	१००	२००	२५०	३००	
		१.२.३	अनुगमन वार्षिक कार्ययोजना तयारी	०	१५०	०	०	०	
		१.२.४	ठूला करदाता सम्मान कार्यक्रम	५०	१००	१००	२५०	२५०	
		१.२.५	व्यवसाय दर्ता छुट (लक्षित समुदाय) तथा अनुदान	०	०	०	०	०	
		१.२.६	गाउँपालिकाको आयव्यय नियमित प्रकाशन प्रणाली निर्माण	०	०	०	०	०	
		१.२.७	मध्यकालिन खर्च संरचना निर्माण	७००	०	०	०	०	
		१.२.८	योजना वैंकको स्थापना	२००	०	०	०	०	

९.२.५ अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस योजना अवधिमा त्रिवेणी गाउँपालिकामा वस्तुगत विवरण अद्यावधिक भएको हुनेछ। मध्यकालीन खर्च संरचना र योजना बैंक निर्माण भएको हुनेछ। लक्षित समुदायलाई व्यवसाय दर्तामा छुट र अनुदान प्रदान गरिएको हुनेछ। गाउँपालिकाको आय–व्यय विवरण नियमित प्रकाशन गर्ने प्रणाली विकास भएको हुनेछ। तथ्याङ्क तथा सूचना इकाइ र आर्थिक सर्वेक्षणले सूचना व्यवस्थापन चुस्त भएको हुनेछ।

९.३ प्रमुख कार्यक्रमहरू

१.वस्तुगत विवरण निर्माण, अद्यावधिक, र प्रकाशन।

२.मध्यकालीन खर्च संरचना निर्माण।

३.तथ्याङ्क तथा सूचना इकाइ गठन।

४.जनप्रतिनिधि र कर्मचारी क्षमता विकास तालिम।

५.आर्थिक सर्वेक्षण।

६.योजना बैंक स्थापना।

९.४ क्षेत्रगत नतिजा खाका

नतिजा सूचकहरू

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष०८१/८२	अन्तिम वर्ष
१	असर	बेरुजु असुली	प्रतिशत	६.७७	२०
		बेरुजु प्रतिशत	प्रतिशत	१.४६	०
२	असर	पूँजीगत बजेट खर्च	प्रतिशत	६८.९५	९०
३	असर	आयोजना सम्पन्न	प्रतिशत	१००	१००
४	प्रतिफल	कुल स्विकृत दरबन्दीमध्ये पदपूर्ति	संख्या	७७	
५	प्रतिफल	न्यायिक समितिबाट फछ्यौट मुद्धा संख्या (वार्षिक)	प्रतिशत	७०	९५
६	प्रतिफल	कर्मचारी जनप्रतिनिधि तालिम अभिमुखीकरण	संख्या		२
७	प्रतिफल	अनलाइन सेवा	संख्या		२
८	प्रतिफल	गाँउपालिकाले स्वीकृत गरेका कानून तथा नीति, निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड	संख्या	६९	१००
९	असर	कूल बजेटमा आन्तरिक राजश्व वा करको हिस्सा (प्रतिशत)	संख्या	१९.२३	२३
१०	असर	कूल स्वीकृत बजेटको खर्च प्रतिशत (वार्षिक)	संख्या	७९.४८	९०
११	प्रतिफल	दर्ता भएका व्यवसाय संख्या	संख्या	६३	७५

परिच्छेद १०
कार्यान्वयन व्यवस्था

नाराः "त्रिवेणीको सपनाः समृद्धि, समावेशिता र सुशासन!"

१०.१ पृष्ठभूमि

नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोगले तोकेको ढाँचाअनुसार कुनै पनि गाउँपालिका वा स्थानीय सरकारले विकासका कार्यक्रमहरू तय गर्दा विशेषगरी स्थानीय वस्तुगत अवस्थाको आधारमा स्थानीयवासीका आधारभूत आवश्यकताहरू'जस्तै भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक वृद्धि, सामाजिक विकास, वातावरणीय सन्तुलन, र संस्थागत सेवा प्रवाह'मा प्रत्यक्ष सहयोग पुर्याई समग्र विकासलाई सन्तुलित र नतिजामुखी ढङ्गले कार्यान्वयन गर्न प्रभावकारी हुने गरी गर्नुपर्दछ।

१०.२ विषयक्षेत्रअनुसार अनुमानित बजेट

विषय क्षेत्रगत बजेट बाँडफाँटको विस्तृत विवरण (रू लाखमा)

क्र.सं.	विवरण	०८१/८० यथार्थ खर्च	०८१/८२ संसोधित (आधार वर्ष)	०८२/८३ प्रक्षेपण	०८३/८४ प्रक्षेपण	०८४/८५ प्रक्षेपण	०८५/८६ प्रक्षेपण	०८६/८७ प्रक्षेपण	आवधिक योजनाको जम्मा प्रक्षेपण
१	कूल बजेट खर्च	३५३६	३४२०	३८४०	४३३९	४४९२	४८५१	५४४५	२२९६७
१.१	चालु बजेट	२४६३	२३९४	२४९६	२८२०	२९२०	३१५३	३५३९	१४९२९
१.२	पूँजीगत बजेट	१०७४	१०२६	१३४४	१५१९	१५७२	१६९८	१९०६	८०३८
२	विकास बजेट खर्चको क्षेत्रगत बाँडफाँड	२८२२	२४७६	७३०	९१९	७३०	७१२	८९२	३९८२

क्र. सं.	विवरण	०८१/८० यथार्थ खर्च	०८१/८२ संसोधित (आधार वर्ष)	०८२/८३ प्रक्षेपण	०८३/८४ प्रक्षेपण	०८४/८५ प्रक्षेपण	०८५/८६ प्रक्षेपण	०८६/८७ प्रक्षेपण	आवधिक योजनाको जम्मा प्रक्षेपण
२.१	आर्थिक विकास	३१०	२९१	१७१	२१४	२०७	१४८	१०६	८४५
२.२	सामाजिक विकास	१७४१	१४५२	१५९	२०१	२०८	२१२	२१६	९९५
२.३	पूर्वाधार विकास	७६१	७२५	२९६	४३७	२४४	२७१	४९३	१७४१
२.४	वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	२	८	५०	५२	५९	६०	५९	२८०
२.५	संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	८	०	५४	१६	१२	२१	१८	१२१
३	सामाजिक सूरक्षा एवं अन्य सर्सत चालु खर्च	०	०	१५१२	१६६३	१८२९	२०१२	२२१४	९२३१
४.	अन्य सर्सत पूजिगत खर्च			५५९	६१५	६७६	७४४	८१८	३४१३
४	कार्यसञ्चालन खर्च	७१४	९४४	१०३९	११४३	१२५७	१३८२	१५२१	६३४१
५	कूल खर्च	३५३६	३४२०	३८४०	४३३९	४४९२	४८५१	५४४५	२२९६७

१०.३ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा आर्थिक अधिकारको प्रयोग र धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँटसम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ। धारा ६० को उपधारा २ अनुसार नेपाल सरकारले सङ्कलन गरेको राजस्व सङ्घ, प्रदेश, र स्थानीय तहमा न्यायोचित वितरण गरिन्छ। यसको कार्यान्वयनका लागि अन्तर—सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ जारी गरिएको छ। संविधानको धारा २२९ मा स्थानीय सञ्चित कोषको व्यवस्था छ, जसमा स्थानीय तहलाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका राजस्व, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान, ऋण, र अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम जम्मा हुन्छ। स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा हुने रकमका स्रोतहरू निम्न छन्ः

* आन्तरिक राजस्व
* राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम

* सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त रकम र अनुदान
* प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान र अन्य रकम
* व्यक्ति, सङ्घ, वा संस्थाबाट प्राप्त रकम
* सङ्घीय सरकारको पहलमा प्राप्त वैदेशिक सहायता
* अन्य स्थानीय तहबाट प्राप्त सहयोग र अनुदान
* आन्तरिक ऋणबाट प्राप्त रकम
* अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम

नेपालको संविधान र अन्तर—सरकारी वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार तीन तहका सरकारलाई प्राप्त आयका स्रोतहरू निम्न छन्:

क) राजस्वको बाँडफाँटमूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्कबाट सङ्कलित रकम सङ्घीय विभाज्य कोषमा जम्मा भई ७०% सङ्घीय सरकार, १५% प्रदेश, र १५% स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन्छ।

ख) प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टीको बाँडफाँटपर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी, खनिज, पानी, र अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रकमको ५०% सङ्घ, २५% सम्बन्धित प्रदेश, र २५% सम्बन्धित स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन्छ।

ग) अनुदानबाट प्राप्त रकमअन्तर—सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार सङ्घीय र प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई निम्न अनुदान प्रदान गर्छन्:

* वित्तीय समानीकरण अनुदान
* सशर्त अनुदान
* समपूरक अनुदान
* विशेष अनुदान

घ) सङ्घीय सरकारद्वारा लिइएको वैदेशिक सहायताबाट प्राप्त रकमङ) नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा स्थानीय तहले लिएको आन्तरिक ऋणच) नेपाल सरकारले स्थानीय सरकारलाई दिएको ऋण

उक्त कानुनी व्यवस्था र अधिकारका आधारमा त्रिवेणी गाउँपालिकाको समष्टिगत वित्तीय स्रोत व्यवस्थापन तथा विश्लेषण निम्न तालिकामार्फत गरिन्छ:

आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेटको स्रोत अनुमान तथा

प्रक्षेपण (रु. लाख)

क्र. स.	श्रोत	आ. व. ८२/८१	०८२/८३ प्रक्षेपण	०८३/८४ प्रक्षेपण	०८४/८५ प्रक्षेपण	०८५/८६ प्रक्षेपण	०८६/८७ प्रक्षेपण
१	नेपाल सरकार बाट प्राप्त समानिकरण नगद अनुदान(१३३११)	७९२	८२३	९०६	९९६	१०९६	१२०५
२	नेपाल सरकार बाट प्राप्त ससर्त चालु नगद अनुदान(१३३१२)	१४९७	१५६३	१७१९	१८९१	२०८०	२२८८
३	नेपाल सरकार बाट प्राप्त ससर्त पूजीगत नगद अनुदान (१३३१३)	४४४	३२७	३६०	३९६	४३५	४७९
४	नेपाल सरकार बाट प्राप्त विशेष चालु नगद अनुदान (१३३१४)	०	५०	५५	६१	६७	७३
५	नेपाल सरकार बाट प्राप्त विशेष पूजीगत नगद अनुदान (१३३१५)	०	१२०	१३२	१४५	१६०	१७६
६	नेपाल सरकार बाट प्राप्त समपुरक पूजीगत नगद अनुदान (१३३१७)	१२५	१३५	१४९	१६३	१८०	१९८
७	नेपाल सरकार राजश्व बाँडफाँड बाट प्राप्त नगद (१००२०)	७९५	७७०	८४७	९३१	१०२४	११२७
८	कर्णाली प्रदेश सरकार बाट प्राप्त समानिकरण नगद अनुदान(१३३११)	८४	८४	९२	१०१	१११	१२३
९	कर्णाली प्रदेश सरकार बाट प्राप्त ससर्त चालु नगद अनुदान(१३३१२)	१४	२६	२९	३१	३५	३८
१०	कर्णाली प्रदेश सरकार बाट प्राप्त ससर्त पूजीगत नगद अनुदान (१३३१३)	११५	११०	१२१	१३३	१४६	१६१
११	कर्णाली प्रदेश सरकार बाट प्राप्त विशेष चालु नगद अनुदान (१३३१४)	०	३०	३३	३६	४०	४४
१२	कर्णाली प्रदेश सरकार बाट प्राप्त समपुरक पूजीगत नगद अनुदान (१३३१७)	०	२००	२२०	२४२	२६६	२९३
१३	कर्णाली प्रदेश सरकार राजश्व बाँडफाँड बाट प्राप्त नगद (१००२०)	८	६	७	७	८	९

क्र. स.	श्रोत	आ. व. ८२/८१	०८२/८३ प्रक्षेपण	०८३/८४ प्रक्षेपण	०८४/८५ प्रक्षेपण	०८५/८६ प्रक्षेपण	०८६/८७ प्रक्षेपण
१४	त्रिवेणी गाउपालिका आन्तरिक श्रोत बाट नगद	२२	३४	३८	४१	४५	५०
१५	संचित कोषबाट अल्या हुने अनुमानित रकम नगद	३९७	४३१	४७४	५२२	५७४	६३१
	जम्मा	४२९३	४७०९	५१८०	५६९८	६२६७	६८९४

१०.४ स्रोत परिचालन रणनीति

स्थानीय सरकारका वित्तीय स्रोतहरूमा सङ्घीय र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान, सहकारी, समुदाय, निजी क्षेत्र, र स्थानीय स्तरमा सङ्कलित राजस्व समावेश छन्। यी स्रोतहरूको समुचित परिचालनमार्फत लक्ष्यहरू हासिल गर्न निम्न रणनीतिहरू तय गरिएको छः

* सार्वजनिक, निजी, र सहकारी साझेदारी अवलम्बन गर्ने।
* वित्तीय संस्थाहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने।
* उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने।
* तीनै तहका सरकारहरूबीच सहकार्य गर्ने।
* निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षण गर्ने नीति तय गर्ने।
* गैरआवासीय नेपालीको लगानी सङ्कलन गरी विप्रेषणलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा केन्द्रित गर्ने।
* अनुत्पादक खर्च कटौती गर्ने।
* तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्ने।
* पूर्ण पूर्वतयारीपछि मात्र आयोजना र कार्यक्रम छनोट र बजेट विनियोजन गर्ने।
* रकमान्तरलाई निरुत्साहित गर्ने।
* चालु खर्चको सीमा निर्धारण गरी पूँजीगत खर्च वृद्धि गर्ने।
* स्थानीय गौरवका आयोजनाहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्ने र सङ्घ—प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने।

१०.५ आवधिक योजना कार्यान्वयन

कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा चार तहमा (अति उत्तम, उत्तम, सामान्य, न्यून) मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ। कार्यक्रम प्राथमिकीकरण गर्दा विषय क्षेत्रगत र उपक्षेत्रका कार्यक्रमहरूको मूल्याङ्कन गरी निम्न प्रश्नहरूको आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गरिन्छः

- स्थानीयवासीको तत्कालीन वा दीर्घकालीन समस्या सम्बोधनमा कुन तहको योगदान?
- चालु वार्षिक योजनाको समावेशी आर्थिक वृद्धि लक्ष्यमा कुन तहको योगदान?
- दिगो विकास लक्ष्य (SDG) प्राप्तिमा कुन तहको योगदान?
- जनसहभागिता सुनिश्चित गर्न कुन तहको योगदान?
- समावेशीकरणमा कुन तहको योगदान?
- सञ्चालित आयोजनाहरूको कार्य प्रगति, सम्पन्न हुने समय, र तयारीको अवस्थामा कुन तहको योगदान?

यी प्रश्नहरूको उत्तरका आधारमा कार्यक्रमहरूलाई "अति उत्तम", "उत्तम", "सामान्य", र "न्यून" तहमा विभाजन गरी प्राथमिकता निर्धारण गरिन्छ। स्थानीय विकास गुरुयोजनाको मूल लक्ष्य'स्थानीयवासीका आधारभूत आवश्यकता सम्बोधन गरी क्रमशः उच्च विकासतर्फ लम्कने'लाई ध्यानमा राखी आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्दा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तोकेका आधारहरू र दिगो विकास लक्ष्यलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ।

१०.६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

क) अनुगमन

विकास योजनाको समयमै सम्पन्नता र लक्ष्य प्राप्तिका लागि प्रभावकारी अनुगमन आवश्यक छ। योजना, नीति, कार्यक्रम, र आयोजनाहरूमा लगानी र साधनको समुचित प्रवाह, कार्यतालिकाअनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन, र लक्षित प्रतिफल प्राप्तिको स्थिति जाँच्न निरन्तर र आवधिक अनुगमन गरिन्छ। आयोजना पहिचानदेखि कार्यान्वयन र सञ्चालन अवधिसम्म अनुगमन आवश्यक छ। अनुगमनबाट प्राप्त नतिजा, सुझाव, र सल्लाहलाई पृष्ठपोषणको रूपमा लिई सुधार गर्दै जाँदा विकास आयोजनाले गति लिन्छ र लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ।

ख) मूल्याङ्कन

योजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य प्राप्त भएको र अपेक्षित जनताले फाइदा

पाएको-नपाएको अध्ययन विश्लेषणलाई मूल्याङ्कन भनिन्छ। आवधिक योजना विभिन्न आयोजनाहरूको समष्टि भएकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ९४ अनुसार मूल्याङ्कन गरिन्छ। मध्यकालीन मूल्याङ्कनमा निम्न कुरालाई ध्यान दिइनेछ:

* लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न उन्मुख रहेको-नरहेको।
* लगानी योजना अनुसार वार्षिक लगानीहरू निर्देशित रहेको-नरहेको।
* उपलब्धिका लागि लक्ष्य र कार्यक्रमहरूको परिमार्जन आवश्यक रहेको-नरहेको।

योजना अवधिको अन्त्यमा परिमाणात्मक र गुणात्मक लक्ष्य प्राप्तिको मूल्याङ्कन तेस्रो पक्षबाट गरिनेछ। अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन उपयोग गरिनेछ।

१०.७ अनुसूचिहरू

त्रिलेणी गाउँपमलिकाको जनसाख्यकीक तथ्याङ्क

तालिका ०१: राष्ट्रिय जनगणना २० ७८नुसार घरधुरी संख्या, लिङ्ग अनुसार जनसंख्या, औसत घरधुरी आकार र लिङ्ग अनुपात

क्षेत्र	घरधुरी संख्या	जनसंख्या जम्मा	पुरूष	महिला	औसत घरधुरी आकार	लिङ्ग अनुपात
नेपाल	६६,६६,९३७	२,९१,६४,५७८	१,४२,५३,५५१	१,४९,११,०२७	४.३७	९५.५९
कर्णाली	३,६६,२५५	१६,८८,४१२	८,२३,७६१	८,६४,६५१	४.६१	९५.२७
सल्यान	५४,७०१	२,३८,५१५	१,१४,९८२	१,२३,५३३	४.३६	९३.०८
त्रिवेणी गाउँपालिका	४,११०	१६,६६४	७,९१८	८,७४६	४.०५	९०.५३
वडा---१	९१७	३,५८४	१,७०८	१,८७६	३.९१	९१.०४
वडा---२	६२३	२,५३६	१,२३६	१,३००	४.०७	९५.०८
वडा---३	८५९	३,४९०	१,६६१	१,८२९	४.०६	९०.८१
वडा---४	४७०	१,९९०	९५६	१,०३४	४.२३	९२.४६
वडा---५	५०८	२,२६४	१,०६१	१,२०३	४.४६	८८.२
वडा---६	७३३	२,८००	१,२९६	१,५०४	३.८२	८६.१७

तालिका ०२: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आवास इकाईको स्वामित्व

प्रकार अनुसार घरधुरी संख्या

क्षेत्र	जम्मा	स्वामित्वको प्रकार			
		आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
नेपाल	६,६६०,८४१	५,७२८,५८६	८,५०,५६२	३६,८०९	४४,८८४
कर्णाली	३,६६,०३७	३,४४,०७९	१९,३९३	१,२९४	१,२७१
सल्यान	५४,६७२	५२,६७५	१,७३६	१२२	१३९
त्रिवेणी गाउँपालिका	४,११०	३,९४३	१३४	११	२२
वडा---१	९१७	८६८	४०	३	६
वडा---२	६२३	६१७	२	०	४
वडा---३	८५९	८३१	२८	०	०
वडा---४	४७०	४६०	५	३	२
वडा---५	५०८	५०१	६	१	०
वडा---६	७३३	६६६	५३	४	१०

तालिका ०३: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आवास इकाईको छानाको प्रकार अनुसार घरधुरी संख्या

क्षेत्र	जम्मा	छानाको प्रकार							
		ग्याल्भनाइज्ड सिट	प्रबलित सिमेन्ट कंक्रिट	पराल/खर	टायल	ढुंगा/ स्लेट	काठ/ फल्यांक	माटो	अन्य
नेपाल	६६,६०,८४१	२७,९३,१७९	२५,१५,३९७	२,५९,४१६	६,१३,८९९	४,०५,७९०	१८,१८७	४८,०८८	६,८८५
कर्णाली	३,६६,०३७	१,६१,९८९	४३,७५७	२३,६८३	६,१४४	८६,१७८	३,६८७	४०,२२९	३७०
सल्यान	५४,६७२	३६,०६९	३,७६८	४,५१४	२७८	९,१६६	४९	७५८	७०
त्रिवेणी	४,११०	३,२८८	३७५	३६३	२५	१८	०	४०	१
वडा---१	९१७	६२८	१२८	१५१	८	२	०	०	०
वडा---२	६२३	५१४	८	४०	१२	१०	०	३९	०
वडा---३	८५९	६९९	११६	४१	२	०	०	०	१
वडा---४	४७०	३८४	५	८१	०	०	०	०	०

क्षेत्र	जम्मा	छानाको प्रकार							
		ग्याल्भनाइज्ड सिट	प्रबलित सिमेन्ट कंक्रिट	पराल/खर	टायल	ढुंगा/स्लेट	काठ/फल्यांक	माटो	अन्य
वडा---५	५०८	४६४	९	३५	०	०	०	०	०
वडा---६	७३३	५९९	१०९	१५	३	६	०	१	०

तालिका ०४: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार शौचालय सुविधाको प्रकार अनुसार घरधुरी संख्या

क्षेत्र	जम्मा	प्रयोग गरिएको शौचालयको प्रकार				शौचालय सुविधा बिना
		फ्लश शौचालय (सार्वजनिक ढल)	फ्लश शौचालय (सेप्टिक ट्यांक)	खाल्डे शौचालय	सार्वजनिक शौचालय	
नेपाल	६६,६०,८४१	६,५३,७१०	३६,६७,७८०	२०,०५,४८०	३२,३८१	३,०१,४९०
कर्णाली	३,६६,०३७	८,१४९	२,२०,२२६	१,२६,७७९	१,२८७	९,५९६
सल्यान	५४,६७२	१,४३६	३८,८३२	१३,२३८	८३	१,०८३
त्रिवेणी गाउँपालिका	४,११०	५२	२,८७४	१,०८६	१०	८८
वडा---१	९१७	८	६९१	१७६	१	४१
वडा---२	६२३	४	४२६	१७६	४	१३
वडा---३	८५९	१२	३९९	४३५	०	१३
वडा---४	४७०	१	३९८	६५	३	३
वडा---५	५०८	१५	४५२	३२	०	९
वडा---६	७३३	१२	५०८	२०२	२	९

तालिका ०५: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार खाना पकाउन सामान्यतया प्रयोग हुने इन्धनको प्रकार अनुसार घरधुरी संख्या

क्षेत्र	जम्मा	इन्धनको प्रकार						
		दाउरा	तरल पेट्रोलियम ग्यास	विद्युत	गोबर	बायोग्यास	मट्टितेल	अन्य
नेपाल	६६,६०,८४१	३३,९८,३१६	२९,४९,९५१	३२,५७४	१,९१,५३१	७८,४५०	३,२९७	६,७२२
कर्णाली	३,६६,०३७	३,००,९६२	६१,७२७	३५३	५१०	१,६२३	६४८	२१४

क्षेत्र	जम्मा	इन्धनको प्रकार						
		दाउरा	तरल पेट्रोलियम ग्यास	विद्युत	गोबर	बायोग्यास	मट्टितेल	अन्य
सल्यान	५४,६७२	४९,०४५	५,४२४	१७	२	१०४	६३	१७
त्रिवेणी गाउँपालिका	४,११०	३,७२४	३३९	५	०	२५	१४	३
वडा---१	९१७	८१४	८१	०	०	२१	१	०
वडा---२	६२३	६१४	८	१	०	०	०	०
वडा---३	८५९	७६६	७६	०	०	२	१२	३
वडा---४	४७०	४५२	१८	०	०	०	०	०
वडा---५	५०८	४८३	२३	२	०	०	०	०
वडा---६	७३३	५९५	१३३	२	०	२	१	०

तालिका ०६: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार खानेपानीको मुख्य स्रोत अनुसार घरधुरी संख्या

क्षेत्र	जम्मा	खानेपानीको मुख्य स्रोत								
		धारा/ पाइपको पानी (घरभित्र)	धारा/ पाइपको पानी (घरबाहिर)	ट्युबवेल/ ह्याण्डपम्प	ढाकिएको इनार/ कुवा	नढाकिएको इनार/कुवा	मूल/स्पाउट पानी*	खोला/ नदी	जार/ बोतल	अन्य
नेपाल	६६,६०,८४१	२३,०४,०१५	१४,९०,८४६	१९,८२,१८०	१,०२,२३५	१,४१,८५७	२,६२,०४४	२३,८२७	३,०८,३८८	४५,४४९
कर्णाली	३,६६,०३७	१,३०,४६५	१,६२,६१९	१,६३५	७,५७३	९,२१०	४८,६९९	४,२७६	४८०	१,०८०
सल्यान	५४,६७२	२०,०२८	२६,०५०	०	६९८	१,६९७	५,३८८	७२३	६	८२
त्रिवेणी	४,११०	१,३८३	२,०१६	०	२५	८६	५५५	३३	३	९
वडा---१	९१७	४४६	३२८	०	१४	१९	९५	११	१	३
वडा---२	६२३	६०	२५३	०	३	५	२९०	१२	०	०
वडा---३	८५९	३८८	३८४	०	३	१८	५६	७	१	२
वडा---४	४७०	६८	३६८	०	०	०	३१	३	०	०
वडा---५	५०८	११५	३७२	०	१	१०	८	०	१	१
वडा---६	७३३	३०६	३११	०	४	३४	७५	०	०	३

फिल्ड भिजिटका तस्विर र मान्युटहरू

त्रिवेणी गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक
योजना तयारीको प्रारम्भिक छलफल
कार्यक्रममा यहाँहरू सबै लाई स्वागत छ।

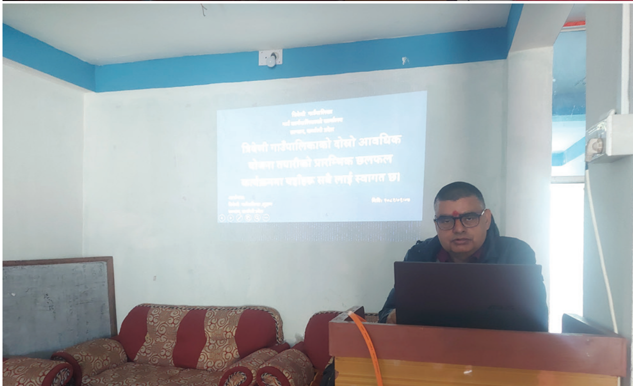

त्रिवेणी गाउँपालिका
४ नं. वडा कार्यालय
२०७३

त्रिवेणी गाउँपालिका
५ नं. वडा कार्यालय
२०७३

त्रिवेणी गाउँपालिका
६ नं. वडा कार्यालय

त्रिवेणी गाउँपालिका
२ नं. वडा कार्यालय

[illegible]ज मिती २०८२ साल वैशाख १२ गते शुक्रवारका दिन यस [illegible]
[illegible] गाउँपालिका ५ नं वडा कार्यालयका वडा अध्यक्ष श्री विमल [illegible]
[illegible] ज्यु को अध्यक्षतामा त्रिवेणी गाउँपालिका ५ रुम्कानको दोस्रो [illegible]
[illegible]धिक योजना तयारीको लागी प्रारम्भिक छलफल । अल्पविकासात्मक [illegible]
[illegible]क्रम तपसिलमा उल्लेखित पदाधिकारी, कर्मचारीहरुको उपस्थितिमा [illegible]
[illegible]लन गरियो ।

उपस्थिती

श्री विमल रावत वडा अध्यक्ष त्रिवेणी गा.पा. ५
श्री रत्न कुमारी वोहरा वडा सदस्य
श्री गौरी वि.क " "
श्री धर्म व घर्ति " "
श्री तिलामणि गिरी " "
श्री शंकर राना वडा सचिव
श्री विष्णु प्रसाद शर्मा (कम्प्युटर) विज्ञ
श्री टेकु व बोहरा टोल वि. सं. अध्यक्ष
श्री यशोदा थापा (मुलावारी टोल वि. सं. अध्यक्ष)
श्री वेग बहादुर खत्री शान्ति सुरक्षा सं. स. अध्यक्ष
श्री गोब्लो खत्री
श्री रबर पुनाथोकी
श्री भिम बहादुर खत्री
श्री नर बहादुर रेउले
श्री डेटी रावल
श्री दुर्गा रोका
श्री मोहन कुमारी गिरी
श्री शान्ति खड्का
श्री विनोद वोहरा
श्री ईशान टोली
श्री तोरबीराम वोहरा
श्री तिला वोहरा

आज मिति २०८१/०१/१९ गतेका दिन ३:२० बजेको समयमा यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं २ का वडा अध्यक्ष श्री हस्त बहादुर रामजाली ज्यूको अध्यक्षतामा त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं २ अन्तर्गतको दोस्रो आवधिक योजना तयारीको लागी प्रारम्भिक छलफल, अभिमुखिकरण कार्यक्रम तपसिलकामा उल्लेखित पदाधिकारी राजनितिक दल कर्मचारी हरुको उपस्थितिमा संचालन गरियो।

उपस्थिति

- श्री हस्त बहादुर रामजा — वडा अध्यक्ष
- श्री लक्ष्मी रामजा — वडा सदस्य
- श्री शान्ता वि.क. — ,,
- श्री विक्रम बहादुर चलाउने — ,,
- श्री तेज बहादुर मल्तारा — ,,
- श्री लोक बहादुर राजपुत — ,, सचिव
- श्री विष्णु प्रसाद शर्मा (कन्टेन्जेन्सी विज्ञ)
- श्री कमान सिं पुन ने.का. पार्टी प्रतिनिधी
- श्री चित्र बहादुर घर्ति ने.क.पा एमाले ,,
- श्री मंगलु पुन रा.प्र.पा. ,,
- श्री बलिराम बस्नेत प्र.अ. राधेश्याम मा.वि.
- श्री पूर्ण बहादुर पुन ,, पञ्चकन्या आ.वि.
- श्री तिलक बहादुर बुढापोखरी ,, महाकवि देवकोटा प्रा.वि.
- श्री ओम प्रकाश रोका ,, जनकल्याण प्रा.वि.
- श्री मंगल सिं रोका ,, शारदा प्रा.वि.
- श्री अम्बिका नेपाली प्र.अ. ,, कुन्ज प्रा.वि.
- श्री ओम गौतम थापा – वडा प्राविधिक
- श्री तेज बहादुर घर्ति त्रिवेणी २
- श्री मौते घर्ति ,,
- श्री विक्रम बं. पुन त्रिवेणी २

आज मिति २०८१ साल वैशाख ६ गते आइतबार का दिन त्रिवेणी गा.पा. अध्यक्ष श्री खिम बहादुर रावत ज्यूको अध्यक्षतामा त्रिवेणी गाउँपालिका रुकुमको दोस्रो आवधिक योजना तयारीको लागि प्रारम्भिक छलफल कार्यक्रम तपसीलका पदाधिकारी/कर्मचारीको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

1. खिम बहादुर रावत – गा.पा. अध्यक्ष
2. सीता खड्का बुढा – " उपाध्यक्ष
3. खुम बहादुर के.सी. – प्र.प्र.अ.
4. दुविराज शर्मा – इकाइ/४ नं. वडाध्यक्ष
5. हस्त बहादुर रास्कोटी – २ नं. वडा अध्यक्ष
6. कुलदेव डाँगी – ३ " — "
7. अमृता वि.क. – का.पा. सदस्य
8. रत्ना बोहरा – " — "
9. तुलाराम पुनार – " — "
10. हिरालाल परियार – " — "
11. तुलसी रावत – " — "
12. विष्णु प्रसाद शर्मा – कम्प्युटर इन्जिनियर
13. तिलक रावत – शाखा अधिकृत
14. प्रभात कुमार ओली – स्वास्थ्य शाखा प्रमुख
15. भिम सिं वली – योजना शाखा प्रमुख
16. बसन्त रावत – अधिकृत प.से. शाखा

आज मिति २०८१।०११८ गतेका दिन त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं.१ का वडा अध्यक्ष श्री दल बहादुर वस्नेतको अध्यक्षतामा त्रिवेणी गा.पा. लुहाम अन्तर्गत दोस्रो आवधिक योजना सम्बन्धी तपसिलका महानुभावहरुको उपस्थितीमा आमभेलाले छलफल गरी निर्णय पारीत गरियो ।

उपस्थिती :

१. श्री दल बहादुर वस्नेत वडा अध्यक्ष
२. श्री रवीन्द्र पुन वडासदस्य
३. श्री आशा सुनार ״
४. श्री मान बहादुर पुन ״
५. श्री गोमा भण्डारी ״
६. श्री तुलाराम सुनार का.पा. सदस्य
७. श्री विष्णुप्रसाद शर्मा शिक्षक
८. श्री धन बहादुर पुन वडासचिव
९. श्री कमल बोहरा प्रतिनिधि सभापति ने.कां. त्रिवेणी-१
१०. श्री ने.क.पा.एमाले अध्यक्ष ״
११. श्री ने.क.पा. माओवादी केन्द्र ״
१२. श्री प्रेम बहादुर पुन रा.प्र.पा. अध्यक्ष ״
१३. श्री
१४. श्री कृष्णराज बुढाथोकी जनता मा.वि. नि.प्र.अ.
१४. श्री रकुम बहादुर परियार सरस्वती आ.वि. जुलोघो (शिक्षक प्रतिनिधि)
१५. श्री मोती थापा प्रा.वि. बेलडाँडा प्र.अ.
१६. श्री विष्णु परियार प्रा.वि. सालीवाङ प्र.अ.
१६. श्री शेर बहादुर रावत बुद्धिजीवी
१८. श्री पुन्तलीकुमारी बोहरा भण्डारी सा.प. त्रिवेणी १
१९. श्री कमला बुढाथोकी को.से ״
२०. श्री नरेश रावत बुद्धिजीवी

आज मिति २०८२ बैशाख १८ गतेका दिन यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ८ का वडा अध्यक्ष श्री मनोज शाह ज्यूको अध्यक्षतामा त्रिवेणी गाउँपालिका कुहाय, अन्तर्गत दोस्रो आवधिक योजना सम्बन्धी तपशिलका महानुभावहरुको उपस्थितिमा आमभेलाले छलफल गरी निर्णय पारित गर्यो।

उपस्थिति

श्री मनोज शाह - अध्यक्ष त्रिवेणी ८ सल्यान
श्री तुलसी कुमारी रावत - सदस्य "
श्री गोमा बि.क - "
श्री खेमराज रेग्मी - "
श्री तिर्थराज डाँगी - "
श्री पदम अधिकारी - वडा सचिव
म. श्री प्रेम बुढाथोकी - त्रिवेणी ८ सल्यान
श्री प्रेम कुमारी बोहरा - "
श्री लिला कुमारी ओली "
श्री मिना कुमारी डाँगी "
श्री तारा कली
श्री नोरकिराम खड्का "
श्री सुनिल गिरी "
श्री प्राति बहादुर कली "
श्री छक्क प्रसाद नेपाली "
श्री सृजना बोहरा "
श्री ओनिशा खड्का "
श्री शारदा कुमारी श्रेष्ठ "
श्री त्रिवेणी प्रसाद शर्मा "
श्री विनोद भण्डारी "
श्री रिका गिरी "

Date: ....

Page: ....

आज मिति २०८१/०९/१६ गतेको दिन त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ३ का वडा अध्यक्ष श्री कर्ण देव डाँगी ज्यूको अध्यक्षतामा त्रिवेणी गाउँपालिकाको लहाम अन्तर्गत दोस्रो आवधिक योजना सम्बन्धी तपशिलका महानुभावहरुको उपस्थितिमा आमभेलामा छलफल गरी निर्णय पारित गरियो।

उपस्थिती :-

श्री कर्ण देव डाँगी - अध्यक्ष, त्रिवेणी-३ सल्यान
श्री यामा योगी सदस्य ''
श्री मोहन सिं के.सी. '' ''
अम्रिता श्री अमृता वि.क. '' ''
केसर श्री केशर सिं बोहरा '' ''
श्री अमर रेजा कालाथोकी वडा सचिव '' ''
श्री विष्णु प्रसाद शर्मा
श्री कुमान सिं डाँगी
श्री यज्ञ बहादुर पुन त्रिवेणी मा.वि. प्र.अ.
श्री हिमा घर्ती त्रिवेणी - ३ सल्यान
श्री सुष्मा बुढा '' '' ''
श्री कृष्णी बस्नेत '' '' ''
श्री लिलावती रावत '' '' ''
श्री शुक्रलाल शर्मा '' '' ''
श्री देवराज ठकुरी '' '' ''
श्री डोग सिं बोहरा '' '' ''
श्री बल बहादुर कवर '' '' ''
लिला धर श्री लिला धर वली '' '' ''
विष्णुबहादुर खत्री '' '' ''
होलाराम ''
गिरीराज थापा '' ३ '' ''
समिला श्री समिला पुन '' '' ''
श्री दिल कुमारी चन्द '' ''
श्री केश बहादुर के.सी. त्रिवेणी ३ सिर्वबजार

Date: ....

Page: ....

आज मिति २०८२ साल वैशाख ०९ गते मङ्गलबारका दिन त्रिवेणी गाउँपालिका ४ नं वडा कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री धविराज शर्मा ज्यूको अध्यक्षतामा त्रिवेणी गाउँपालिका ४, सल्यानको दोस्रो आवधिक योजना तयारीको लागि प्रारम्भिक छलफल । अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम तपशिलमा उल्लेखित पदाधिकारी । कर्मचारीहरूको उपस्थितीमा संचालन गरियो ।

उपस्थितीहरू

श्री धविराज शर्मा - वडा अध्यक्ष (त्रिवेणी-४)
श्री पार्वती वि.क. दर्लामे - का. वडा सदस्य ,,
श्री कुल बहादुर पुन - वडा सदस्य ,,
श्री सविता वि.क. - वडा सदस्य ,,
श्री उमेश चौधरी - वडा सचिव
श्री विष्णु प्रसाद शर्मा - कल्स्टर स्रोत व्यक्ति
श्री जोधन राज रावत - त्रिवेणी -४
श्री कुमार वस्नेत - श्री सिद्ध आ. वि. ४ चैतडाँगा
ललित - श्री लाल बहादुर थापा - त्रिवेणी ४ फलावाङ
श्री धन बहादुर गिरी - ,, ,, ,,
श्री रिखेश्वर कोइराला - त्रिवेणी ४ फलावाङ
श्री इन्द्र बहादुर बिष्ट - ,, ४ ,,
श्री ओडीराम खड्का कुपुरकोट ४ जाडापानी
सरीता श्री सरीता त्रिवेणी ४ फलावाङ
मिता श्री मिता ,,
जमुना श्री जमुना केसी ,,
सुसिला श्री सुसिला योगी ,,
श्री लक्ष्मी गिरी ,,
श्री रुपा कुमारी कठायत ,,
नोरबी श्री नोरबी कुमारी पुन ,,
श्री पार्वती थापा ,,
कमला श्री कमला बुढा ,,
श्री नोरबी बिष्ट ,,
श्री शेरबहादुर गिरी ,,

धन्यवाद